

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Економічний факультет
Кафедра міжнародної економіки та маркетингу**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

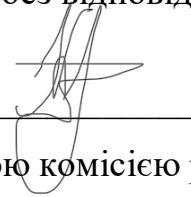
**СТРАТЕГІЯ ЗАЛУЧЕННЯ ПІ В АГРАРНИЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ В
УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

студентки II курсу денної форми
навчання спеціальності 051 «Економіка»
освітньо-професійної програми
«Міжнародна економіка»
Кравченко Катерини

Науковий керівник:
Кандидат економічних наук, доцент кафедри
Середа Валентина Іванівна

Засвідчую, що в цій дипломній
роботі немає запозичень із праць
інших авторів без відповідних посилань

Студентка _____

Роботу допущено до захисту перед Екзаменаційною комісією рішенням кафедри міжнародної економіки та маркетингу від «24» квітня 2025 р., протокол № 11.

Завідувач кафедри _____ д-р екон. наук, проф. Вірченко Володимир
Віталійович

Київ – 2025 р.

РЕФЕРАТ

Дипломна робота містить 117 сторінок (виключаючи титульний лист), 19 таблиць, 6 рисунків, список літератури з 106 найменувань, 8 додатків.

СТРАТЕГІЯ ЗАЛУЧЕННЯ ПІІ В АГРАРНИЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Об'єктом роботи є процеси залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор.

Предметом роботи є стратегія та механізми залучення інвестицій у аграрний бізнес України в умовах євроінтеграції.

Метою роботи є узагальнення теоретичних підходів до аналізу стратегії залучення прямих іноземних інвестицій у аграрний сектор та надання практичних рекомендацій щодо розробки стратегії залучення ПІІ в Україну в умовах євроінтеграції, що сприятиме підвищенню інвестиційно.

За результатами дослідження сформульовані рекомендації для аграрних підприємств, галузевих асоціацій та державних органів щодо розробки ефективної стратегії залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор України з урахуванням євроінтеграційних процесів. Зокрема, обґрунтовано необхідність удосконалення нормативно-правового середовища, підвищення прозорості та стабільності інвестиційного клімату, розвитку інфраструктури та стимулювання інноваційного оновлення агробізнесу. Такі заходи сприятимуть підвищенню інвестиційної привабливості українського аграрного сектору на міжнародному рівні.

Одержані результати можуть бути використані для формування стратегічних підходів до залучення іноземного капіталу в малі та середні аграрні підприємства, що забезпечить їхню модернізацію, підвищить конкурентоспроможність продукції та сприятиме сталому розвитку аграрної галузі в умовах інтеграції України до Європейського Союзу.

Рік виконання роботи: 2025.

Рік захисту роботи: 2025.

ABSTRACT

The thesis consists of 117 pages (excluding the title page), 19 tables, 6 figures, a list of references comprising 106 sources, and 8 appendices.

STRATEGY FOR ATTRACTING FOREIGN DIRECT INVESTMENT TO UKRAINE'S AGRICULTURAL BUSINESS IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

The object of the research is the processes of attracting foreign direct investment to the agricultural sector.

The subject of the research is the strategy and mechanisms for attracting investment into Ukraine's agricultural business in the context of European integration.

The aim of the research is to generalize theoretical approaches to the analysis of strategies for attracting foreign direct investment into the agricultural sector and to provide practical recommendations for the development of a strategy for attracting FDI to Ukraine under European integration, which will contribute to the improvement of investment attractiveness.

Based on the research findings, recommendations have been formulated for agricultural enterprises, industry associations, and government authorities regarding the development of an effective strategy for attracting foreign direct investment into Ukraine's agricultural sector, taking into account the European integration processes. In particular, the necessity of improving the regulatory and legal framework, increasing the transparency and stability of the investment climate, developing infrastructure, and stimulating the innovative renewal of agribusiness has been substantiated. These measures will help enhance the investment attractiveness of the Ukrainian agricultural sector at the international level.

The obtained results can be used to develop strategic approaches to attracting foreign capital to small and medium-sized agricultural enterprises, which will ensure their modernization, increase the competitiveness of their products, and contribute to the sustainable development of the agricultural sector in the context of Ukraine's integration into the European Union.

Year of completion: 2025.

Year of defense: 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ СТРАТЕГІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ПІІ В АГРАРНИЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	6
1.1. Сутність, значення та чинники залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор.....	6
1.2. Стратегічні орієнтири та механізми залучення ПІІ в аграрний сектор в ЄС14	
Висновки до розділу 1.....	19
РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	20
2.1. Тенденції та особливості розвитку аграрного бізнесу в ЄС та Україні	20
2.2. Стратегічний аналіз бізнес-середовища в аграрній сфері України	42
2.3. Проблеми та перешкоди для залучення ПІІ в аграрний бізнес України	50
Висновки до розділу 2.....	60
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ ЗАЛУЧЕННЯ ПІІ В АГРАРНИЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	62
3.1. Розробка стратегії залучення ПІІ в аграрний бізнес та оцінка її ефективності	62
3.2. Рекомендації щодо поліпшення інвестиційного клімату	67
3.3. Пропозиції щодо залучення ПІІ в аграрний бізнес України	75
Висновки до розділу 3.....	82
ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ	104

ВСТУП

Аграрний сектор економіки є важливим складником національної економіки України, адже він забезпечує значну частину експортних доходів, створює робочі місця та відіграє стратегічну роль у забезпеченні продовольчої безпеки. Однак у умовах глобалізації та євроінтеграції, Україна стикається з необхідністю адаптації до нових економічних реалій, що включають взаємодію з міжнародними економічними системами та інтеграцію до Європейського Союзу (ЄС). У зв'язку з цим важливим завданням стає залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в аграрний бізнес країни, що дозволить забезпечити модернізацію галузі, підвищити її конкурентоспроможність на міжнародних ринках та сприяти сталому економічному зростанню.

Актуальність теми магістерської роботи обумовлена критичними викликами, з якими стикається Україна в процесі євроінтеграції, зокрема необхідністю залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор для забезпечення ефективного розвитку. Залучення ПІІ сприяє трансферу технологій, підвищенню якості продукції та оптимізації виробничих процесів. На тлі існуючих економічних труднощів та геополітичної ситуації, розробка ефективної стратегії залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор є важливим етапом у формуванні нової моделі сталого розвитку для аграрної галузі України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До вітчизняних авторів, які досліджували проблематику залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор України, належать І. В. Безп'ята, О. В. Білоткач, Г. Є. Павлова, Ю. Борецька, О. В. Булкот, В. А. Вакалюк, В. В. Варцаба, І. І. Вініченко, К. Б. Волощук, В. Р. Волощук, А. М. Кацан, Б. В. Бусленко та інші. Серед зарубіжних науковців важливими є напрацювання експертів Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO), Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), Світового банку та інших міжнародних організацій. Загалом у працях зазначених авторів висвітлено теоретичні та

практичні аспекти залучення іноземного капіталу в аграрний сектор, проаналізовано інституційне середовище, інвестиційну привабливість галузі, механізми державної підтримки та євроінтеграційні виклики, що визначають умови і перспективи розвитку аграрного бізнесу в Україні.

Метою роботи є узагальнення теоретичних підходів до аналізу стратегії залучення прямих іноземних інвестицій у аграрний сектор та надання практичних рекомендацій щодо розробки стратегії залучення ПІІ в Україну в умовах євроінтеграції, що сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості аграрних підприємств і розвитку агробізнесу в Україні.

Для досягнення цієї мети визначено наступні **завдання**:

- з'ясувати сутність, значення та чинники залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор України;
- визначити стратегічні орієнтири та механізми залучення ПІІ в аграрний сектор в ЄС;
- виявити тенденції розвитку аграрного бізнесу в Україні та оцінити привабливість українського аграрного сектору для іноземних інвесторів;
- обґрунтувати проблеми та перешкоди для залучення ПІІ в аграрний бізнес України;
- розробити стратегію залучення ПІІ в аграрний бізнес України, з урахуванням євроінтеграційних процесів.

Об'єктом дослідження є процеси залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор.

Предметом дослідження є стратегія та механізми залучення інвестицій у аграрний бізнес України в умовах євроінтеграції.

Для реалізації поставлених завдань використовуються **методи** порівняльного аналізу, системного підходу, а також методи стратегічного та SWOT-аналізу.

Інформаційною базою дослідження є нормативно-правові акти України, статистичні дані Державної служби статистики України, аналітичні матеріали Міністерства аграрної політики та продовольства України, звіти Національного

банку України, дані міжнародних організацій (FAO, OECD, Світовий банк), наукові публікації вітчизняних і зарубіжних авторів, а також матеріали з офіційних вебсайтів профільних установ.

Наукова новизна роботи полягає в розробці комплексної стратегії залучення іноземних інвестицій в аграрний бізнес України, з урахуванням євроінтеграційних процесів, а також в оцінці ефективності її реалізації.

Практичне значення роботи полягає в розробці рекомендацій для державних органів, бізнес-асоціацій та підприємств аграрного сектору щодо створення сприятливого інвестиційного клімату та залучення прямих іноземних інвестицій, що сприятиме розвитку аграрного бізнесу в Україні в умовах євроінтеграції.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АНАЛІЗУ СТРАТЕГІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ПІІ В АГРАРНИЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

1.1. Сутність, значення та чинники залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор

Сутність прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в аграрний сектор полягає в залученні капіталу з-за кордону для фінансування сільськогосподарських підприємств, що сприяє модернізації виробництва, підвищенню ефективності та конкурентоспроможності галузі. ПІІ у сільське господарство можуть включати як фінансові вливання, так і передання технологій, управлінських навичок та інноваційних підходів, що значно поліпшують виробничі процеси. Значення таких інвестицій для аграрної економіки країни важко переоцінити: вони стимулюють розвиток інфраструктури, забезпечують створення нових робочих місць і підвищення експорту сільськогосподарської продукції. Чинники залучення ПІІ в аграрний сектор включають стабільність економічної ситуації, сприятливу податкову політику, розвинену інфраструктуру, рівень державної підтримки та політичну стабільність. Крім того, важливим є доступ до ринків збуту та природно-кліматичні умови, що дозволяють реалізувати ефективні інвестиційні проекти в сільському господарстві.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є важливою складовою економічного розвитку будь-якої країни, зокрема для України, яка прагне модернізувати свої підприємства та зберегти стабільний економічний розвиток. Інвестиції сприяють створенню нових робочих місць, розвитку інфраструктури, підвищенню технологічного рівня та залученню міжнародного капіталу. Водночас, залучення ПІІ вимагає від держави створення сприятливого правового середовища, стабільної політичної ситуації та умов для розвитку інноваційних і високотехнологічних галузей. У наукових працях досліджуються різні аспекти впливу ПІІ на економіку країни, що дозволяє отримати комплексне розуміння цього процесу (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Підходи до сутності прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в наукових дослідженнях

Автор	Підхід до сутності прямих іноземних інвестицій	Джерело
Гайдай Г.	Розглядає прямі іноземні інвестиції як важливий елемент стратегії економічного розвитку, який сприяє модернізації підприємств та розвитку інфраструктури в Україні.	[25, с. 112]
Волощук К., Волощук В.	Підкреслює роль прямих іноземних інвестицій у розвитку аграрного сектора, зокрема в контексті інвестиційних переваг для малих та середніх підприємств.	[24, с. 95]
Вініченко І.	Оцінює прямі іноземні інвестиції як критично важливий фактор для розвитку інвестиційної інфраструктури, але зауважує на необхідності стабільного правового середовища для їх залучення.	[22]
Бурецька Ю.	Зазначає, що прямі іноземні інвестиції є основою формування нових технологій та розвитку міжнародних торгових відносин, що забезпечує стійкість економіки.	[12, с. 104]
Біловодська О.	Підкреслює важливість прямих іноземних інвестицій для забезпечення науково-технічного прогресу в промислових галузях, зокрема через нові методи управління.	[9, с. 14]
Ільчук В., Шпомер Т.	Досліджують прямі іноземні інвестиції як фактори забезпечення сталого розвитку в агропромисловому комплексі, акцентуючи увагу на довгострокових інвестиціях у сільське господарство.	[38, с. 108]
Задоя А.	Розглядає прямі іноземні інвестиції як механізм активізації бізнес-діяльності у нових секторах економіки, зокрема в високотехнологічних та екологічно чистих галузях.	[35, с. 47]

Джерело: побудовано автором на основі [25, с. 112; 24, с. 95; 22; 12, с. 104; 9, с. 14; 38, с. 108; 35, с. 47]

Згідно з дослідженнями, різні автори акцентують увагу на різних аспектах ПІІ. Зокрема, Г. Гайдай [25, с. 112] розглядає ПІІ як інструмент стратегічного розвитку економіки, що дозволяє модернізувати виробництво та інфраструктуру країни. Зі свого боку, К. Волощук та В. Волощук [24, с. 95] підкреслюють важливість ПІІ для розвитку аграрного сектору, зокрема для малих та середніх підприємств, що може допомогти в диверсифікації економіки та зменшенні залежності від зовнішніх чинників. Інші науковці, такі як І. Вініченко [22], зазначають важливість стабільного правового середовища для ефективного залучення ПІІ. Цей фактор є критичним для забезпечення довіри іноземних інвесторів та створення сприятливих умов для їх довгострокових вкладень. Ю.

Бурецька [12, с. 104] звертає увагу на роль ПІІ у розвитку нових технологій та міжнародних торгових відносин, що дозволяє зміцнювати економічну стійкість країни на міжнародній арені.

Також важливим є акцент на науково-технічному прогресі, що забезпечується завдяки ПІІ, про що зазначає О. Біловодська [9, с. 14]. Вона підкреслює, що ПІІ сприяють розвитку нових методів управління в промислових галузях, що веде до підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств. Дослідження В. Ільчука та Т. Шпомера [38, с. 108] показують, що ПІІ мають важливе значення для сталого розвитку агропромислового комплексу, а А. Задоя [35, с. 47] наголошує на значенні інвестицій для високотехнологічних та екологічно чистих галузей, що є пріоритетними для сучасної економіки.

Прямі іноземні інвестиції відіграють критичну роль у розвитку економіки, забезпечуючи як технологічну модернізацію, так і розвиток нових секторальних напрямів. ПІІ мають позитивний вплив на різні галузі економіки, зокрема на аграрний сектор, науково-технічний прогрес та сталий розвиток. Вони допомагають інтегрувати країну в міжнародний економічний простір. Стабільне правове та політичне середовище є важливою умовою для залучення ПІІ, оскільки іноземні інвестори надають перевагу країнам з передбачуваними та прозорими умовами ведення бізнесу. Враховуючи загрози та ризики, пов'язані з міжнародною економічною ситуацією, необхідно розробляти стратегії, які б забезпечували оптимізацію залучення ПІІ в інноваційні та екологічно чисті галузі, що є перспективними для розвитку національної економіки.

Таким чином, узагальнюючи вище проведене дослідження підходів авторів щодо сутності поняття ПІІ, варто надати власне визначення: прямі іноземні інвестиції (ПІІ) – це фінансові вкладення іноземних компаній або фізичних осіб в економіку країни, що спрямовані на створення або модернізацію виробничих потужностей, розвиток інфраструктури або інші форми активного впливу на економічну діяльність, що має на меті підвищення конкурентоспроможності та інтеграції національної економіки в світовий ринок.

Аграрний сектор економіки є важливим компонентом для будь-якої країни, оскільки забезпечує продовольчу безпеку, а також є основним джерелом зайнятості для великої частини населення. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в аграрний сектор сприяють модернізації підприємств, поліпшенню технологій та підвищенню конкурентоспроможності на міжнародному ринку [21, с. 205]. В умовах України, де аграрний сектор займає значну частку в економіці, залучення ПІІ стає важливим інструментом для підтримки сталого розвитку цієї галузі. Інвестори, зокрема, надають фінансові ресурси для розвитку інфраструктури, агротехнологій, а також для реалізації екологічно чистих виробничих процесів, що відповідають сучасним вимогам.

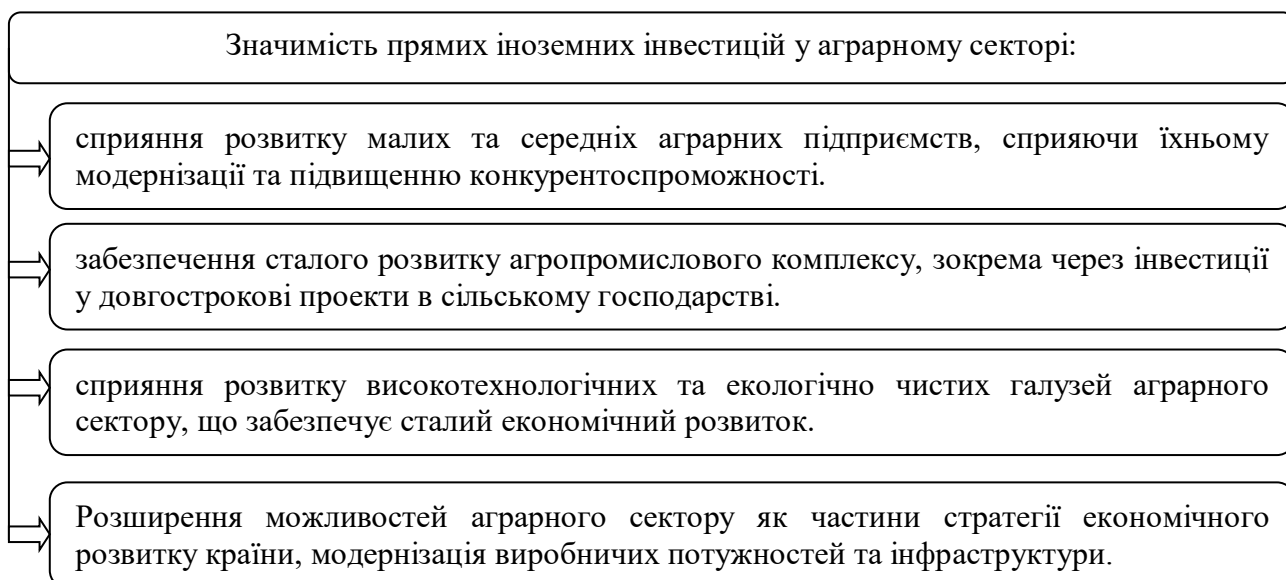

Рис. 1.1. Значимість прямих іноземних інвестицій в аграрному секторі України
Джерело: побудовано автором на основі [44, с. 45]

Прямі іноземні інвестиції в аграрний сектор України мають велике значення для розвитку цієї галузі, особливо у контексті технологічних змін і глобалізації. ПІІ відіграють важливу роль у розвитку малих і середніх аграрних підприємств, які стикаються з проблемами обмеженості власних фінансових ресурсів. Інвестиції дозволяють модернізувати сільськогосподарське виробництво, запровадити нові технології, що підвищує продуктивність та конкурентоспроможність підприємств на внутрішньому та міжнародному ринках. ПІІ забезпечують сталий розвиток агропромислового комплексу через

інвестування у довгострокові проекти, такі як будівництво переробних підприємств або впровадження нових методів виробництва. Це дозволяє країні не лише збільшувати обсяги виробництва, а й забезпечувати стабільність та прогнозованість в економіці, що важливо для сільського господарства в умовах змінного клімату та політичних викликів [57].

Важливим напрямом для залучення ПІІ в аграрний сектор є розвиток високотехнологічних та екологічно чистих виробничих процесів. Інвестиції у новітні технології, такі як безвідходне виробництво та біотехнології, можуть суттєво знизити екологічний вплив аграрного виробництва та підвищити його ефективність. ПІІ є важливою частиною стратегії економічного розвитку аграрного сектору України. Вони допомагають модернізувати виробничі потужності, покращити інфраструктуру і зробити сільське господарство більш ефективним та конкурентоспроможним на міжнародному ринку [34, с. 98].

Прямі іноземні інвестиції в аграрний сектор сприяють модернізації сільськогосподарських підприємств, підвищенню їхньої ефективності та конкурентоспроможності. ПІІ допомагають реалізувати довгострокові проекти, що включають переробку сільськогосподарської продукції, запровадження нових технологій, а також поліпшення інфраструктури. Інвестування в екологічно чисті та високотехнологічні галузі аграрного сектору може значно покращити економічну ситуацію в країні, зменшити негативний вплив на навколишнє середовище та забезпечити сталий розвиток. Оскільки аграрний сектор є важливою частиною економіки України, залучення ПІІ є стратегічно важливим для забезпечення економічної стабільності та продовольчої безпеки країни в умовах сучасних глобальних викликів.

Таблиця 1.2

**Чинники залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор
України**

Чинник	Вплив на залучення ПІІ до аграрного сектору
Стабільність правового середовища	Законодавча стабільність та прозорість ведення бізнесу створюють привабливі умови для інвесторів.
Інвестиційна привабливість	Рівень розвитку ринку, наявність інфраструктури та фінансових інструментів для підтримки інвесторів.
Податкові пільги та стимули	Наявність податкових пільг та стимулів для іноземних інвесторів, зокрема у вигляді знижок або відстрочок на податки.
Доступ до сучасних технологій	Інвестори зацікавлені в аграрному секторі, де є потенціал для впровадження новітніх агротехнологій.
Ресурсний потенціал	Наявність родючих земель, водних ресурсів та сприятливих кліматичних умов для сільського господарства.
Політична стабільність та економічна безпека	ПІІ активно залучаються в країни з високим рівнем економічної безпеки та політичної стабільності.
Державна підтримка та субсидії	Залучення державних програм, грантів та субсидій для розвитку сільського господарства і підтримки інвесторів.

Джерело: побудовано автором на основі [62, с. 247]

Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в аграрний сектор є важливим елементом розвитку економіки країни, оскільки ці інвестиції забезпечують не лише фінансові ресурси, але й технологічні інновації, а також сприяють підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності підприємств. Аграрний сектор України, маючи великий потенціал для розвитку, приваблює іноземних інвесторів завдяки ряду ключових чинників. Розуміння цих чинників дозволяє не лише оцінити перспективи залучення ПІІ, але й сприяти створенню більш сприятливих умов для їх залучення.

Залучення ПІІ в аграрний сектор України залежить від кількох ключових чинників. Перш за все, важливу роль у цьому процесі відіграє стабільність правового середовища. Як зазначають експерти, інвестори прагнуть працювати в країнах, де існують чіткі та прозорі правила ведення бізнесу, що дозволяє знизити юридичні та операційні ризики [24, с. 95]. Додатково, на залучення інвестицій у сільське господарство України впливає рівень інвестиційної привабливості, який включає доступність ринку, розвиток інфраструктури та

наявність фінансових інструментів, спрямованих на підтримку інвесторів [24, с. 97].

Також значним чинником є податкові пільги та стимули, які держава може пропонувати іноземним інвесторам для підтримки їхнього бізнесу в аграрному секторі. Це може бути як зниження податків, так і відстрочка податкових платежів, що є додатковим стимулом для інвестицій [19, с. 122]. Також інвестори прагнуть інвестувати в аграрні підприємства, що використовують сучасні технології, тому наявність технологічних інновацій в аграрному секторі є важливим фактором для залучення ПІІ [35, с. 78].

Крім того, на залучення ПІІ значно впливає ресурсний потенціал країни, зокрема наявність родючих земель, водних ресурсів та сприятливих кліматичних умов для ведення сільського господарства. Україна має значний ресурсний потенціал, що робить її привабливою для інвесторів [38, с. 109]. Не менш важливими є фактори політичної стабільності та економічної безпеки, оскільки іноземні інвестори обирають країни з високим рівнем стабільності для забезпечення безпечних інвестицій [12, с. 105].

Нарешті, важливою умовою для залучення ПІІ є державна підтримка у вигляді різноманітних субсидій, програм розвитку та грантів для іноземних інвесторів, які зацікавлені у розвитку аграрного сектору [9, с. 40].

Стабільність правового середовища є ключовим чинником залучення ПІІ в аграрний сектор, оскільки інвестори прагнуть працювати в умовах правової визначеності. Податкові пільги та стимули є важливими механізмами підтримки іноземних інвесторів, які можуть забезпечити економічну вигоду та зменшення фінансових ризиків. Інвестиційна привабливість країни та наявність сучасних технологій у аграрному секторі значно підвищують інтерес інвесторів до українського ринку. Ресурсний потенціал країни, зокрема родючі землі та сприятливі кліматичні умови, є додатковим стимулом для інвестування в аграрний сектор. Політична стабільність та економічна безпека відіграють важливу роль у забезпеченні довгострокових інвестицій. Державна підтримка

через субсидії, програми розвитку та гранти створює додаткові стимули для інвесторів і сприяє залученню іноземних інвестицій.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є важливим інструментом економічного розвитку, що здатний приносити країні-реципієнту як значні переваги, так і певні ризики (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Потенційні позитивні та негативні ефекти прямих іноземних інвестицій

Позитивні ефекти ПІІ	Негативні ефекти ПІІ
Економічне зростання та розвиток:	Посилення конкуренції та витіснення місцевих виробників:
- Залучення капіталу та інвестицій.	- Особливо в секторах, де місцеві компанії слабші.
- Створення нових робочих місць.	- Можливе банкрутство та скорочення робочих місць у місцевих фірмах.
- Підвищення продуктивності праці.	Ризик залежності від іноземного капіталу:
- Стимулювання інновацій та технологічного розвитку.	- Втрата контролю над стратегічно важливими галузями.
- Розширення експортного потенціалу.	- Вплив іноземних компаній на економічну політику країни.
- Розвиток інфраструктури.	Витік капіталу:
- Збільшення податкових надходжень до бюджету.	- Репатріація прибутків іноземними інвесторами.
Передача знань та технологій:	- Можливе використання країни лише як джерела дешевої робочої сили або сировини.
- Впровадження нових управлінських практик.	Соціальні та екологічні наслідки:
- Підвищення кваліфікації місцевих працівників.	- Можливе погіршення умов праці на підприємствах з іноземним капіталом (у гонитві за прибутком).
- Поширення міжнародних стандартів якості.	- Експлуатація природних ресурсів без належної екологічної відповідальності.
Посилення конкуренції та ефективності ринку:	- Потенційне зростання соціальної нерівності.
- Зниження цін на товари та послуги.	Вплив на культурну ідентичність:
- Підвищення якості продукції.	- Можлива втрата національної самобутності під впливом іноземних культурних норм.
Інтеграція у світову економіку:	Податкові оптимізації та ухилення від сплати податків:
- Залучення до міжнародних виробничих ланцюгів.	- Використання офшорних зон та інших схем для мінімізації податкових виплат.
- Покращення іміджу країни на міжнародній арені.	

Джерело: побудовано автором на основі [62, с. 247]

Залучення іноземного капіталу може стимулювати економічне зростання, сприяти трансферу технологій та знань, а також посилювати конкуренцію на внутрішньому ринку. Однак, неконтрольований приплив ПІІ може призвести до залежності від іноземного капіталу, витіснення місцевих виробників та мати негативні соціальні й екологічні наслідки. Прямі іноземні інвестиції є складним економічним явищем з двояким впливом. З одного боку, вони відкривають значні можливості для економічного зростання, технологічного прогресу та підвищення добробуту населення. З іншого боку, існують потенційні ризики, пов'язані з посиленням конкуренції, залежністю від іноземного капіталу та можливими негативними соціальними й екологічними наслідками. Ефективне управління процесом залучення ПІІ, з урахуванням потенційних позитивних та негативних ефектів, є запорукою сталого та збалансованого економічного розвитку країни. Державна політика повинна бути спрямована на створення сприятливого інвестиційного клімату, одночасно забезпечуючи захист національних інтересів та мінімізацію можливих негативних наслідків від іноземного інвестування.

Отже, прямі іноземні інвестиції є невід'ємною складовою розвитку аграрного сектору України, забезпечуючи його конкурентоспроможність та сталий розвиток на глобальному рівні. Для залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор України необхідно створити сприятливі умови через вдосконалення законодавства, стимулювання технологічних інновацій та підтримку інвесторів через податкові пільги і державні програми.

1.2. Стратегічні орієнтири та механізми залучення ПІІ в аграрний сектор в ЄС

Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в аграрний сектор є важливим інструментом для забезпечення стійкого розвитку сільського господарства, покращення конкурентоспроможності та інтеграції інноваційних технологій в аграрний бізнес. В Європейському Союзі (ЄС) створені ефективні стратегічні орієнтири та механізми залучення ПІІ, які забезпечують не лише

економічну стабільність, але й сприяють розвитку аграрного сектору в умовах глобалізації.

1. Основними стратегічними орієнтирами для залучення ПІІ в аграрний сектор ЄС є забезпечення продовольчої безпеки, підтримка сталого розвитку сільського господарства та сприяння екологічно чистим технологіям. У межах ЄС активно реалізуються програми та ініціативи, що спрямовані на покращення економічних умов для інвесторів у сільському господарстві. Стратегія Європейського зеленого курсу (Green Deal) відіграє важливу роль у залученні інвестицій у сільське господарство, оскільки вона акцентує увагу на необхідності екологічної трансформації аграрного сектора та розвитку сталих методів виробництва [11, с. 31]. Це включає впровадження відновлюваних джерел енергії, мінімізацію використання хімічних добрив та пестицидів, а також розробку інноваційних технологій у вирощуванні сільськогосподарських культур.

2. Іншим важливим стратегічним напрямом є цифровізація аграрного сектору. ЄС активно стимулює розвиток цифрових технологій в аграрній сфері через програми підтримки інновацій, що дозволяють використовувати великі дані (big data), Internet of Things (IoT) та штучний інтелект для підвищення ефективності сільського господарства. Таким чином, цифровізація аграрного сектору є не лише важливою частиною стратегічного розвитку, але й створює нові можливості для залучення інвестицій, що відповідають сучасним вимогам ринку [33, с. 133].

Європейський Союз застосовує ряд механізмів для залучення прямих іноземних інвестицій у аграрний сектор. Один з основних механізмів полягає у створенні сприятливого інвестиційного клімату, що включає стабільність законодавства, низький рівень бюрократії, податкові пільги та інші фінансові стимули для інвесторів. ЄС також активно впроваджує механізм фінансування через програми розвитку, такі як Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій (EAFRD), який надає субсидії та гранти для підтримки інвестицій в аграрному секторі. Цей фонд підтримує розвиток

інфраструктури, підвищення продуктивності та сталий розвиток сільських територій, що робить аграрний сектор більш привабливим для іноземних інвесторів [22].

Ще одним важливим механізмом є підтримка інновацій і технологічних розробок. ЄС активно фінансує наукові дослідження та інноваційні проекти в аграрному секторі через програми, такі як Horizon Europe, що сприяють впровадженню нових технологій в аграрне виробництво. Це забезпечує конкурентоспроможність ЄС на світовому аграрному ринку та привертає іноземні інвестиції в інноваційні галузі [67, с. 335].

Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) є ключовим фактором для розвитку аграрного сектору, що дозволяє не лише покращити економічні показники, а й модернізувати виробництво, впроваджувати нові технології та підтримувати сталий розвиток. В Європейському Союзі створені потужні механізми та стратегії для залучення інвестицій в аграрний сектор, що включають законодавчі ініціативи, фінансові програми, розвиток інфраструктури та підтримку інноваційних технологій (табл. 1.3).

Таблиця 1.3

Особливості формування та розвитку механізму залучення ПІІ в аграрний сектор в ЄС

Особливості	Характеристика
1. Політична стабільність та законодавчі ініціативи	Європейський Союз гарантує політичну стабільність та чітке законодавче поле для інвесторів. Система права, що забезпечує захист іноземних інвестицій, надає можливості для розвитку аграрного сектора, стимулюючи інвестиції у сільське господарство.
2. Інвестиційні стимули та програми фінансування	ЄС пропонує різноманітні фінансові інструменти для підтримки іноземних інвестицій в аграрний сектор, зокрема через програми Європейського сільськогосподарського фонду розвитку сільських територій (EAFRD) та Horizon Europe, що підтримують інноваційні та сталий розвиток сільського господарства.
3. Розвиток інфраструктури та технологічних інновацій	ЄС активно інвестує в модернізацію інфраструктури та впровадження новітніх технологій у сільському господарстві, зокрема в цифровізацію та сталий розвиток аграрного виробництва. Це робить сільське господарство в ЄС більш привабливим для іноземних інвесторів.
4. Відсутність торгових бар'єрів	Вільний доступ до ринку ЄС без додаткових торгових бар'єрів є важливим фактором для залучення ПІІ в аграрний сектор. ЄС надає інвесторам можливість працювати на великому

	внутрішньому ринку з високим попитом на сільськогосподарську продукцію.
--	---

Продовження табл. 1.3

Особливості	Характеристика
5. Інтеграція сталих практик у аграрне виробництво	Політика ЄС, спрямована на сталий розвиток та екологічні практики в аграрному секторі (наприклад, Green Deal), активно залучає іноземних інвесторів, зацікавлених у впровадженні сталих і інноваційних технологій у сільському господарстві.

Джерело: побудовано автором на основі [68, с. 998]

Механізм залучення ПІІ в аграрний сектор ЄС базується на чотирьох основних напрямках:

- 1) стабільності правового поля;
- 2) підтримці інвестицій через фінансові інструменти;
- 3) розвитку інфраструктури та технологій;
- 4) інтеграції сталих практик у сільському господарстві.

1). Політична стабільність та законодавчі ініціативи є фундаментом для залучення іноземних інвестицій. Стабільність політичної ситуації в ЄС та чітке законодавче забезпечення прав інвесторів дозволяють знижувати інвестиційні ризики та створюють сприятливі умови для розвитку аграрного сектору.

2). Інвестиційні стимули та програми фінансування, такі як Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій (EAFRD) та Horizon Europe, пропонують гранти, субсидії та інші форми підтримки для іноземних інвесторів, зокрема для тих, хто працює в сфері інновацій та сталого розвитку сільського господарства.

Залучення ПІІ в аграрний сектор ЄС значною мірою залежить від політичної та економічної стабільності. Регіональна політика ЄС сприяє розвитку сільського господарства через фінансову допомогу для країн з меншими економічними можливостями, що підвищує інвестиційну привабливість цих регіонів. Також важливим аспектом є політика спільної аграрної політики ЄС (CAP), яка надає фінансову підтримку сільським господарствам і сільським територіям, забезпечуючи сталий розвиток і збереження сільськогосподарських традицій [69, с. 281].

У свою чергу, економічні фактори, такі як доступ до ринку ЄС, відсутність торгових бар'єрів та сприятливі умови для ведення бізнесу, роблять аграрний сектор ЄС привабливим для іноземних інвесторів. Розширення ринку сільськогосподарської продукції ЄС дозволяє іноземним інвесторам отримати доступ до великого споживчого попиту на сільськогосподарську продукцію та послуги, що є важливим фактором для залучення інвестицій.

3). Розвиток інфраструктури та технологічних інновацій також є важливим елементом залучення ПІІ. Інвестиції в модернізацію аграрної інфраструктури, розвиток цифрових технологій та сталих практик, таких як енергозбереження та екологічно чисте виробництво, сприяють підвищенню ефективності та привабливості аграрного сектора ЄС для іноземних інвесторів. Відсутність торгових бар'єрів та інтеграція в єдиний європейський ринок дають можливість інвесторам доступ до значних ринків збуту для сільськогосподарської продукції, що робить аграрний сектор більш вигідним для інвестицій [71, с. 544].

4). Механізм залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор ЄС є багатограним та складним процесом, що включає численні стратегії та інструменти для підтримки економічного розвитку. Завдяки політичній стабільності, ефективному законодавству, фінансовим інструментам, розвитку інфраструктури та технологій, а також підтримці сталих практик, аграрний сектор ЄС стає одним з найпривабливіших для іноземних інвесторів. У майбутньому цей механізм буде продовжувати вдосконалюватися, забезпечуючи сталий розвиток аграрної економіки та відповідаючи на глобальні виклики, такі як зміна клімату та продовольча безпека [79, с. 223].

Отже, залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор ЄС є стратегічно важливим напрямом розвитку, який забезпечує сталий розвиток сільського господарства, впровадження інновацій та зміцнення продовольчої безпеки. Створення сприятливого інвестиційного клімату через політичні та економічні механізми, а також підтримка інноваційних технологій є основними факторами для залучення іноземних інвестицій. Програми фінансування, податкові пільги та субсидії для аграрних підприємств сприяють залученню ПІІ

та забезпечують стабільний розвиток аграрного сектору в ЄС. У перспективі, стратегічний розвиток аграрного сектору в ЄС буде ґрунтуватися на високих технологіях, сталому розвитку та інноваціях, що дозволить ЄС залишатися лідером на глобальному аграрному ринку.

Висновки до розділу 1

Отже, прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в аграрний сектор України є ключовим фактором для його модернізації, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення сталого розвитку. Вони дозволяють покращити технології, інфраструктуру та створюють умови для інтеграції національного аграрного виробництва в міжнародний економічний простір. ПІІ сприяють розвитку малих і середніх підприємств, що є важливими для диверсифікації економіки, а також підтримують довгострокові проекти в агропромисловому комплексі. Водночас для ефективного залучення ПІІ необхідно створити стабільне правове середовище, забезпечити прозорість і передбачуваність економічних умов, що сприяють довірі інвесторів.

Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в аграрний сектор Європейського Союзу є ключовим механізмом для стимулювання його розвитку, підвищення конкурентоспроможності та інтеграції інновацій. ЄС активно сприяє залученню ПІІ через створення сприятливого інвестиційного клімату, що включає стабільне законодавство, фінансові стимули, податкові пільги та різноманітні програми підтримки. Окрім того, акцент на сталий розвиток, цифровізацію та екологічно чисті технології в аграрному секторі робить його привабливим для іноземних інвесторів, створюючи нові можливості для розвитку сільського господарства в умовах глобалізації та змін клімату.

РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ ДЛЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

2.1. Тенденції та особливості розвитку аграрного бізнесу в ЄС та Україні

Аграрний бізнес є однією з ключових галузей економіки як для Європейського Союзу, так і для України. У обох регіонах він є основою для продовольчої безпеки, розвитку сільських територій і значним джерелом експорту. Проте підходи до розвитку аграрного бізнесу в цих країнах мають свої особливості, обумовлені як економічними, так і політичними умовами. У ЄС аграрний сектор значною мірою регулюється через спільну аграрну політику (CAP), що сприяє сталому розвитку, підтримці фермерів та модернізації сільського господарства. В Україні, на фоні економічних та політичних реформ, агробізнес стикається з різними викликами, зокрема, нестабільною ситуацією на ринку, воєнними загрозами та недостатньою підтримкою фермерів з боку держави. Тенденції розвитку аграрного бізнесу в цих двох регіонах мають важливі відмінності, що зумовлено як внутрішніми факторами, так і зовнішніми економічними умовами.

Агропромисловий комплекс (АПК) України відіграє важливу роль у розвитку національної економіки, забезпечуючи продовольчу безпеку, валютні надходження від експорту та зайнятість значної частини населення [11, с. 31]. Державна підтримка цього сектору є ключовим фактором його ефективного функціонування та подальшого розвитку (табл. 2.1) [74, с. 571].

В умовах зростаючих викликів, спричинених макроекономічними коливаннями, змінами у світовій економіці та впливом воєнних дій, бюджетне фінансування АПК стає важливим інструментом стабілізації та стимулювання аграрного виробництва. Аналіз особливостей розвитку аграрного бізнесу в Європейському Союзі та Україні свідчить про суттєві відмінності між цими регіонами.

Таблиця 2.1

Особливості розвитку аграрного бізнесу в ЄС та Україні

Особливість	Європейський Союз	Україна
Політична стабільність та законодавчі ініціативи	ЄС гарантує політичну стабільність і єдину законодавчу базу для всіх країн-членів, що забезпечує безпеку інвестицій і підтримку аграрного сектора.	Політична нестабільність, часті зміни законодавства та вплив зовнішніх факторів, зокрема війна, значно впливають на інвестиційну привабливість аграрного сектора.
Фінансування та інвестиційні стимули	ЄС має потужні фінансові інструменти для підтримки аграрного сектора, зокрема через Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій (EAFRD) та Horizon Europe.	В Україні підтримка аграрного сектора через державні програми фінансування та субсидії обмежена, зокрема через економічну нестабільність та бюджетні обмеження.
Розвиток інфраструктури	В ЄС активно інвестують в модернізацію інфраструктури, зокрема у сільське господарство, цифровізацію та сталий розвиток аграрного виробництва.	В Україні інфраструктура аграрного сектора застаріла і потребує значних інвестицій у модернізацію. Проблеми з транспортною та енергетичною інфраструктурою.
Інновації та технології	ЄС активно підтримує наукові дослідження та інновації в аграрному секторі через програми, такі як Horizon Europe. Використання технологій, таких як big data, IoT та штучний інтелект для покращення виробничих процесів.	В Україні інновації в аграрному секторі ще не набули широкого впровадження, хоча спостерігається поступовий розвиток у великих аграрних компаніях та стартапах.
Екологічні ініціативи	ЄС активно впроваджує політику сталого розвитку в аграрному секторі, зокрема через Європейський зелений курс (Green Deal), що включає екологічно чисті технології та сталий розвиток.	В Україні екологічні ініціативи в аграрному секторі розвиваються повільно, більшість сільськогосподарських підприємств використовують традиційні методи без значної уваги до сталого розвитку.
Підтримка малого та середнього бізнесу	ЄС має програми, які підтримують розвиток малого та середнього бізнесу в аграрному секторі, включаючи доступ до фінансування, навчання та технологічних рішень.	В Україні підтримка малого та середнього агробізнесу обмежена, часто бракує фінансових ресурсів та знань для освоєння новітніх технологій.
Міжнародна торгівля та ринки	ЄС має вільний доступ до єдиного внутрішнього ринку і міжнародних торгових партнерів, що забезпечує аграрному бізнесу конкурентні переваги.	Україна має доступ до міжнародних ринків, але через торгові бар'єри та митні обмеження з боку деяких країн цей доступ є обмеженим.

Продовження табл. 2.1

Особливість	Європейський Союз	Україна
Земельна реформа та власність	В ЄС землеволодіння в основному розподілено між малими та середніми фермерами, і є чіткі правила щодо використання землі.	В Україні земельна реформа є триваючим процесом. Власність на землю та її використання є предметом суперечок і часто є бар'єром для інвестицій.
Державна політика аграрного сектору	В ЄС політика аграрного сектору активно підтримується через спільну аграрну політику (САР), що надає фінансову підтримку сільським господарствам та регіонам.	В Україні політика аграрного сектору зазнає змін залежно від політичної ситуації, і часто надається обмежена підтримка сільським господарствам.
Освіта та підготовка кадрів	В ЄС існують програми для підготовки кваліфікованих кадрів у сфері сільського господарства, а також активне впровадження нових технологій у навчальний процес.	В Україні спостерігається недостатня підготовка кадрів для аграрного сектору, є потреба у розвитку освіти та навчання сучасним аграрним технологіям.
Аграрна культура та традиції	ЄС активно підтримує збереження сільськогосподарських традицій, що стає частиною культурної спадщини і може бути використано для розвитку екологічного туризму.	В Україні сільськогосподарські традиції не завжди отримують належну увагу, хоча певні регіони активно зберігають традиційні методи ведення господарства.

Джерело: складено автором за даними [67, с. 337]

ЄС має стабільну політичну ситуацію, розвинену законодавчу базу, потужну фінансову підтримку та інфраструктуру, що сприяє розвитку сільськогосподарського сектору та залученню інвестицій. Водночас Україна стикається з проблемами політичної нестабільності, недостатнім рівнем державної підтримки, застарілою інфраструктурою та обмеженим доступом до фінансових ресурсів для аграрного бізнесу. Хоча в Україні спостерігається поступове впровадження інновацій та цифрових технологій, цей процес ще потребує активнішої державної підтримки та залучення міжнародного досвіду. Важливими кроками для розвитку аграрного сектора України є впровадження ефективних механізмів фінансування, модернізація інфраструктури, сприяння екологічним ініціативам і підтримка малого та середнього аграрного бізнесу.

Рис. 2.1 ілюструє динаміку експорту зернових культур з України та Європейського Союзу в період з 2008 по 2023 роки. Аналіз обсягів експорту в мільйонах тонн дозволяє простежити ключові тенденції та порівняти позиції обох гравців на світовому зерновому ринку протягом зазначеного часу.

Вивчення цієї динаміки є важливим для розуміння конкурентних переваг та потенційних напрямків інтеграції аграрного сектору України до ринку ЄС, особливо в контексті сучасних викликів та можливостей.

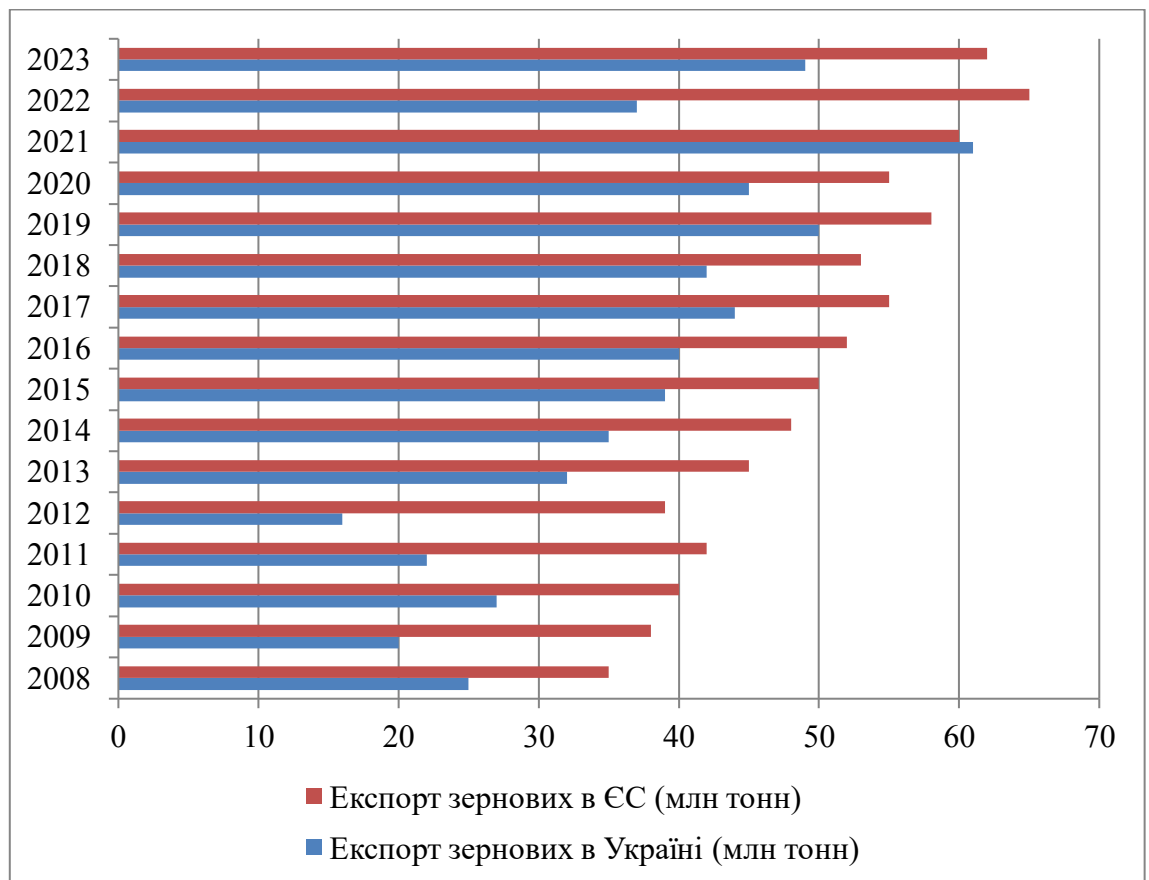

Рис. 2.1. Динаміка експорту зернових України та ЄС у 2008-2023 роках (млн тонн)

Джерело: побудовано автором на основі [6]

Аналізуючи динаміку експорту зернових, відображену на рис. 2.1, можна констатувати загальне зростання обсягів експорту як в Україні, так і в Європейському Союзі протягом досліджуваного періоду, хоча й з певними коливаннями. Україна продемонструвала значну волатильність експортних поставок, зокрема різке падіння у 2022 році, спричинене зовнішніми факторами, з подальшим частковим відновленням. У той же час, ЄС характеризувався більш стабільною та поступово зростаючою динамікою експорту зернових. Попри значний аграрний потенціал України, її експортна спроможність залишається більш вразливою до зовнішніх шоків порівняно з ЄС. Подальша інтеграція України до аграрного ринку ЄС вимагатиме не лише гармонізації стандартів, але

й підвищення стійкості до зовнішніх впливів та розвитку стабільної логістичної інфраструктури.

Табл. 2.2 представляє SWOT-аналіз бізнес-середовища в аграрній сфері Європейського Союзу.

Таблиця 2.2

SWOT-аналіз бізнес-середовища в аграрній сфері ЄС

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
- Високий рівень технологічного забезпечення та інновацій.	- Висока собівартість виробництва в окремих регіонах.
- Розвинена інфраструктура (логістика, зберігання).	- Залежність від державної підтримки (CAP).
- Висока якість та стандарти продукції.	- Старіння фермерського населення.
- Ефективна система державної підтримки (CAP).	- Екологічні обмеження та вимоги.
- Сильні позиції на світовому ринку.	- Вплив волатильності світових цін.
- Розвинене органічне виробництво.	- Бюрократія та складність регулювання.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
- Зростання світового попиту на якісну продукцію.	- Зміна клімату та її вплив на врожайність.
- Розширення ринків збуту (в тому числі Україна).	- Посилення глобальної конкуренції.
- Подальший розвиток біотехнологій та агрономії.	- Торговельні конфлікти та протекціонізм.
- Підвищення екологічної стійкості.	- Зниження рівня державної підтримки.
- Розвиток агротуризму та супутніх галузей.	- Захворювання рослин та тварин.

Джерело: розроблено автором.

SWOT-аналіз аграрної сфери ЄС, відображений у табл. 2.2, демонструє, що потужні сильні сторони, такі як високий рівень технологій, розвинена інфраструктура та ефективна державна підтримка, створюють міцну основу для подальшого розвитку. Водночас існують і слабкі сторони, включаючи високу собівартість виробництва в окремих регіонах та залежність від державної підтримки. Серед можливостей виділяються зростання світового попиту та розширення ринків збуту, тоді як загрози пов'язані зі зміною клімату, посиленням глобальної конкуренції та торговельним протекціонізмом. Врахування цих аспектів є критично важливим для формування стратегій сталого розвитку аграрного сектору ЄС та визначення напрямків співпраці з

Україною, яка прагне інтегруватися в європейський аграрний ринок, враховуючи власні сильні та слабкі сторони.

Аналіз макрофінансових показників бюджетного фінансування агропромислового комплексу за 2019–2024 роки дозволяє оцінити тенденції та динаміку державної підтримки галузі, а також визначити її ефективність у контексті загальноекономічного розвитку (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Аналіз макрофінансових показників бюджетного фінансування агропромислового комплексу України за 2019-2024 рр.

Показники	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Частка АПК у ВВП, %	1,17	1,40	1,39	1,43	1,65	2,00
Прямі інвестиції, млн. дол. США	5860	4630	6869	848	3199	3700
Експорт продукції АПК, млн. грн	569464	598844	751841	768722	804792	989470
Імпорт продукції АПК, млн. грн	146441	174705	208978	196122	253555	305920

Джерело: побудовано автором на основі [7; 48]

Протягом досліджуваного періоду спостерігається поступове зростання частки АПК у валовому внутрішньому продукті (ВВП) України. З 1,17% у 2019 році цей показник збільшився до 2,00% у 2024 році. Таке зростання свідчить про зростаючу важливість аграрного сектору для національної економіки, особливо в умовах зовнішніх шоків та необхідності забезпечення продовольчої безпеки. Збільшення частки АПК у ВВП є наслідком як органічного зростання виробництва, так і відносного скорочення інших секторів економіки.

Динаміка прямих іноземних інвестицій в АПК демонструє значну волатильність. Після відносно високих показників у 2019-2021 роках (5860 млн. дол. США, 4630 млн. дол. США та 6869 млн. дол. США відповідно), у 2022 році спостерігається різке падіння до 848 млн. дол. США, що, очевидно, пов'язано з

початком повномасштабного воєнного вторгнення Росії. У наступні роки (2023-2024) спостерігається часткове відновлення інвестиційної активності (3199 млн. дол. США та 3700 млн. дол. США відповідно), проте рівні залишаються значно нижчими за довоєнні. Це підкреслює значний негативний вплив геополітичної нестабільності на інвестиційну привабливість аграрного сектору.

Експорт агропромислової продукції демонструє стабільне зростання протягом усього досліджуваного періоду. З 569464 млн. грн у 2019 році експорт збільшився до 989470 млн. грн у 2024 році. Це свідчить про високий експортний потенціал українського АПК та його важливу роль у забезпеченні валютних надходжень до країни. Незважаючи на військові дії та логістичні труднощі, експорт продовжує зростати, що пов'язано як зі сприятливою кон'юнктурою на світових ринках, так і з адаптацією українських аграріїв до нових умов.

Імпорт агропромислової продукції також демонструє тенденцію до зростання, хоча й менш стрімку, ніж експорт. З 146441 млн. грн у 2019 році імпорту зріс до 305920 млн. грн у 2024 році. Зростання імпорту зумовлене різними факторами, включаючи зростання внутрішнього споживання певних видів продукції, необхідність забезпечення сировиною переробної промисловості, а також змінами у структурі внутрішнього виробництва. Слід зазначити, що у 2022 році спостерігалось деяке зниження обсягів імпорту, ймовірно, через логістичні складнощі та загальне скорочення економічної активності.

Підсумовуючи, аналіз макрофінансових показників АПК України за період 2019-2024 рр. свідчить про зростаючу роль аграрного сектору в національній економіці, його значний експортний потенціал та стійкість до зовнішніх шоків. Водночас, повномасштабне вторгнення РФ мало значний негативний вплив на інвестиційну привабливість галузі.

Україна має потужний і добре розвинений продовольчий сектор, який не лише повністю задовольняє внутрішні потреби населення у харчових продуктах, а й забезпечує стабільну присутність на світовому ринку аграрної продукції. На міжнародній арені українські агропродовольчі товари посідають значне місце, що дозволяє державі конкурувати з провідними експортерами світу [7].

Завдяки історично високим обсягам експорту харчової продукції, Україна відіграє важливу роль у забезпеченні глобальної продовольчої стабільності. До початку широкомасштабної війни вона стабільно входила до числа п'яти найбільших постачальників зернових культур у світі. Зокрема, приблизно 75 % усього виробленого зерна експортувалося, у той час як внутрішнє споживання становило лише 20–25 % [7].

У 2023 році Україна забезпечила 10 % світового експорту пшениці, понад 14 % – кукурудзи та понад 47 % – соняшникової олії. Попри воєнні умови та пов'язані з ними труднощі, країна, за підтримки міжнародної спільноти, зберігає статус одного з основних експортерів цих сільськогосподарських товарів. Так, у 2023 році було реалізовано за кордон 16,1 млн тонн пшениці в 65 країн, 26,2 млн тонн кукурудзи в 80 країн та 5,7 млн тонн соняшникової олії в 130 країн світу [7].

Однак вторгнення російської федерації, що розпочалося 24 лютого 2022 року, істотно вплинуло на стан продовольчої безпеки України. Основними негативними чинниками стали руйнування логістичних ланцюгів, пошкодження інфраструктури, втрати виробничих потужностей і господарств, а також скорочення обсягів виробництва на тих підприємствах, які продовжують працювати [7].

За оцінками на червень 2023 року, прямі втрати аграрного сектору сягнули 8,7 млрд дол. США. Із них понад 4,7 млрд дол. США припадає на пошкоджену або знищену сільськогосподарську техніку, а ще 1,9 млрд дол. США – на втрати, пов'язані з викраденням або знищенням виробленої продукції. Загальний обсяг непрямих втрат агропромислового комплексу оцінюється у 40,3 млрд дол. США [7].

За інформацією Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО), значних збитків зазнали також сільські домогосподарства. Загальний обсяг втрат цієї категорії оцінюється у 2,25 млрд дол. США, з яких 1,26 млрд дол. США припадає на рослинництво, а 0,98 млрд дол. США – на тваринництво. Близько чверті аграрних господарств були змушені зменшити масштаби

діяльності або повністю її припинити. У регіонах, наближених до зони бойових дій, таких випадків було ще більше – до 38 % [7].

Попри складні обставини, у 2023 році аграрії України продовжили залучати фінансові ресурси для підтримки своєї діяльності. Так, близько 14 тисяч сільськогосподарських підприємств отримали кредити на загальну суму 78,8 млрд грн. Значна частка цієї суми – 44,5 млрд грн – була надана у межах державної програми «Доступні кредити 5-7-9», яка охопила 10,9 тисяч підприємств [47].

Найбільші обсяги кредитування в межах різних програм припали на такі області: Київську (13,1 млрд грн, 1029 підприємств), Дніпропетровську (7,2 млрд грн, 893 підприємства), Вінницьку (6,7 млрд грн, 1558 підприємств), Черкаську (6,2 млрд грн, 564 господарства), Кіровоградську (5,6 млрд грн, 1803 господарства) та Одеську (5 млрд грн, 1179 господарств) [47].

У межах програми «5-7-9» найбільші обсяги кредитів отримали сільгоспвиробники Кіровоградської області – 4,67 млрд грн (1433 господарства), Вінницької – 4,5 млрд грн (1183 господарства), Київської – 4,2 млрд грн (826 господарств) та Одеської – 4,18 млрд грн (952 господарства) [47].

Аналіз макрофінансових показників свідчить про позитивні тенденції в розвитку аграрного сектору. Збільшення фінансування, зростання інвестицій та прибутковості сільськогосподарських підприємств сприяють сталому розвитку галузі. Однак активізацію підприємницької діяльності гальмують такі фактори [41, с. 295]: скорочення внутрішнього попиту на продукти харчування; дисбаланс у розвитку сільських територій; погіршення людського та соціального капіталу в сільській місцевості; брак підтримки несільськогосподарських видів діяльності на селі; проблеми з інвестиційним забезпеченням технологічних та організаційних інновацій.

Зміни в економічному ландшафті сільського господарства та харчової промисловості зумовлюють перегляд стратегій розвитку. Підприємства адаптуються до нових умов, впроваджують заходи для збереження бізнесу, орієнтуються на європейський ринок, а також перебудовують виробничі та

збутові процеси. Розвиток аграрного підприємництва в Україні зазнає трансформації, обумовленої війною та євроінтеграційними процесами. Зростає міжнародний попит на українську сільськогосподарську продукцію, що відкриває нові перспективи для експорту.

У контексті триваючої війни підприємства аграрного сектору України змушені оперативно пристосовуватись до нових реалій. Це вимагає від них не лише переорієнтації на інші ринки збуту, а й модернізації виробничих процесів та впровадження інноваційних технологій. Значну роль у цьому процесі відіграє підтримка з боку держави та міжнародних партнерів. Зокрема, одним із інструментів підтримки є програми грантового фінансування, спрямовані на оновлення зернових потужностей, що дозволяє виробляти продукцію з вищою доданою вартістю [18].

З 2023 року особливої актуальності набула державна програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка забезпечує агровиробникам доступ до фінансових ресурсів для здійснення господарської діяльності [18]. За умовами програми, кредити можуть бути спрямовані на інвестування в оновлення основних засобів, придбання нерухомості, будівництво об'єктів, а також у сферу права інтелектуальної власності. Крім того, кредитування передбачено для покриття потреб в оборотному капіталі. Максимально допустимий розмір кредиту становить 90 млн грн. Для інвестиційних цілей термін кредитування сягає до 5 років, а для потреб оборотного капіталу – до 3 років з можливістю продовження на 12 місяців у регіонах, де ведуться бойові дії. Держава компенсує частину відсоткової ставки, полегшуючи фінансове навантаження на аграріїв: ставка становить 5%, 7% або 9% – для інвестицій, та 7% або 9% – для оборотного капіталу [18].

Завдяки цій програмі мікро- та малі підприємства в агросекторі отримали змогу більш вільно користуватися банківськими ресурсами. Пільгові умови – зокрема ставка від 5% до 9% річних – сприяють залученню коштів у розвиток сільського господарства. На засіданні Комітету Верховної Ради України з питань аграрної та земельної політики, що відбулося 6 березня 2024 року, питання

фінансування аграрного сектору було визначено одним із ключових для стабілізації економіки країни. Голова комітету Олександр Гайду підкреслив необхідність продовження та вдосконалення механізмів державної підтримки аграріїв у 2024 році [47].

Аграрний сектор є стратегічно важливою галуззю економіки України, що забезпечує продовольчу безпеку держави та робить значний внесок у формування ВВП. Протягом останніх десятиліть Україна демонструвала високу інвестиційну привабливість у сфері сільського господарства завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам, родючим ґрунтам та доступу до міжнародних ринків. Однак через війну спостерігається значний відтік іноземного капіталу, зниження темпів інвестування в аграрний сектор та підвищення ризиків ведення бізнесу. За оцінками експертів, прямі іноземні інвестиції у 2022–2023 рр. значно скоротилися через руйнування логістичних ланцюгів, зменшення експорту та обмеження доступу до фінансування.

Аналітики компанії Pro-Consulting здійснили дослідження сільськогосподарського ринку України на період з 2021 року по перше півріччя 2024 року, а також проаналізували особливості виходу на цей ринок для німецьких приватних компаній [6]. За підсумками третього кварталу 2024 року аграрний ринок України демонструє стійкість, незважаючи на значні труднощі, пов'язані з повномасштабною російською агресією. Ключові фактори, що визначають ситуацію в аграрному секторі, включають відновлення експортних поставок, стабілізацію виробництва, адаптацію до внутрішнього попиту та активну участь міжнародних партнерів, зокрема через грантові програми та підтримку ЄС і США. Найбільше вплив на український ринок у 2021–2024 роках мав повномасштабний військовий конфлікт, що суттєво змінив соціально-економічні процеси в країні [6]. Аналіз ринку агропродукції за період з 2021 року по перше півріччя 2024 року свідчить про серйозні зміни, зокрема через негативний вплив війни на виробництво та експорт сільськогосподарської продукції. Сільське господарство є важливим сектором економіки України,

зокрема завдяки високому рівню аграрного експорту, який у 2021 році становив понад 27,8 мільярдів доларів, або 41% загального обсягу експорту країни [6].

Загальна вартість сільськогосподарського виробництва України в 2021 році складала 44,3 млрд дол. США. Через війну цей показник у 2022 році знизився на 75%, однак у 2023 році ринок почав відновлюватися, досягнувши 19,5 млрд дол. США [6]. Німецькі компанії активно інвестують в аграрний сектор України, впроваджуючи нові технології, техніку та інфраструктурні рішення. Найбільш перспективні сегменти для німецьких компаній: агробізнес і виробництво; агротехніка; відновлення інфраструктури та логістика. Завдяки своїй експертизі в технологіях та співпраці з ЄС, німецькі компанії мають значні можливості для успішного виходу на український ринок. Однак їхній успіх залежатиме від адаптації до місцевих умов і ефективного управління ризиками. Рис. 2.2 відображає обсяги експорту аграрної продукції України в мільйонах доларів США за періоди 2021–2024 років, а також частку іноземних інвестицій в аграрний сектор України.

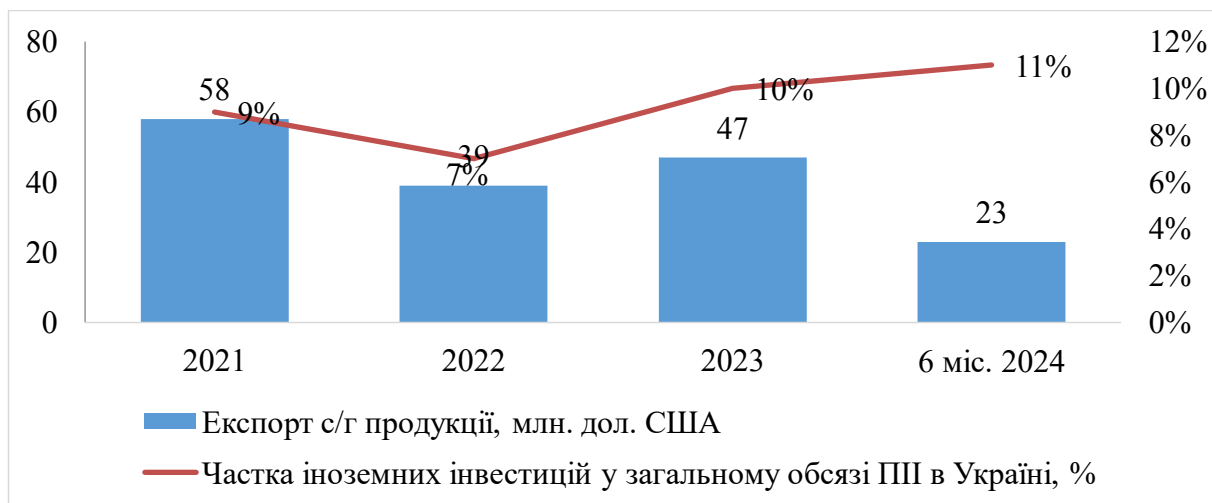

Рис. 2.2. Обсяги експорту аграрної продукції та частка іноземних інвестицій в аграрний сектор України

Джерело: побудовано автором на основі [6]

Протягом 2021–2024 років експорт сільськогосподарської продукції України демонструє коливання, що в першу чергу обумовлено важкими економічними умовами, зокрема російською агресією та внутрішньою економічною ситуацією. У 2021 році обсяг експорту становив 58 мільйонів

доларів США, що є найвищим показником за досліджуваний період. У 2022 році через вплив війни обсяг експорту скоротився до 39 мільйонів доларів, що на 33% менше порівняно з попереднім роком. Проте, у 2023 році ринок почав відновлюватися, і обсяг експорту збільшився до 47 мільйонів доларів США. За перше півріччя 2024 року експорт становив 23 мільйони доларів, що на 51% менше від обсягу 2023 року, але на 23% більше порівняно з першим півріччям 2022 року [6]. Що стосується частки іноземних інвестицій, то вона також показує варіативність. У 2021 році частка інвестицій в аграрний сектор складала 9%, знизившись до 7% у 2022 році, коли країна переживала важкі економічні наслідки війни. Проте, у 2023 році цей показник зріс до 10%, і за перше півріччя 2024 року він досяг 11%, що свідчить про збільшення зацікавленості іноземних інвесторів в українському аграрному секторі на тлі стабілізації економіки та сприятливих умов для відновлення інвестицій.

Дані, представлені на рис. 2.1, свідчать про значну вразливість аграрного експорту України до зовнішніх шоків, зокрема війни, яка впливає на обсяги виробництва та торгівлі [6]. Попри це, аграрний сектор демонструє певну стійкість, що видно в поступовому відновленні експорту в 2023 році та прогнозах на 2024 рік. Збільшення частки іноземних інвестицій в аграрний сектор, зокрема у 2023 і 2024 роках, також є позитивним сигналом для розвитку цього сектору, оскільки іноземні інвестори виявляють зацікавленість у відновленні та розвитку українського аграрного ринку. Однак для збереження темпів зростання та залучення нових інвестицій необхідно подолати існуючі виклики, зокрема забезпечити стабільність правового середовища, покращити інфраструктуру та забезпечити підтримку національних та міжнародних партнерів.

Протягом останніх півтора десятиліть сільське господарство Європейського Союзу демонструє стабільну, хоча й невелику частку у валовому внутрішньому продукті (ВВП) регіону – не більше 1,3%. При цьому зайнятість у галузі становить приблизно 4% від загальної чисельності працездатного населення ЄС. Незважаючи на такі порівняно скромні показники, аграрний

сектор відзначається високим рівнем ефективності, що дозволяє ЄС зберігати провідні позиції на глобальному ринку сільськогосподарської продукції [104].

Сільське господарство Європейського Союзу має стратегічне значення не лише як самостійна галузь, а й як постачальник сировини для харчової промисловості. Ця промисловість є однією з ключових складових експорту ЄС. Попри орієнтацію на внутрішній ринок, аграрне виробництво у ЄС характеризується збалансованістю та різноманітністю. Основними країнами-виробниками сільськогосподарської продукції виступають Франція, Німеччина, Італія та Іспанія – на них припадає майже 58% від загального обсягу виробництва. Якщо додати Польщу, Нідерланди та Румунію, то сукупна частка цих семи країн у загальному обсязі аграрного виробництва ЄС перевищує 75% [104].

Ефективність аграрного сектору підтверджується економічними показниками. Так, у 2023 році сільськогосподарські підприємства Європейського Союзу забезпечили виробництво продукції на загальну суму понад 537 мільярдів євро. Більше половини з цієї суми – приблизно 288 мільярдів євро – становила продукція рослинництва. Валова додана вартість у галузі сягнула 225 мільярдів євро, а решта, тобто понад 50%, була витрачена на проміжне споживання. При цьому динаміка вартості сільськогосподарського виробництва ЄС демонструє позитивну тенденцію зростання, що спостерігається безперервно з 2010 року [104].

Як показано на рис. 2.3, найбільша частка у структурі виробленої аграрної продукції припадає на овочі, крупи та молоко.

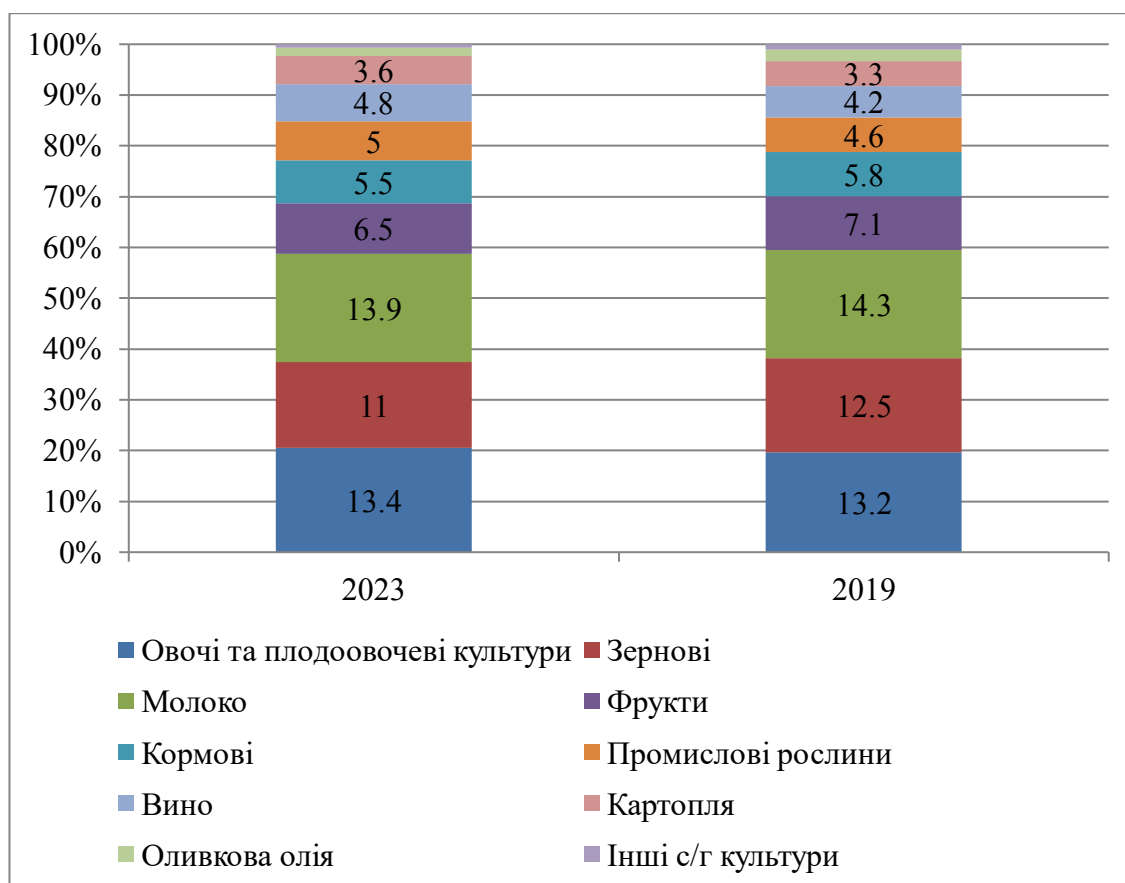

Рис. 2.3. Структура валового виробництва аграрного сектору ЄС у 2019 та 2023 рр., % до вартісного обсягу

Джерело: побудовано автором на основі [104]

Аналізуючи структуру валового виробництва аграрного сектору ЄС у 2019 та 2023 роках, можна відзначити відносну стабільність лідерських позицій таких категорій, як овочі та плодоовочеві культури, зернові та молоко, які сумарно займають значну частку у вартісному обсязі виробництва. Проте спостерігаються незначні зміни у питомій вазі окремих культур. Так, у 2023 році дещо зросла частка овочів та плодоовочевих культур, а також промислових рослин і вина, тоді як частка зернових, молока, фруктів, кормових культур, оливкової олії та інших сільськогосподарських культур дещо зменшилася порівняно з 2019 роком. Ці зміни можуть відображати як кон'юнктурні коливання ринку, так і довгострокові тенденції в аграрному виробництві ЄС.

У 2023 році позитивне сальдо зовнішньої торгівлі сировинною сільськогосподарською продукцією Європейського Союзу (без урахування оброблених та готових харчових товарів) сягнуло 46 мільярдів євро. Такий

профіцит свідчить про значну конкурентоспроможність аграрного сектору ЄС на світовому ринку та ефективність зовнішньоторговельної політики в агропродовольчій сфері [106].

Основу експорту ЄС у зазначений період становили продукти харчування, які забезпечили 52% від загального обсягу експорту аграрної продукції. Значні частки також припали на продукцію рослинництва та тваринництва – по 22% відповідно, а на жири та олії – близько 4%. Така структура експорту вказує на високий рівень переробки сільськогосподарської сировини всередині ЄС та орієнтацію на зовнішні ринки з високою доданою вартістю продукції [106].

Щодо імпорту, переважаючу частку становила необроблена аграрна сировина рослинного і тваринного походження, що свідчить про попит на сировину, яка не виробляється у достатніх обсягах в межах ЄС або є сезонно обмеженою. Водночас, готова оброблена продукція займала 37% в загальній структурі імпорту, що демонструє відкритість ринку ЄС до імпортної продукції з високим ступенем переробки (рис. 2.4) [106].

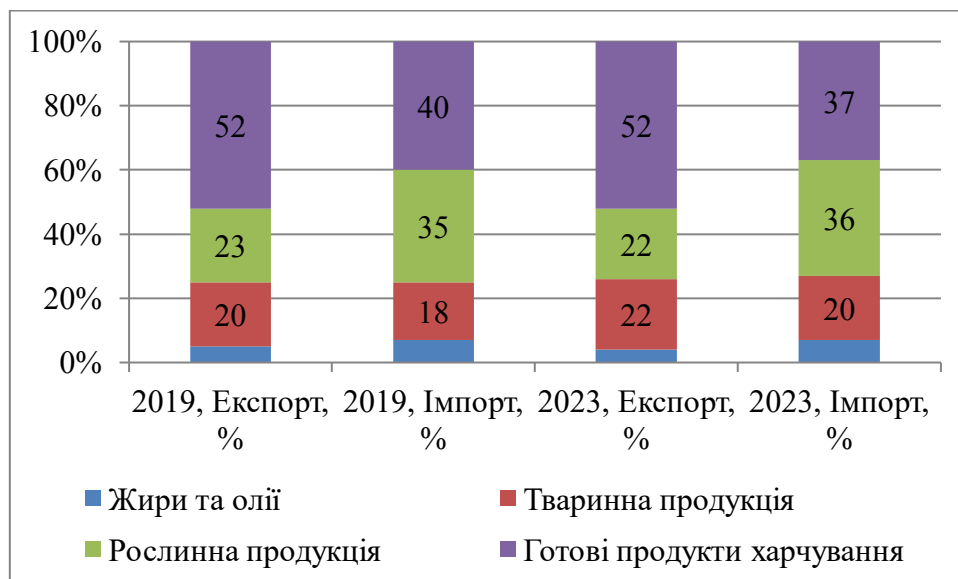

Рис. 2.4. Аграрний експорт та імпорт ЄС за категоріями продукції, у % до вартісного загального обсягу в 2019 та 2023 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [106]

Аналізуючи структуру аграрного експорту та імпорту ЄС у 2019 та 2023 роках, можна помітити відносну стабільність лідерства готових продуктів харчування в експорті, які становили понад половину в обидва роки. Водночас,

у структурі імпорту рослинна продукція значно переважала, демонструючи незначне зростання протягом досліджуваного періоду. Спостерігається незначне зростання частки тваринної продукції як в експорті, так і в імпорті, а також деяке зменшення частки рослинної продукції в експорті. Частка жирів та олій в експорті дещо зменшилася, залишаючись стабільною в імпорті. Загалом, структура аграрної торгівлі ЄС демонструє певну сталість із незначними коливаннями у частках основних категорій.

Отже, ЄС переважно імпортує сировину, тоді як експортує на світовий ринок готову продукцію з високим рівнем обробки. Основними торговими партнерами ЄС у сфері аграрної продукції є Великобританія, Бразилія, США, Китай та Норвегія. У 2023 році найбільше агропродукції ЄС було експортовано до Великобританії (22% від загального обсягу), за нею йдуть Китай (11%) та США (8%). Найбільше аграрної продукції імпортується до ЄС з Бразилії (9%), Великобританії (8%) та Китаю (7%). У розрізі окремих категорій аграрної торгівлі між країнами ЄС та партнерами спостерігаються такі ключові тенденції:

- Великобританія залишається основним імпортером продукції тваринництва з ЄС, тоді як Норвегія є провідним експортером такої продукції до країн ЄС, переважно постачаючи рибу.

- Понад п'ята частина рослинницької продукції ЄС експортується до Великобританії. Водночас основними імпортерами цієї категорії до ЄС є Бразилія (11%) та Україна (10%).

- Найбільшим постачальником жирів і олій до ЄС є Індонезія, на яку припадає близько 20% імпорту, тоді як найбільший обсяг експорту цієї категорії спрямовується до США (18%).

- Щодо готових харчових продуктів, основними покупцями продукції ЄС виступають США та Великобританія, а основним зовнішнім постачальником є Бразилія [104].

Аграрний сектор ЄС зберігає лідерські позиції на світовому ринку сільськогосподарської продукції, демонструючи вагомий експортний потенціал. Це обумовлено, зокрема, глобальним зростанням чисельності населення,

трансформацією споживчих уподобань (попитом на екологічну, безпечну, якісну та різноманітну їжу) та здатністю агропромисловості ЄС відповідати на ці виклики завдяки високим стандартам виробництва [105].

Серед найбільших експортерів аграрної продукції в Європейському Союзі вирізняються Нідерланди, Німеччина та Франція – країни, які входять до п'ятірки провідних світових експортерів агропродукції. Значні показники експорту також демонструють Іспанія, Італія та Польща [106].

Зокрема, Нідерланди посідають провідні позиції в аграрному експорті ЄС та є другим за обсягами експортером сільськогосподарської продукції у світі після США. Щорічно країна постачає аграрні товари на суму близько 65 млрд євро, що становить 17,5% її загального експорту. За останні два десятиліття уряд країни реалізував стратегію збільшення виробництва продовольства вдвічі від власних потреб. Як результат, Нідерланди, маючи компактну територію (трохи більшу за американський штат Мериленд), змогли стати другим у світі експортером харчової продукції [104].

Секрет успіху криється у високотехнологічному агровиробництві: країна активно застосовує інноваційні технології, зокрема вирощування м'яса на клітинному рівні, вертикальні ферми та роботизоване виробництво молока. Крім того, Нідерланди є провідним експортером м'яса в Європі й основним постачальником овочів до країн Західної Європи. Незважаючи на обмежені площі орних земель, голландські аграрії досягають у 10 разів вищої врожайності у теплицях порівняно з відкритим ґрунтом, використовуючи при цьому у десятки разів менше води [104].

Харчова промисловість, яка тісно пов'язана з аграрним виробництвом, посідає одне з провідних місць у структурі економіки ЄС. Вона перевершує інші галузі за показниками товарообігу, обсягами інвестицій та внеском у формування доданої вартості. Європейська продукція вирізняється на міжнародному ринку завдяки високим стандартам безпеки та якості [105].

У межах ЄС функціонує так званий «розширений ланцюг постачання», який охоплює не лише аграрних виробників і переробників харчової продукції,

а й пов'язані сфери обслуговування. У цій системі задіяно близько 28 млн працівників. Найбільша кількість підприємств харчової промисловості зосереджена у Франції, Італії, Іспанії, Греції та Польщі. Франція утримує лідерство за обсягом товарообігу в галузі – понад 220 млрд євро на рік [105].

Сучасні аграрні підприємства ЄС проходять процеси концентрації, що передбачає укрупнення господарств і поступове скорочення кількості дрібних фермерських господарств. Така трансформація сприяє підвищенню продуктивності, зростанню конкурентоспроможності та сталості аграрного сектору. В результаті посилюється експортний потенціал та розширюється географія зовнішньої торгівлі. Наприклад, упродовж останніх років ЄС зумів зміцнити свої позиції на світових ринках пшениці, жита, вина, молочної продукції, а також зберегти стабільну присутність у торгівлі м'ясом і оливками. Водночас активно розвивається співпраця з ринками країн Азії [106].

Попри зменшення кількості дрібних фермерських господарств, саме вони залишаються важливим чинником продовольчої безпеки ЄС. Однак основну роль в експорті відіграють великі агропромислові підприємства та виробники готової продукції, які забезпечують значні валютні надходження. Такі компанії або самостійно вирощують сировину, або співпрацюють із фермерами, створюючи замкнені виробничі цикли. Саме інтеграція аграрного та харчового секторів забезпечує ефективне функціонування внутрішнього ринку та створення конкурентних переваг на зовнішніх ринках.

Отже, успіх аграрного експорту ЄС зумовлений поєднанням технологічної модернізації, високих стандартів виробництва, сталості та державної підтримки, що дозволяє Європейському Союзу залишатися одним із ключових постачальників продовольства у світі. В умовах зростання населення планети та підвищення вимог до якості продукції, ЄС зберігає потужний потенціал для подальшого розширення на світовому ринку. Налагоджена співпраця між усіма ланками виробничого ланцюга – від фермера до кінцевого споживача – сприяє зростанню диверсифікації та ефективному використанню експортних можливостей [28, с. 61].

SWOT-аналіз є потужним інструментом для оцінки внутрішніх і зовнішніх факторів, що впливають на розвиток аграрної сфери України (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

SWOT-аналіз бізнес-середовища в аграрній сфері України

Сильні сторони (Strengths)	Слабкі сторони (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none"> - Великий аграрний потенціал (чорноземи). - Значний експортний потенціал зернових та олійних. - Відносно низька собівартість виробництва (до війни). - Наявність кваліфікованої робочої сили. 	<ul style="list-style-type: none"> - Залежність від погодних умов. - Недостатній рівень технологічного забезпечення. - Застаріла інфраструктура (логістика, зберігання). - Високі ризики через політичну та економічну нестабільність (особливо війна). - Обмежений доступ до фінансування та кредитів. - Низька додана вартість експортної продукції.
Можливості (Opportunities)	Загрози (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> - Інтеграція до аграрного ринку ЄС. - Залучення іноземних інвестицій (ПІІ). - Впровадження нових технологій та інновацій. - Розвиток органічного виробництва. - Зростання світового попиту на продовольство. - Диверсифікація експортних ринків. 	<ul style="list-style-type: none"> - Війна та її наслідки (руйнування, мінування, логістика). - Обмеження та торговельні бар'єри з боку сусідніх країн ЄС. - Зміна клімату та її вплив на врожайність. - Волатильність світових цін на агропродукцію. - Втрата кваліфікованих кадрів через міграцію. - Посилення конкуренції на світовому ринку.

Джерело: розроблено автором.

Підсумовуючи SWOT-аналіз аграрного сектору України, слід зазначити, що значний природний потенціал та експортні можливості в ключових сільськогосподарських культурах є важливими силами, проте їх реалізація суттєво стримується такими слабкостями, як технологічна відсталість, інфраструктурні обмеження та високі ризики, особливо в умовах триваючої війни. Інтеграція до аграрного ринку ЄС та залучення іноземних інвестицій відкривають значні можливості для розвитку, однак існують серйозні загрози, пов'язані з наслідками війни, торговельними бар'єрами та нестабільністю зовнішнього середовища, що потребує комплексних стратегій для зміцнення стійкості та конкурентоздатності українського аграрного сектору на шляху до європейської інтеграції.

Аграрні сектори України та Європейського Союзу, незважаючи на географічну близькість та спільні інтереси у сфері продовольчої безпеки,

характеризуються суттєвими відмінностями у своєму поточному стані та потенціалі розвитку. Проведений SWOT-аналіз (табл. 2.2 та 2.4) дозволяє виявити ключові сильні та слабкі сторони, а також можливості та загрози, що визначають траєкторію їхнього розвитку та перспективи інтеграції українського аграрного сектору до європейського ринку.

Спільним для обох сторін є значний аграрний потенціал та вплив зовнішніх факторів, таких як зміна клімату та волатильність світових цін на агропродукцію. Проте, сильні сторони ЄС значною мірою базуються на високому рівні технологічного забезпечення, розвиненій інфраструктурі, ефективній системі державної підтримки та високих стандартах якості продукції. Натомість, ключовою перевагою України є значний земельний ресурс (чорноземи) та відносно нижча собівартість виробництва (до початку повномасштабної війни), що забезпечувало її вагомий експортний потенціал у сегментах зернових та олійних культур.

Слабкі сторони також відображають різний рівень розвитку аграрних секторів. Для України характерні недостатній рівень технологічного забезпечення, застаріла інфраструктура, висока залежність від погодних умов та значні ризики, пов'язані з політичною та економічною нестабільністю, особливо в умовах війни. Аграрний сектор ЄС стикається з викликами, пов'язаними з високою собівартістю виробництва в окремих регіонах, залежністю від державної підтримки, старінням фермерського населення та необхідністю адаптації до жорстких екологічних вимог.

Можливості для України значною мірою пов'язані з інтеграцією до аграрного ринку ЄС, залученням іноземних інвестицій, впровадженням новітніх технологій та розвитком органічного виробництва. Для ЄС ключовими можливостями є зростання світового попиту на якісну продукцію, розширення ринків збуту та подальший розвиток біотехнологій. Загрози для обох сторін включають зміну клімату, посилення глобальної конкуренції та волатильність світових цін. Проте, Україна додатково стикається з руйнівними наслідками війни, торговельними бар'єрами та ризиком втрати кваліфікованих кадрів.

Інтеграція аграрного сектору України до ЄС є багатограним процесом, що включає подолання низки проблем, які можна класифікувати як короткострокові та довгострокові, внутрішні та зовнішні. Війна значно ускладнила ці проблеми, створивши додаткові виклики для українських аграріїв:

1. Короткострокові проблеми, ускладнені війною. Руйнування виробничої інфраструктури, логістичні обмеження, мінування сільськогосподарських земель та дефіцит фінансування є критичними короткостроковими внутрішніми проблемами. Зовнішніми короткостроковими викликами є блокада експортних шляхів та торговельні бар'єри з боку деяких країн ЄС.

2. Довгострокові внутрішні проблеми. Низький рівень технологічного забезпечення, застаріла інфраструктура зберігання та переробки, необхідність гармонізації стандартів якості та безпечності з вимогами ЄС, а також реформування земельного законодавства є ключовими довгостроковими внутрішніми проблемами, що потребують системних рішень та значних інвестицій.

3. Довгострокові зовнішні проблеми. Посилення конкуренції на аграрному ринку ЄС, необхідність адаптації до екологічних стандартів ЄС та забезпечення стабільного доступу до ринків без квот є основними довгостроковими зовнішніми викликами.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) можуть відіграти вирішальну роль у вирішенні багатьох з цих проблем. У короткостроковій перспективі, ПІІ можуть бути спрямовані на відновлення критичної інфраструктури, розмінування земель та забезпечення первинного фінансування. У довгостроковій перспективі, ПІІ є ключовим інструментом для технологічної модернізації, розвитку сучасної інфраструктури зберігання та переробки, впровадження європейських стандартів якості та безпечності, а також для інтеграції українських виробників у європейські ланцюги постачання.

Проблеми, які можуть бути вирішені за допомогою ПІІ, включають:

1. Короткострокові внутрішні. Відновлення логістичної інфраструктури, закупівля сучасного обладнання для розмінування (за наявності відповідних інвестиційних програм), часткове покриття дефіциту оборотних коштів.

2. Довгострокові внутрішні. Модернізація технологічного парку, будівництво сучасних елеваторів та переробних підприємств, впровадження систем контролю якості та безпеки відповідно до стандартів ЄС, залучення експертизи у сфері сталого сільського господарства.

Більшість цих проблем мають як короткостроковий, так і довгостроковий характер, а їхнє вирішення є переважно внутрішнім, хоча й потребує підтримки та співпраці з ЄС. Залучення ПІІ є критично важливим для прискорення процесу інтеграції українського аграрного сектору до ЄС, підвищення його конкурентоздатності та забезпечення сталого розвитку в умовах післявоєнного відновлення.

Отже, реалізація ефективної стратегії залучення ПІІ в аграрний сектор України вимагає комплексного підходу та активної державної підтримки. В умовах війни ключовими пріоритетами є забезпечення безпеки інвестицій, розвиток інфраструктури та гармонізація законодавства з європейськими стандартами. Євроінтеграційний курс відкриває нові можливості для співпраці з європейськими інвесторами, що може стати важливим чинником модернізації та сталого розвитку аграрного сектору України. Впровадження зазначених рекомендацій дозволить значно покращити інвестиційний клімат та сприятиме відновленню економіки країни.

2.2. Стратегічний аналіз бізнес-середовища в аграрній сфері України

Аграрний сектор України відіграє ключову роль у національній економіці, забезпечуючи продовольчу безпеку, експортний потенціал та зайнятість населення. В умовах глобальних викликів, зокрема військових дій, економічної нестабільності та змін клімату, стратегічний аналіз бізнес-середовища стає критично важливим для оцінки поточних ризиків і можливостей. Вивчення макро- та мікросередовища аграрного бізнесу дозволяє визначити основні

фактори впливу, окреслити перспективи розвитку галузі та сформувані рекомендації для підвищення її стійкості та конкурентоспроможності.

У контексті стратегічного курсу України на європейську інтеграцію, всебічний аналіз бізнес-середовища в аграрній сфері набуває особливої актуальності. Проведемо аналіз політико-правових, економічних, соціально-культурних, технологічних та екологічних факторів (PESTLE-аналіз) аграрних секторів України та ЄС, що дозволить виявити ключові відмінності та спільні риси, а також визначити можливості та загрози в контексті євроінтеграції. Отримані результати стануть основою для визначення стратегічних напрямків розвитку аграрного сектору України та оцінки потенціалу залучення ПІІ для подолання існуючих проблем. Для комплексного розуміння стратегічного положення аграрних секторів України та ЄС в контексті євроінтеграції, було проведено аналіз основних макроекономічних факторів, що впливають на їхній розвиток. За аналогією з наведеним зразком, будуть розглянуті політико-правові, економічні, соціально-культурні, технологічні та екологічні фактори.

1. Політико-правові фактори. Аналіз політико-правових факторів включає вивчення законодавства, регуляторних норм, торговельної політики та політичної стабільності, які можуть впливати на аграрний сектор (Додаток А та табл. 2.5). Первинний аналіз політико-правових факторів виявляє значну розбіжність між Україною та ЄС, де перша стикається з проблемами гармонізації законодавства в умовах політичної нестабільності та воєнних дій, що обмежує експорт та інвестиції, тоді як ЄС характеризується стабільним правовим полем, значною державною підтримкою та розвиненим ринком землі, хоча й потребує адаптації до нових регуляторних вимог.

Таблиця 2.5

Підсумкова таблиця політико-правових факторів аграрної сфери України та ЄС

№	Фактор	Вплив на сектор (Україна)	Оцінка впливу (Україна)	Вплив на сектор (ЄС)	Оцінка впливу (ЄС)
1	Гармонізація законодавства з нормами ЄС	Зростання вимог	-3	Підвищення стандартів	+2

2	Квотування експорту до ЄС	Обмеження експорту	-2	Регулювання ринку	0
3	Державна підтримка аграрного сектору	Нестабільність	-4	Стабільність	+4
4	Земельна реформа	Обмеження інвестицій	-3	Ефективність	+3
5	Політична нестабільність та війна	Високі ризики	-5	Низькі ризики	+4
	Середній вплив		-3.4		+2.6

Джерело: розроблено автором.

Аналіз політико-правових факторів свідчить про те, що Україна стикається зі значними викликами, пов'язаними з необхідністю гармонізації законодавства з нормами ЄС в умовах політичної нестабільності та війни. Квотування експорту та обмеження на ринку землі також створюють перешкоди для інтеграції. Водночас, процес євроінтеграції відкриває можливості для залучення допомоги та інвестицій. Аграрний сектор ЄС характеризується більш стабільним політико-правовим середовищем, значною державною підтримкою та розвиненим ринком землі, проте також потребує адаптації до нових регуляторних вимог. Підсумкова оцінка політико-правових факторів демонструє суттєво негативний середній вплив на аграрний сектор України (-3,4) через складності євроінтеграції, квотування та політичну нестабільність, на противагу позитивному середньому впливу на сектор ЄС (+2,6) завдяки стабільності та ефективності регулювання.

2. Економічні фактори включають аналіз ВВП, інфляції, валютних курсів, рівня доходів населення, інвестицій та торговельного балансу, які впливають на аграрний сектор (Додаток Б та табл. 2.6). Попередній розгляд економічних факторів показує, що Україна потерпає від низької купівельної спроможності, високої інфляції, обмеженого доступу до фінансів та руйнування логістики, ускладнених війною, тоді як ЄС відзначається високим внутрішнім попитом, стабільністю та розвинутою фінансовою та транспортною інфраструктурою.

Таблиця 2.6

Підсумкова таблиця економічних факторів аграрної сфери України та ЄС

№	Фактор	Вплив на сектор (Україна)	Оцінка впливу (Україна)	Вплив на сектор (ЄС)	Оцінка впливу (ЄС)
1	Низька купівельна спроможність населення	Обмеження попиту	-3	Стимулювання виробництва	+3
2	Висока інфляція та нестабільний валютний курс	Зростання витрат, ризики	-4	Стабільність	+4
3	Обмежений доступ до фінансування та кредитів	Обмеження розвитку	-4	Розвиток	+4
4	Руйнування логістичної інфраструктури	Логістичні проблеми	-5	Ефективність	+4
5	Залежність від експорту сировини	Низька додана вартість	-3	Стабільність доходів	+2
	Середній вплив		-3.8		+3.4

Джерело: розроблено автором.

Економічні фактори в Україні характеризуються значними викликами, включаючи низьку купівельну спроможність населення, високу інфляцію, нестабільний валютний курс та обмежений доступ до фінансування, що ускладнюються наслідками війни. Руйнування логістичної інфраструктури є серйозною перешкодою для розвитку експортного потенціалу. Водночас, євроінтеграція відкриває можливості для фінансової підтримки та залучення інвестицій. Економіка ЄС є більш стабільною та розвиненою, з високою купівельною спроможністю населення та доступною системою фінансування, що створює сприятливі умови для розвитку аграрного сектору. Узагальнена оцінка економічних факторів підкреслює значний негативний середній вплив на аграрний сектор України (-3,8) через макроекономічні проблеми та наслідки війни, що контрастує з позитивним середнім впливом на сектор ЄС (+3,4) завдяки стабільній економіці та розвиненій інфраструктурі.

3. Соціально-культурні фактори включають аналіз демографічних тенденцій, рівня освіти, споживчих звичок, ставлення до здорового харчування та органічної продукції, а також міграційних процесів (Додаток В та табл. 2.7). Первинний аналіз соціально-культурних факторів виявляє схожі проблеми старіння сільського населення в обох регіонах, але відмінності в обізнаності

щодо органічної продукції та впливі війни на споживчі звички в Україні, тоді як ЄС характеризується зрілими споживчими звичками та стабільним попитом.

Таблиця 2.7

Підсумкова таблиця соціально-культурних факторів аграрної сфери
України та ЄС

№	Фактор	Вплив на сектор (Україна)	Оцінка впливу (Україна)	Вплив на сектор (ЄС)	Оцінка впливу (ЄС)
1	Старіння сільського населення та міграція молоді	Дефіцит кадрів	-3	Дефіцит кадрів	-2
2	Низька обізнаність про органічну продукцію	Обмежений попит	-2	Стимулювання виробництва	+3
3	Зміна споживчих звичок	Повільні зміни	-1	Різноманітність попиту	+2
4	Вплив війни на продовольчу безпеку та міграцію	Зниження попиту	-4	Стабільність попиту	+3
5	Регіональні відмінності у споживанні	Сегментація ринку	-1	Однорідність попиту	+1
	Середній вплив		-2.2		+1.4

Джерело: розроблено автором.

Соціально-культурні фактори в Україні характеризуються старінням сільського населення та міграцією молоді, що призводить до дефіциту кадрів. Низька обізнаність про органічну продукцію обмежує її ринок, хоча інтерес до здорового харчування зростає. Війна має значний негативний вплив на продовольчу безпеку та споживчі звички. У ЄС спостерігається також старіння фермерського населення, але водночас високий рівень обізнаності та попиту на органічну продукцію, а споживчі звички орієнтовані на якість та різноманітність. Підсумкова оцінка соціально-культурних факторів вказує на помірно негативний середній вплив на аграрний сектор України (-2,2) через демографічні проблеми та наслідки війни, тоді як на сектор ЄС спостерігається слабо позитивний середній вплив (+1,4) завдяки розвиненим споживчим тенденціям.

4. Технологічні фактори включають аналіз рівня технологічного забезпечення, впровадження інновацій, розвитку біотехнологій, цифрових технологій та автоматизації в аграрному секторі (Додаток Г та табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Підсумкова таблиця технологічних факторів аграрної сфери України та ЄС

№	Фактор	Вплив на сектор (Україна)	Оцінка впливу (Україна)	Вплив на сектор (ЄС)	Оцінка впливу (ЄС)
1	Низький рівень технологічного забезпечення	Низька продуктивність	-4	Висока продуктивність	+4
2	Повільне впровадження інновацій та біотехнологій	Уповільнення розвитку	-3	Інноваційний розвиток	+3
3	Недостатній розвиток цифрових технологій	Обмежена ефективність	-3	Висока ефективність	+4
4	Застаріла інфраструктура зберігання та логістики	Логістичні проблеми, втрати	-5	Зниження втрат	+3
5	Вплив війни на технологічний розвиток	Уповільнення розвитку	-4	Технологічне лідерство	+4
	Середній вплив		-3.8		+3.6

Джерело: розроблено автором.

Технологічні фактори в Україні характеризуються низьким рівнем технологічного забезпечення, повільним впровадженням інновацій та недостатнім розвитком цифрових технологій, що негативно впливає на продуктивність та ефективність аграрного сектору. Застаріла інфраструктура зберігання та логістики призводить до значних втрат. Війна ще більше ускладнила доступ до технологій. У ЄС аграрний сектор є високотехнологічним, з активним впровадженням інновацій, біотехнологій та цифрових рішень, а також розвиненою інфраструктурою, що забезпечує високу продуктивність та ефективність. Попередній розгляд технологічних факторів демонструє значну технологічну відсталість аграрного сектору України, поглиблену війною,

порівняно з високим рівнем технологічного забезпечення, інновацій та розвинутою інфраструктурою в ЄС.

Узагальнена оцінка технологічних факторів підкреслює значний негативний середній вплив на аграрний сектор України (-3,8) через низький рівень технологій та наслідки війни, на противагу значному позитивному середньому впливу на сектор ЄС (+3,6) завдяки високому рівню технологічного розвитку.

5. Екологічні фактори включають аналіз зміни клімату, екологічних стандартів, використання природних ресурсів, управління відходами та розвитку сталого сільського господарства (Додаток Д та табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Підсумкова таблиця екологічних факторів аграрної сфери України та ЄС

№	Фактор	Вплив на сектор (Україна)	Оцінка впливу (Україна)	Вплив на сектор (ЄС)	Оцінка впливу (ЄС)
1	2	3	4	5	6
1	Зміна клімату та екстремальні погодні умови	Зростання ризиків	-3	Зростання витрат, необхідність адаптації	-2
2	Низькі екологічні стандарти та контроль	Погіршення якості продукції, обмеження експорту	-4	Підвищення стандартів, обмеження на використання певних речовин	-3

Продовження табл. 2.9

1	2	3	4	5	6
3	Нераціональне використання природних ресурсів	Зниження продуктивності, екологічні проблеми	-4	Екологізація виробництва	+2
4	Проблеми з утилізацією сільськогосподарських відходів	Екологічні проблеми	-3	Екологічна безпека	+3
5	Вплив війни на екологічну ситуацію	Екологічні катастрофи	-5	Зростання вимог, нові можливості для «зелених» інвестицій	+2
	Середній вплив		-3.8		+0.4

Первинний аналіз екологічних факторів виявляє низькі екологічні стандарти та проблеми з управління відходами в Україні, посилені війною, тоді як ЄС стикається з необхідністю адаптації до зміни клімату та посилення екологічних вимог в рамках «Зеленого курсу». Підсумкова оцінка екологічних факторів вказує на значний негативний середній вплив на аграрний сектор України (-3,8) через екологічні проблеми та наслідки війни, тоді як на сектор ЄС спостерігається слабо позитивний середній вплив (+0,4) завдяки зусиллям у сфері екологізації.

У контексті стратегічного курсу України на європейську інтеграцію, визначення вагомості факторів макромаркетингового середовища є ключовим для розуміння пріоритетів та напрямків розвитку аграрної сфери. Представлена таблиця (табл. 2.10) відображає експертну оцінку значущості політико-правових, економічних, соціально-культурних, технологічних та екологічних факторів, що впливають на аграрний сектор України в умовах євроінтеграції. Аналіз вагомості кожної групи факторів дозволяє виявити найбільш критичні сфери, що потребують першочергової уваги та стратегічних зусиль для успішної інтеграції та сталого розвитку аграрної галузі.

Проведена оцінка вагомості факторів макромаркетингового середовища визначає політико-правові та технологічні фактори як найбільш вагомими (по 25% та 20% відповідно) для аграрної сфери України в контексті євроінтеграції, що відображає критичну важливість законодавчої гармонізації та технологічної модернізації, тоді як економічні та екологічні фактори також мають значну вагу (по 20% та 15% відповідно), а соціально-культурні фактори є менш вагомими (15%).

Таблиця 2.10

Вагомість кожної групи факторів макромаркетингового середовища для аграрної сфери України в контексті євроінтеграції

Група факторів	Коефіцієнт вагомості (%)	Обґрунтування вагомості
Політико-правові	25	В умовах євроінтеграції політико-правові фактори є визначальними. Гармонізація законодавства з нормами ЄС,

		торговельна політика, квотування, державна підтримка та земельна реформа мають безпосередній вплив на функціонування та розвиток аграрного сектору. Війна також додає значної ваги цьому фактору через необхідність адаптації до нових правових реалій та відновлення правового поля.
Економічні	20	Економічні фактори, такі як купівельна спроможність, інфляція, валютний курс, доступ до фінансування та стан логістичної інфраструктури, критично впливають на конкурентоздатність та інвестиційну привабливість аграрного сектору. Наслідки війни та необхідність відновлення економіки роблять ці фактори особливо важливими в контексті євроінтеграції.
Соціально-культурні	15	Соціально-культурні фактори, включаючи демографічні тенденції (старіння сільського населення, міграція), зміну споживчих звичок (зростання інтересу до органічної продукції), а також вплив війни на міграцію та продовольчу безпеку, мають значний вплив на внутрішній попит та структуру аграрного виробництва.
Технологічні	20	Технологічний розвиток, впровадження інновацій, цифрових технологій та модернізація інфраструктури є ключовими для підвищення продуктивності, зниження витрат та забезпечення конкурентоздатності аграрного сектору на європейському ринку. Залучення інвестицій у технології є критично важливим для подолання технологічної відсталості.
Екологічні	15	Екологічні фактори, такі як зміна клімату, екологічні стандарти ЄС, використання природних ресурсів та управління відходами, набувають все більшого значення в контексті євроінтеграції. Адаптація до європейських екологічних вимог та впровадження практик сталого сільського господарства є важливими для забезпечення довгострокового розвитку та доступу до європейських ринків. Вплив війни на екологію також є вагомим аспектом.
Всього	100	

Джерело: розроблено автором.

Таким чином, стратегічний аналіз бізнес-середовища аграрної сфери України із урахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх факторів показує, що оцінка конкурентоспроможності, інноваційний розвиток, ефективне використання ресурсів та адаптація до змінюваних умов мають вирішальне значення для подальшого успішного розвитку аграрного бізнесу в Україні.

2.3. Проблеми та перешкоди для залучення ПІІ в аграрний бізнес України

У 2023 році в Україні спостерігалось зростання прямих іноземних інвестицій на 40%, що може свідчити про потенційне відновлення інвестиційної активності, незважаючи на триваючу війну та складну економічну ситуацію [46]. Як видно з рисунка 2.5, упродовж 2010–2024 років обсяги ПІІ демонстрували нестабільну динаміку. Такі коливання зумовлені сукупністю внутрішніх і зовнішніх чинників, серед яких – політична нестабільність, військові конфлікти, світові економічні потрясіння та реформи, проведені в країні. На зміну обсягів інвестицій істотно впливають глобальні тенденції: стан світової економіки, геополітична ситуація та рівень інвестиційної привабливості інших країн. Зокрема, анексія Криму та початок бойових дій на сході України у 2014 році, а також повномасштабне вторгнення російської федерації у 2022 році стали факторами, що суттєво пригальмували надходження іноземного капіталу в Україну.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну демонстрували значні коливання протягом 2014–2023 років. Основними факторами, що впливали на їх динаміку, були політична та економічна нестабільність, військові дії, реформи та зміни в бізнес-середовищі. У 2014 році обсяг ПІІ без урахування реінвестування доходів становив лише 410 млн дол. США. Це було наслідком кризи, спричиненої Революцією Гідності, анексією Криму та початком воєнних дій на сході України, що значно погіршило інвестиційний клімат [45, с. 189]. Проте вже у 2015 році обсяг ПІІ зріс до 3088 млн дол. США, що свідчить про відновлення інтересу з боку іноземних інвесторів після стабілізаційних заходів уряду та співпраці з міжнародними фінансовими організаціями.

У 2016 році ПІІ зросли до 3529 млн дол. США, досягнувши максимального показника за аналізований період. Це було зумовлено продовженням реформ у сфері бізнесу та фінансів, а також відносною стабілізацією ситуації в країні. Однак уже в 2017 році обсяг ПІІ знизився до 2237 млн дол. США, що можна пояснити уповільненням темпів реформ і певним зниженням довіри з боку інвесторів.

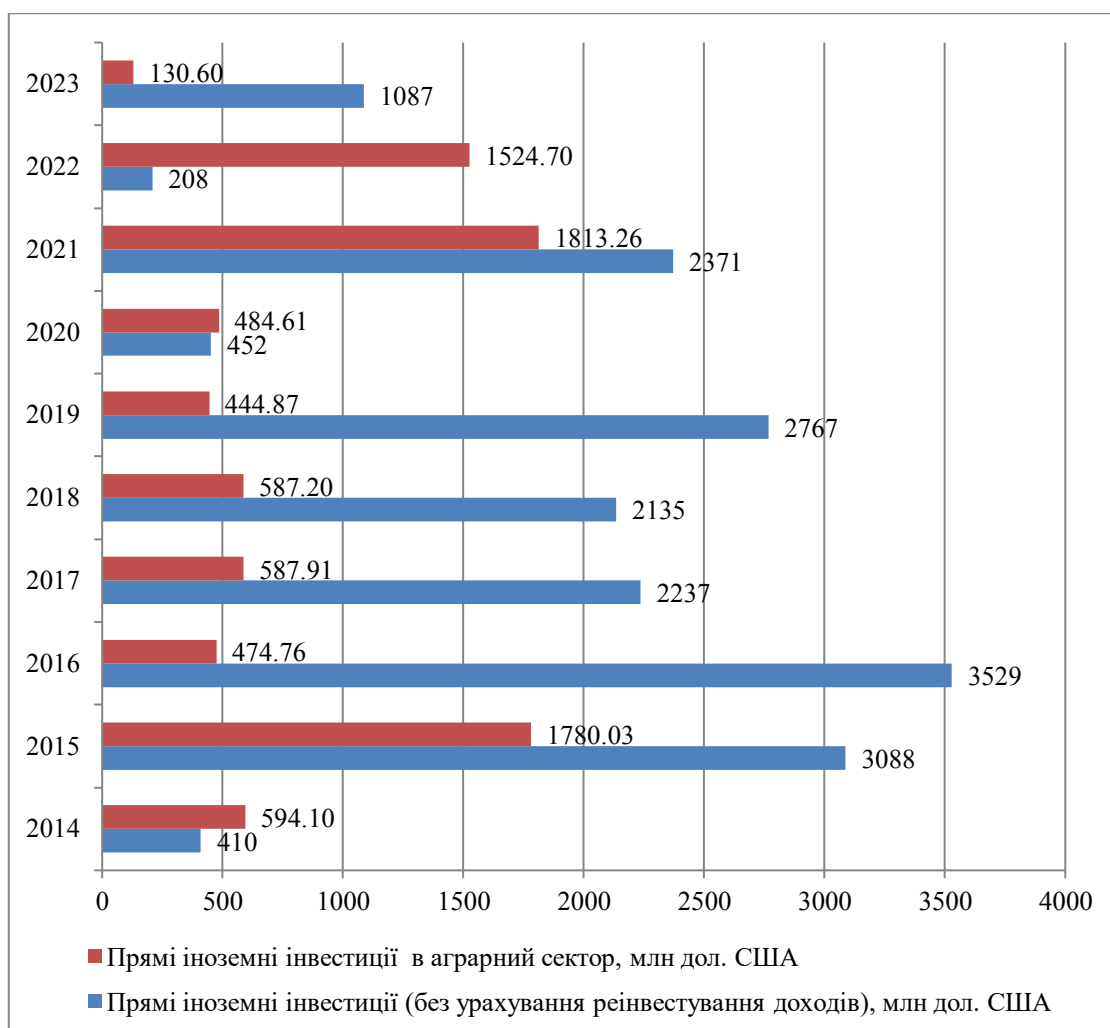

Рис. 2.5. Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну за 2014–2023 роки, млн дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [46]

Протягом 2018–2019 років обсяги ПІІ залишалися на рівні 2135–2767 млн дол. США, що свідчить про відносну стабільність у сфері залучення іноземного капіталу. Проте у 2020 році, через глобальну пандемію COVID-19 та економічну кризу, обсяг ПІІ різко скоротився до 452 млн дол. США, що є одним із найнижчих показників за весь період.

У 2021 році інвестиції відновилися до 2371 млн дол. США, що свідчить про поступове відновлення економіки після пандемії. Проте у 2022 році через початок повномасштабної війни обсяг ПІІ знизився до 208 млн дол. США – це майже повна зупинка притоку іноземного капіталу. У 2023 році спостерігалось часткове відновлення інвестицій до 1087 млн дол. США, що пояснюється певною стабілізацією бізнес-середовища та підтримкою з боку міжнародних партнерів

[57]. Щодо інвестицій в аграрний сектор, варто зазначити, що він залишався привабливим для інвесторів навіть у складні періоди. У 2014 році вони становили 594,1 млн дол. США, а в 2015 році – 1780,03 млн дол. США, що свідчить про зростання інтересу до агросектору як стабільної галузі. У 2016–2019 роках обсяги інвестицій варіювалися в межах 444–587 млн дол. США.

Показовим є стрімке зростання ПІІ в агросектор у 2021 році до 1813,26 млн дол. США, що свідчить про стратегічну роль сільського господарства. Однак у 2022 році обсяг скоротився до 1524,7 млн дол. США, а в 2023 році знизився до 130,6 млн дол. США через воєнні ризики та знищення інфраструктури. Загальний рівень прямих іноземних інвестицій в Україну зазнавав значних коливань через політичну та економічну нестабільність, а також зовнішні фактори, зокрема пандемію COVID-19 та військові дії. Пік ПІІ припав на 2016 рік (3529 млн дол. США), тоді як мінімальні показники зафіксовано у 2014 (410 млн дол. США) та 2022 роках (208 млн дол. США). Це свідчить про вразливість економіки до внутрішніх і зовнішніх криз. Аграрний сектор залишався відносно привабливим для іноземних інвесторів, навіть у кризові періоди, однак у 2023 році його привабливість різко знизилася через військові ризики та руйнування інфраструктури. Поступове відновлення ПІІ у 2023 році до 1087 млн дол. США свідчить про певну адаптацію бізнесу до нових умов та підтримку з боку міжнародних партнерів. Однак цей рівень все ще значно нижчий за довоєнні показники. Для залучення нових інвестицій необхідні сприятливі умови, зокрема покращення інвестиційного клімату, податкові стимули та гарантії безпеки для іноземного капіталу. Це особливо важливо в умовах війни та післявоєнного відновлення економіки України.

Структура прямих іноземних інвестицій в Україну залишається недостатньо диверсифікованою, що підвищує ризики для економіки. Значна частина інвестицій зосереджена в окремих секторах і країнах-інвесторах. Однак, попри наявні труднощі, Україна має великий потенціал для залучення іноземних інвестицій, завдяки багатим природним ресурсам, висококваліфікованій робочій силі та великому внутрішньому ринку. Тому залучення іноземних інвестицій до

територіальних громад є стратегічно важливим кроком для забезпечення стабільного економічного зростання, підвищення рівня життя населення та розвитку регіонів.

Аграрний сектор України є однією з найбільш перспективних галузей для залучення іноземних інвестицій. Однак, ситуація на ринку агропродукції значною мірою залежить від різноманітних зовнішніх і внутрішніх факторів, таких як військові ризики, інфраструктурні обмеження, коливання цін на сільськогосподарську продукцію, а також банківське фінансування. Приведена таблиця відображає основні проблеми та перешкоди для залучення ПІІ в аграрний бізнес України за період з 2021 по 2024 рік, що показує значний вплив зовнішніх факторів на економіку та інвестиційну привабливість країни (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Проблеми та перешкоди для залучення прямого іноземного інвестування (ПІІ) в аграрний бізнес України за 2021–2024 рр.

Проблеми та перешкоди для залучення ПІІ	2021	2022	2023	2024
1	2	3	4	5
Експорт с/г продукції, млн. дол. США	58	39	47	23
Частка іноземних інвестицій у загальному обсязі ПІІ в Україні, %	9	7	10	11
Висока волатильність цін на зернові	✓	✓	✓	✓
Невизначеність з логістикою	✓	✓	✓	✓
Інфраструктурні обмеження (зокрема, обмеження на вантажні перевезення)	✓	✓	✓	✓
Ризики, пов'язані з війною та військовими загрозами	✓	✓	✓	✓
Високий рівень волатильності банківського фінансування	✓	✓	✓	✓
Необхідність страхування військових ризиків	✓	✓	✓	✓

Продовження табл. 2.11

1	2	3	4	5
Залишкова нерівномірність у доступі до капіталу	✓	✓	✓	✓
Виклики в управлінні ресурсами через кризу та війну	✓	✓	✓	✓
Складнощі із адаптацією до нових економічних реалій та реформ	✓	✓	✓	✓
Висока конкуренція з боку агропідприємств в інших країнах	✓	✓	✓	✓
Необхідність адаптації інвестиційних рішень до нових умов війни	✓	✓	✓	✓
Зниження інтересу до інвестицій в логістику через військові ризики	✓	✓	✓	✓

Джерело: складено автором за даними [57]

Падіння обсягів експорту аграрної продукції в 2022 році з 58 до 39 млн. дол. США є безпосереднім наслідком військових дій в Україні та супутніх логістичних труднощів. Цей тренд продовжується й у 2023 році, хоча зростання до 47 млн. дол. США вказує на певну стабілізацію. Прогноз на 2024 рік (23 млн. дол. США за перші шість місяців) свідчить про зниження експорту через збереження нестабільної ситуації на фронті та логістичні проблеми.

Частка іноземних інвестицій у аграрний сектор продовжує залишатися низькою, але тенденція до зростання в 2023–2024 роках свідчить про те, що інвестори знову починають повертатися на ринок, очікуючи стабілізації ситуації в Україні.

Оскільки Україна є одним з найбільших експортерів зернових у світі, коливання цін безпосередньо впливає на дохідність агропідприємств. Війна і глобальні зміни попиту на продовольство підвищують цей ризик.

Проблеми з логістикою через військові дії значно обмежують можливості для ефективного постачання сільськогосподарської продукції на міжнародні ринки. Це стає суттєвою перешкодою для інвесторів, оскільки неможливо передбачити стабільність постачань.

Агропідприємства стикаються з великими труднощами через знищення інфраструктури, обмеження на вантажні перевезення, високий рівень ризиків та необхідність страхування військових ризиків. В умовах кризових явищ у фінансовій системі України доступ до кредитів і фінансування для агропідприємств стає обмеженим, що затруднює залучення інвестицій.

Аграрні підприємства повинні активно адаптуватися до змінюваних умов економіки та відповідних реформ. Відсутність чіткої політичної та економічної стабільності ускладнює цей процес, що також впливає на інвестиційну привабливість [63, с. 65].

Аналіз основних проблем і перешкод для залучення ПІІ в аграрний бізнес України за останні роки показує, що, незважаючи на деякі позитивні тенденції у 2023–2024 роках, агросектор все ще має суттєві виклики, пов'язані з війною, логістичними проблемами, інфраструктурними обмеженнями та невизначеністю

щодо економічних реформ. Адаптація до нових умов ведення бізнесу вимагає гнучкості від агровиробників і постійного перегляду стратегій для залучення інвестицій. Враховуючи ризики та високий рівень конкуренції на міжнародному ринку, державна підтримка і створення стабільних умов для аграріїв можуть значно полегшити процес залучення іноземних інвестицій у цей сектор.

Поглиблення співпраці України з ЄС створює нові можливості для залучення ПІІ. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС, впровадження стандартів ЄС у сфері агровиробництва та реалізація програм фінансової підтримки сприяють покращенню інвестиційного клімату. Крім того, міжнародні фінансові установи, такі як Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) і Світовий банк, активно підтримують проекти з розвитку українського аграрного сектору, що стимулює прихід нових інвесторів.

У табл. 2.12 представлені основні перешкоди, що гальмують залучення іноземного капіталу в аграрний бізнес України. Залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний бізнес України стикається з численними викликами, що ускладнюють розвиток сектору. Основні перешкоди включають військові ризики, макроекономічну нестабільність, логістичні труднощі та регуляторні бар'єри. Окрім цього, інвестори стикаються з проблемами обмеженого доступу до фінансування, дефіциту кваліфікованої робочої сили та корупційних ризиків.

Незважаючи на потенціал аграрного сектору, низка факторів перешкоджає залученню іноземних інвестицій. Основні з них [53]:

- високі військові ризики та невизначеність щодо безпеки капіталовкладень;
- недостатня захищеність прав інвесторів та проблеми із судовою системою;
- недосконалість земельного законодавства та складнощі з доступом до землі для іноземних компаній;
- руйнування транспортної інфраструктури, що ускладнює логістику аграрної продукції;
- валютні обмеження та труднощі з репатріацією прибутків.

Таблиця 2.12

Основні проблеми та перешкоди для залучення ПІІ в аграрний бізнес України

№	Проблема	Опис та вплив на інвестиції
1	Військові ризики	Постійна загроза бойових дій, руйнування сільськогосподарської інфраструктури та ризики втрати активів інвесторів.
2	Макроекономічна нестабільність	Висока інфляція, нестабільний валютний курс та економічні спади, що знижують довіру інвесторів.
3	Проблеми з логістикою	Руйнування транспортної інфраструктури, блокування портів та складність експорту агропродукції.
4	Регуляторні бар'єри	Часті зміни у законодавстві, непрозорість дозвільних процедур та складні вимоги для іноземних інвесторів.
5	Обмежений доступ до фінансів	Високі відсоткові ставки за кредитами, складність отримання фінансування для розвитку агропідприємств.
6	Дефіцит трудових ресурсів	Масова міграція населення, нестача кваліфікованих працівників у сільськогосподарському секторі.
7	Екологічні ризики	Зміни клімату, деградація ґрунтів та потреба у впровадженні новітніх екологічних технологій.
8	Низький рівень технологічного розвитку	Відсутність сучасного обладнання, застарілі методи ведення агробізнесу та обмежений доступ до інновацій.
9	Корупція та бюрократія	Високий рівень корупції у сфері державного регулювання та непрозорі процедури ведення бізнесу.
10	Конкуренція з іноземними ринками	Висока конкуренція на міжнародному ринку сільськогосподарської продукції, що ускладнює вихід українських компаній на нові ринки.

Джерело: розроблено автором на основі [53]

З метою активізації притоку іноземного капіталу необхідно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків та покращення умов для інвесторів [41, с. 295]:

1) гарантії безпеки інвестицій – розробка механізмів страхування військових ризиків для іноземних інвесторів спільно з міжнародними фінансовими установами;

2) покращення інвестиційного клімату – створення прозорих умов ведення бізнесу, боротьба з корупцією та реформування судової системи;

3) державна підтримка стратегічних інвесторів – надання податкових стимулів, пільгових кредитів та субсидій для іноземних компаній, які інвестують у модернізацію агровиробництва;

4) інфраструктурні проекти – відновлення зруйнованої логістичної та транспортної мережі, будівництво нових елеваторів, терміналів і доріг;

5) розвиток міжнародної співпраці – розширення співпраці з ЄС у сфері спільних інвестиційних програм та залучення до участі у проектах відновлення агросектору;

б) стимулювання інновацій – підтримка інвесторів, які впроваджують сучасні технології в агровиробництво, використання цифрових рішень для оптимізації агропроцесів.

Попри виклики, спричинені війною, Україна має значний потенціал для залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний сектор. Існують різні форми інвестування, регламентовані Законом України «Про інвестиційну діяльність». Інвестиційний процес включає різні етапи, такі як інвестування з боку громадян, недержавних підприємств, держави, місцевих органів влади та іноземних інвесторів. В Україні поступово зростає популярність інвестицій з боку так званих «бізнес-янголів» – приватних інвесторів, які вкладають власний капітал у перспективні стартапи, надаючи при цьому не лише фінансову підтримку, а й експертний супровід. Суттєву роль у розвитку інвестиційного клімату відіграють також такі інституції, як Українська асоціація венчурного та приватного капіталу (UVCA) та Європейська Бізнес Асоціація (ЕВА), які активно сприяють налагодженню контактів між інвесторами та підприємцями [47].

Наразі основним стримувальним фактором інвестиційної активності в Україні залишається повномасштабна війна. Водночас, після її завершення очікується поступове відновлення економіки, зростання кількості міжнародних проектів та активізація залучення іноземного капіталу, що буде спрямований переважно на відбудову інфраструктури й модернізацію промисловості. Проте ключовими перешкодами для формування позитивного інвестиційного клімату залишаються корупція та недосконалість судової системи.

Серед позитивних чинників, які можуть сприяти активізації інвестування, варто відзначити надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу (23 червня 2022 року) та початок переговорного процесу у грудні 2023 року. Крім того, важливими є досягнення у сфері цифровізації (зокрема

реалізація проєкту «Дія»), а також поступ у напрямі децентралізації та дерегуляції економічної діяльності.

Особливо перспективною сферою для інвестування залишається аграрний сектор. Попри виклики, пов'язані з воєнним станом, агробізнес в Україні зберігає високу інвестиційну привабливість. Водночас ефективність інвестування у цю сферу залежить від здатності адаптуватися до нових умов, подолати наслідки війни та впровадити альтернативні стратегії виробництва, переробки та збуту аграрної продукції.

Особлива увага приділяється розвитку переробної галузі, яка орієнтована на виробництво продукції з високою доданою вартістю для внутрішнього ринку. Серед ключових напрямів інвестування в агросекторі — технічне та технологічне оновлення. Інвестиції у сучасні технології, зокрема автоматизацію виробничих процесів, використання дронів для агромоніторингу, розвиток «розумних» систем зрошення і внесення добрив, здатні суттєво підвищити ефективність та продуктивність агровиробництва [104].

Крім того, важливим напрямом є модернізація транспортної, логістичної та зберігальної інфраструктури. Це дозволить мінімізувати втрати під час транспортування та покращити умови зберігання продукції. З огляду на євроінтеграційні прагнення України, дедалі більшого значення набуває питання забезпечення високої якості аграрної продукції. У цьому контексті доцільними є інвестиції у вдосконалення систем сертифікації, розробку нових продуктів та брендів, що сприятиме виходу на нові ринки збуту.

Для зниження ризиків інвестиційної діяльності необхідно впроваджувати сучасні системи управління ризиками, зокрема страхування врожаю та фінансові інструменти хеджування цінних коливань. У цілому інвестування в аграрний сектор має бути довгостроковим і комплексним, охоплюючи всі етапи ланцюга створення вартості. Важливою умовою залучення іноземного капіталу залишається формування сприятливого інституційного середовища, що включає прозорі правила ведення бізнесу, захист прав інвесторів та стабільність законодавчої бази.

Інвестування в агробізнес має великі переваги завдяки стабільному зростанню попиту на продукти харчування та сільськогосподарську продукцію, що забезпечує потенціал для сталого доходу. Цей сектор є довгостроковим інвестиційним проектом, що вимагає часу для розвитку, але застосування інноваційних технологій може прискорити повернення інвестицій.

Різноманіття напрямків інвестування в агробізнес дозволяє диверсифікувати ризики та вибрати найбільш привабливі сфери для вкладення капіталу, зважаючи на цілі інвесторів. Інвестиції в цей сектор можуть сприяти стабільності, підтримуючи ефективне виробництво продуктів харчування та збереження природних ресурсів.

Отже, війна призвела до зниження інвестиційної привабливості України через руйнування інфраструктури, зростання ризиків для бізнесу, втрату виробничих потужностей та нестабільність фінансової системи. Крім того, відсутність ефективних механізмів страхування інвестицій, недосконалість законодавчого регулювання та корупційні ризики створюють додаткові бар'єри для приходу іноземного капіталу. Водночас український аграрний сектор залишається стратегічно важливим для Європи в контексті глобальної продовольчої безпеки, що може сприяти залученню міжнародних інвесторів за умови створення сприятливого середовища.

Висновки до розділу 2

За результатами проведеного дослідження варто зробити відповідні висновки:

Аналіз тенденцій та особливостей розвитку аграрного бізнесу в ЄС та Україні виявив суттєві відмінності, обумовлені політичною стабільністю, рівнем державної підтримки, розвитком інфраструктури та впровадженням інновацій. У той час як ЄС демонструє високу ефективність та стабільність аграрного сектору, підтримувану спільною аграрною політикою, Україна стикається з викликами політичної нестабільності, недостатнього фінансування та наслідками воєнних дій, що негативно впливають на інвестиційну привабливість. Однак, попри ці труднощі, аграрний сектор України зберігає значний потенціал, особливо в

контексті зростаючого міжнародного попиту та євроінтеграційних процесів. Залучення прямих іноземних інвестицій, спрямоване на модернізацію інфраструктури, впровадження новітніх технологій та гармонізацію стандартів з ЄС, може стати ключовим фактором для підвищення конкурентоздатності українського агробізнесу та його успішної інтеграції до європейського аграрного ринку, враховуючи як сильні сторони, такі як родючі ґрунти, так і необхідність подолання існуючих слабкостей.

Стратегічний аналіз бізнес-середовища в аграрній сфері України в контексті євроінтеграції виявив значну кількість політико-правових, економічних, соціально-культурних, технологічних та екологічних викликів, що суттєво відрізняються від стабільнішого середовища ЄС. Особливо вагомий негативний вплив мають політична нестабільність, наслідки війни, економічні труднощі, технологічна відсталість та екологічні проблеми. Успішна євроінтеграція та підвищення конкурентоздатності аграрного сектору України вимагатимуть першочергових зусиль, спрямованих на гармонізацію законодавства, залучення інвестицій у технологічну модернізацію, подолання логістичних проблем та підвищення екологічних стандартів, враховуючи при цьому соціально-культурні особливості та змінювані споживчі тенденції.

Залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний бізнес України стикається з комплексом взаємопов'язаних проблем та перешкод, серед яких ключовими є високі військові ризики, що безпосередньо впливають на безпеку інвестицій та руйнують інфраструктуру, поглиблюючи макроекономічну нестабільність та ускладнюючи логістику експорту агропродукції. Ці фактори, у свою чергу, посилюються регуляторними бар'єрами, обмеженим доступом до фінансування, дефіцитом трудових ресурсів та корупційними ризиками, формуючи несприятливий інвестиційний клімат, який потребує термінових та комплексних заходів для мінімізації негативного впливу та відновлення довіри з боку іноземних інвесторів.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЯ ЗАЛУЧЕННЯ ПІІ В АГРАРНИЙ БІЗНЕС УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Розробка стратегії залучення ПІІ в аграрний бізнес та оцінка її ефективності

В Україні існують різні форми інвестування в агробізнес, зокрема приватні, державні, місцеві та іноземні інвестиції, що створює широкі можливості для розвитку цього важливого сектора економіки. Зростаючий інтерес до аграрного виробництва з боку інвесторів пояснюється високим потенціалом галузі, сприятливими природно-кліматичними умовами та традиційною орієнтацією країни на аграрний експорт. Важливим чинником успішного залучення інвестицій є співпраця з професійними організаціями, такими як Українська асоціація венчурного та приватного капіталу (UVCA) та Європейська Бізнес Асоціація (ЕБА), які активно підтримують інвестиційне середовище в країні [103]. Незважаючи на повномасштабну війну, що триває з лютого 2022 року, перспективи інвестування в агробізнес залишаються позитивними. Зокрема, Світовий банк та його партнери мобілізували понад 38 млрд доларів США, що дало змогу підтримати макрофінансову стабільність, забезпечити соціальні виплати та частково зберегти функціонування ключових галузей економіки [46].

Керівники аграрних підприємств вважають, що інвестування в українські проекти є перспективним, попри низький індекс інвестиційної привабливості. Основними стримуючими факторами залишаються війна, корупція, недосконалість судової системи та ризики безпеки. Водночас позитивні зрушення, такі як надання Україні статусу кандидата в члени ЄС, започаткування переговорів про вступ до Європейського Союзу (грудень 2023 року), а також розвиток цифрових інструментів на зразок порталу «Дія», сприяють покращенню бізнес-клімату та стимулюють інвестиційний потік.

В умовах воєнного часу та поствоєнного відновлення особливо актуальним є застосування стратегій управління ризиками, що охоплюють страхування

врожаю, хеджування цінових коливань, використання альтернативних логістичних маршрутів та адаптацію до нових ринкових умов. Інвесторам рекомендується ретельно оцінювати всі можливі ризики та впроваджувати сучасні підходи до управління інвестиційними проєктами в аграрній сфері.

Аграрний сектор України відіграє ключову роль у національній економіці, демонструючи значний потенціал для подальшого розвитку та залучення іноземного капіталу. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є важливим інструментом для стимулювання інновацій, модернізації виробничих процесів, підвищення конкурентоздатності аграрної продукції та забезпечення сталого розвитку сільських територій. Однак, ефективне залучення ПІІ вимагає розробки та впровадження цілеспрямованої стратегії, яка враховує специфіку аграрного бізнесу, існуючі бар'єри та потенційні можливості. У Додатку Ж розроблено комплексну стратегію залучення ПІІ в аграрний сектор України, що включає три послідовні етапи: створення сприятливого інвестиційного клімату, безпосереднє залучення та супровід інвестицій, а також оцінку ефективності та подальший розвиток. Розроблена стратегія залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний бізнес України є комплексною та поетапною, охоплюючи ключові аспекти від формування сприятливого інвестиційного середовища до стимулювання подальшого розвитку та реінвестування.

Ключовими елементами стратегії інвестування в аграрний бізнес України в умовах війни та економічної нестабільності є комплексне подолання наслідків збройного конфлікту, а також адаптація аграрного сектору до нових реалій. Насамперед це включає відновлення зруйнованої інфраструктури, розмінування сільськогосподарських територій і підтримку постраждалих фермерських господарств. Важливим напрямом є розробка альтернативних стратегій виробництва, переробки та збуту сільськогосподарської продукції з урахуванням порушень логістичних ланцюгів і втрати традиційних ринків збуту. Не менш важливим є інвестування в технологічне оновлення виробництва, зокрема впровадження сучасних агротехнологій, цифрових платформ управління фермерськими процесами, автоматизації та систем точного землеробства. Значну

увагу варто приділяти підвищенню якості аграрної продукції відповідно до міжнародних стандартів, що забезпечить її конкурентоспроможність на глобальному ринку. Також стратегія має включати розвиток логістичної інфраструктури – від систем зберігання та транспортування до альтернативних експортних маршрутів. Особливу роль відіграє удосконалення механізмів управління ризиками, включаючи аграрне страхування, хеджування цінних коливань та адаптацію до кліматичних змін. Для стимулювання іноземних інвестицій необхідно забезпечити прозорі умови ведення бізнесу, ефективний захист прав власності, стабільність законодавства та боротьбу з корупцією. Попри зниження інвестиційної активності через війну, аграрний сектор залишається привабливим для інвесторів. Після завершення бойових дій очікується пожвавлення економіки та зростання інвестицій, зокрема в агробізнес, який має потенціал стати рушієм економічного відновлення країни.

Аграрний бізнес України має значний потенціал для залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Однак для того, щоб зробити цей сектор привабливим для інвесторів, необхідно вирішити низку проблем, таких як відсутність сприятливих умов для інвестування, незадовільний рівень інфраструктури, бюрократичні бар'єри, а також недостатній захист прав інвесторів. Підвищення інвестиційної привабливості аграрного бізнесу потребує комплексного підходу та впровадження цілого ряду заходів, які б дозволили створити стійке та конкурентоспроможне середовище для інвестицій у цей сектор (табл. 3.1).

Перша пропозиція стосується створення сприятливих умов для інвесторів, зокрема, шляхом впровадження податкових пільг. Це дозволить знизити фінансові бар'єри для інвесторів і стимулювати залучення додаткових коштів у аграрний сектор. Важливою складовою є розвиток інфраструктури, оскільки відсутність сучасних складських приміщень і недостатньо розвинена транспортна мережа значно ускладнюють доставку продукції до споживачів і підвищують витрати на логістику.

Пропозиції щодо залучення ПІІ в аграрний бізнес України

№	Пропозиція	Характеристика	Очікувані результати
1	Створення сприятливих умов для інвесторів	Запровадження податкових пільг та податкових канікул для інвесторів аграрного сектору	Залучення інвестицій, розвиток агробізнесу, створення нових робочих місць
2	Розвиток інфраструктури	Інвестування в будівництво нових складів, логістичних центрів, а також в модернізацію транспортних шляхів	Покращення доступу до ринків, зниження витрат на логістику та збільшення конкурентоспроможності
3	Підтримка інновацій та технологій	Впровадження субсидій та грантів для технологічних стартапів у сільському господарстві	Збільшення ефективності виробництва, екологічність, інтеграція сучасних технологій
4	Гарантії захисту прав інвесторів	Запровадження ефективної правової системи для захисту інвесторів, що включає захист від конфіскацій та прозорість юридичних процедур	Підвищення довіри інвесторів, стабільність інвестиційного клімату
5	Розвиток агроекологічних ініціатив	Створення програм підтримки екологічного сільського господарства та сталого розвитку	Залучення інвесторів у «зелені» проекти, поліпшення екологічної ситуації
6	Полегшення бюрократичних процедур	Спрощення процесів ліцензування, сертифікації та реєстрації аграрних підприємств	Зменшення витрат часу та коштів для підприємців, підвищення привабливості для інвесторів
7	Підвищення кваліфікації робочої сили	Впровадження програм навчання та перепідготовки кадрів для аграрних підприємств	Підвищення ефективності роботи аграрних підприємств, зростання виробничої продуктивності
8	Створення агропромислових кластерів	Створення регіональних кластерів для розвитку аграрного бізнесу та сприяння співпраці між виробниками, переробниками та розподільниками	Поліпшення кооперації, зниження витрат, збільшення конкурентоспроможності
9	Підтримка малих та середніх агропідприємств	Забезпечення доступу до фінансування, консультаційної допомоги для малих і середніх підприємств	Сприяння розвитку малих фермерських господарств, створення робочих місць у сільських районах

Джерело: розроблено автором.

Інвестиції в інновації та технології є важливими для підвищення продуктивності та сталого розвитку аграрного сектору. Впровадження субсидій

і грантів для технологічних стартапів дозволить модернізувати сільське господарство, що, в свою чергу, підвищить його екологічність і ефективність. Гарантії захисту прав інвесторів є невід'ємною частиною успішного інвестування, оскільки створення прозорих та справедливих юридичних умов дає змогу інвесторам відчувати безпеку своїх вкладень.

Розвиток агроекологічних ініціатив може стати не тільки фактором екологічного розвитку, а й потужним механізмом для залучення інвестицій у «зелені» проекти, що є актуальним на фоні зростаючого попиту на екологічно чисту продукцію. Полегшення бюрократичних процедур і спрощення процесу реєстрації підприємств в аграрному секторі дозволить знизити адміністративні витрати та зменшити час на оформлення документації.

Отже, аграрний сектор України має значний потенціал для залучення іноземних інвестицій, що пов'язано з природними умовами, розвитком технологій та можливістю інтеграції в глобальні аграрні ланцюги. Це робить агробізнес важливою частиною економіки країни, навіть незважаючи на зовнішні виклики, такі як пандемія або війна. Однак, війна створює серйозні перешкоди для інвестиційного клімату, що вимагає адаптації стратегій залучення інвестицій до нових умов. Інвестування в агробізнес має ряд переваг, зокрема стабільний попит на сільськогосподарську продукцію, довгострокову перспективу та можливість диверсифікації ризиків через різноманітність напрямків. Застосування інноваційних технологій дозволяє значно підвищити ефективність галузі, прискорюючи процеси виробництва та окупності інвестицій. Важливим є також розвиток переробної галузі, яка дозволяє виробляти продукцію з високою доданою вартістю, орієнтуючись на внутрішній ринок та експорт. Однак, незважаючи на позитивні фактори, інвестиційна привабливість України залишається стримуваною через політичну нестабільність, корупцію та недосконалу судову систему. Одним з важливих кроків є сприяння розвитку інфраструктури, зокрема транспорту та логістики, що дозволить знизити витрати та підвищити ефективність агробізнесу. Перспективи залучення ПІІ в аграрний сектор України виглядають позитивними,

проте для ефективної реалізації стратегії необхідно враховувати ризики, пов'язані з війною, та застосовувати механізми їх мінімізації. Сприяння розвитку цифрових технологій і підвищення інтеграції в європейський ринок можуть стати важливими факторами для покращення інвестиційного клімату.

3.2. Рекомендації щодо поліпшення інвестиційного клімату

Сучасні тенденції в інвестуванні в аграрний сектор зосереджені на підвищенні ефективності, стабільності та технологічному оновленні сільського господарства. Спостерігається збільшення зацікавленості в сталому сільському господарстві, де інвестори орієнтуються на проєкти з екологічними та соціальними аспектами. Це включає підтримку екологічно чистих агротехнологій, органічного землеробства, покращення стану ґрунтів, зменшення використання хімічних добрив та охорону біорізноманіття. Інвестиції в агротехнології та інновації також зросли: відбувається цифровізація сільського господарства, що включає впровадження технологій точного землеробства, використання дронів для моніторингу полів, автоматизованих систем зрошення, датчиків для аналізу ґрунту та погодних умов. Це дозволяє покращити продуктивність, знизити витрати та ефективніше використовувати ресурси. Важливою тенденцією є підтримка аграрних стартапів і інноваційних компаній, що розробляють рішення для підвищення продуктивності та оптимізації витрат у сільському господарстві. Ринок орієнтується на аграрні продукти з високою доданою вартістю, що стимулює інвестиції в переробну інфраструктуру, здатну збільшити доходи виробників і задовольнити зростаючий попит на органічну продукцію та продукти з коротким виробничим циклом [72].

Інвестиції в земельні ресурси охоплюють не лише придбання або оренду землі, але й заходи з її поліпшення, такі як меліорація, реновація ґрунтів, зрошення, захист від ерозії, впровадження сучасних агротехнологій та інфраструктурні проєкти, спрямовані на сталий розвиток сільськогосподарських земель. Інвестиції в земельні ресурси мають на меті підвищення ефективності, продуктивності та якості використання земель, що сприяє отриманню

економічного прибутку та забезпечує стабільний розвиток аграрних підприємств.

Земельні ресурси відіграють важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки та стабільності аграрного сектору. Раціональне використання земель і впровадження інноваційних агротехнологій дозволяють підвищувати продуктивність, покращувати стабільність виробництва та конкурентоспроможність продукції. Крім того, земельні ресурси виступають об'єктом інвестицій, що сприяє покращенню інфраструктури та модернізації виробничих процесів, забезпечуючи можливості для довгострокового розвитку.

Інвестиції є критично важливими для розвитку аграрного сектору, оскільки вони забезпечують можливості для модернізації, розширення та підвищення конкурентоспроможності підприємств. Залучення капіталу з різних джерел дозволяє аграрним компаніям адаптуватися до ринкових викликів, підвищувати продуктивність і забезпечувати сталість виробництва. Основними джерелами інвестицій є власні кошти підприємств, кредити, державні субсидії, іноземні інвестиції, підтримка міжнародних організацій, а також приватний та венчурний капітал [76, с. 24]. Капіталовкладення в інфраструктуру зберігання та транспортування продукції дозволяють мінімізувати втрати під час зберігання та забезпечують своєчасну доставку товарів на ринки, що в свою чергу підвищує конкурентоспроможність аграрних підприємств на внутрішньому і зовнішньому ринках. Розвиток інфраструктури, зокрема логістичних і складських потужностей, створює можливості для розширення ринків збуту і дозволяє більш ефективно управляти виробничими процесами. Інвестиції в інноваційні технології, такі як використання дронів для моніторингу посівів або впровадження ІТ-рішень для управління аграрними процесами та збору даних, значно підвищують продуктивність і зменшують вплив людського фактору на результат виробництва [89, с. 578].

Крім того, інвестиції в поліпшення якості ґрунтів, заходи зі збереження водних ресурсів та відновлення екосистем сприяють сталому розвитку підприємств і забезпечують довгострокову продуктивність земель. Залучення

інвестицій дозволяє аграрним підприємствам зменшити залежність від зовнішніх факторів та стабільніше планувати виробничі цикли, що допомагає краще адаптуватися до ринкових коливань і змін природних умов.

Інвестиції не лише сприяють збільшенню продуктивності сільськогосподарських підприємств, але й забезпечують стійкість аграрного сектору, дозволяючи підприємствам залишатися конкурентоспроможними в умовах глобалізації та кліматичних змін. Аналіз сучасного стану інвестицій в земельні ресурси аграрних підприємств вимагає звернення до статистичних даних, що відображають динаміку вкладень у сільське господарство. Останні роки інвестиції в цей сектор демонструють зростання, особливо в напрямках модернізації та підвищення продуктивності. Згідно з урядовими звітами, основна частина інвестицій спрямовується на оновлення виробничих потужностей, впровадження точного землеробства та покращення інфраструктури зберігання та транспортування продукції. Частка іноземних інвестицій також є суттєвою, але може змінюватися в залежності від політичної та економічної стабільності країни. Внаслідок військової агресії Росії аграрний сектор України зазнає подвійного удару, що послаблює можливості сектору залучати кредити та знижує його економічну спроможність. За оцінками KSE, економічні втрати аграрного сектору досягають 40,2 млрд. дол. США, що більше, ніж сума доданої вартості сектору в рекордному 2021 році. Водночас аграрії інших країн, таких як США і Німеччина, у 2022-2023 роках отримали рекордні прибутки [46].

Основними перешкодами для інвестування в земельні ресурси є нестабільність законодавства, що стосується землекористування та права власності на землю. Часті зміни в земельному законодавстві створюють невизначеність, яка відлякує потенційних інвесторів. Іншим важливим фактором є кліматичні ризики, зокрема посухи, сильні опади та інші екстремальні погодні явища, які ускладнюють прогнозування доходності від інвестицій у земельні ресурси.

Також аграрні підприємства, особливо малі та середні, стикаються з проблемами з фінансуванням, що обмежує їх можливості для реалізації великих

інвестиційних проектів, таких як модернізація техніки чи закупівля сучасного обладнання. Окрім цього, зношеність інфраструктури є ще однією важливою проблемою, яка ускладнює процеси зберігання, транспортування та переробки сільськогосподарської продукції, що в свою чергу знижує рентабельність підприємств. Для того щоб забезпечити притік інвестицій в земельні ресурси, важливо створити стабільне правове середовище, адаптуватися до кліматичних змін, полегшити доступ до фінансування і оновити інфраструктуру аграрного сектору. Державна політика повинна грати ключову роль у формуванні інвестиційної активності, зокрема шляхом ефективного законодавства в сфері землекористування, стабільності орендних відносин та прозорих правил доступу до земельних ресурсів.

В Україні та за її межами є кілька прикладів успішного інвестування в аграрний сектор, що сприяє покращенню ефективності виробництва, зростанню врожайності та зниженню витрат на виробничі процеси. Одним із таких прикладів є інвестиції в модернізацію агропідприємств, орієнтованих на використання сучасних технологій та автоматизацію. Наприклад, одна з найбільших агропідприємств в Україні, група «Миронівський хлібопродукт» (МХП), активно інвестує в новітні аграрні технології, зокрема в автоматизовані системи зрошення та інноваційні методи обробки ґрунтів. Завдяки цим інвестиціям компанія змогла істотно підвищити свою ефективність та врожайність, а також розширити присутність на міжнародних ринках.

Інший приклад – інвестиції в агроіндустріальні комплекси, що базуються на агропродовольчих ланцюгах. Група «Астарта-Київ», одна з найбільших компаній агробізнесу в Україні, здійснює значні інвестиції в модернізацію виробничих потужностей, впровадження сучасних технологій і розвиток інфраструктури для зберігання та переробки продукції. Компанія також активно інвестує в аграрну науку та розробку нових сортів рослин, що дозволяє їй підтримувати високу врожайність та конкурентоспроможність на ринку. Ще один успішний приклад – інвестиції в органічне землеробство. Компанія «Еко-Сім'я», яка займається вирощуванням органічних продуктів, залучила інвестиції

для розширення виробничих потужностей і модернізації процесів переробки продукції. Це дозволило їй не лише збільшити свою частку на ринку органічних продуктів, а й забезпечити високу якість продукції, що є важливим фактором з огляду на зростаючий попит на органічні продукти як в Україні, так і за кордоном [72]. Ці приклади демонструють, як інвестиції в інноваційні технології, розвиток інфраструктури та аграрну науку можуть забезпечити суттєвий прогрес у розвитку сільськогосподарських підприємств та підвищенні їхньої ефективності на конкурентному ринку.

Перспективи та стратегії підвищення інвестиційної привабливості земельних ресурсів в Україні є важливими для розвитку аграрного сектору, що має великий потенціал для залучення внутрішніх і зовнішніх інвестицій (Додаток 3). Реалізація стратегії підвищення інвестиційної привабливості вітчизняної аграрної сфери допоможе покращити інвестиційний клімат в аграрному секторі України, сприяючи залученню інвестицій і модернізації аграрного виробництва. Це, в свою чергу, дозволить підвищити конкурентоспроможність української агропродукції на міжнародних ринках.

Одним із головних напрямків для поліпшення інвестиційного клімату аграрного бізнесу є вдосконалення правової та нормативно-правової бази. Для цього необхідно гармонізувати українське законодавство з європейським, особливо в частині земельних відносин, підтримки фермерських господарств та захисту прав інвесторів. Потрібно зменшити бюрократичні бар'єри, спростити процеси реєстрації та ліцензування аграрних підприємств, що допоможе залучити більше іноземних інвестицій. Доступність фінансування є важливим чинником, що визначає рівень розвитку аграрного сектору. В умовах євроінтеграції необхідно створити ефективні механізми кредитування та залучення інвестицій, зокрема, шляхом розвитку зелених облігацій та фінансових інструментів для малих та середніх підприємств. Системи державних субсидій та кредитних ліній повинні бути більш спрямовані на підтримку інновацій у сільському господарстві та сприяти розвитку стійких агробізнесів, що відповідатимуть європейським стандартам.

Сучасна та ефективна інфраструктура є основою для успішного розвитку аграрного сектору. В Україні необхідно розвивати логістичну інфраструктуру для забезпечення швидкого та безперешкодного транспортування агропродукції, покращувати систему зберігання та переробки сільськогосподарських культур. Євроінтеграція створює можливості для залучення інвестицій у будівництво нових складів, переробних підприємств та сучасних складських і транспортних систем. Для розвитку аграрного бізнесу в умовах євроінтеграції необхідно активно впроваджувати новітні технології та інноваційні рішення. Це може включати використання цифрових технологій для моніторингу сільськогосподарських процесів, впровадження передових методів вирощування, що підвищують ефективність та екологічність виробництва. Програми підтримки стартапів у аграрному секторі, а також партнерство з європейськими компаніями у галузі технологій є важливими інструментами для стимулювання інновацій.

Умови для експорту агропродукції повинні бути адаптовані до європейських стандартів. Для цього необхідно здійснити сертифікацію продукції відповідно до вимог ЄС, а також вдосконалити митні процедури. Розширення експортних можливостей українських аграріїв через безпосереднє входження на європейські ринки стане потужним стимулом для розвитку галузі. Освітні програми та курси з аграрних наук та управління агробізнесом мають бути орієнтовані на європейські стандарти. Кваліфіковані кадри – це важливий фактор, який забезпечить високу ефективність виробництва та відповідність до міжнародних вимог. Підготовка спеціалістів у сфері агробізнесу, яка б поєднувала теоретичні знання з практичним досвідом, сприятиме сталому розвитку аграрного сектору [7].

Сталий розвиток аграрного бізнесу вимагає інтеграції екологічних вимог на всіх етапах виробництва та переробки. Важливо підтримувати аграріїв у впровадженні практик збереження природних ресурсів, таких як органічне землеробство, використання відновлювальних джерел енергії та управління водними ресурсами. Підвищення екологічної відповідальності допоможе Україні

виконати вимоги ЄС у контексті «зеленої» економіки та покращити конкурентоспроможність на європейських ринках.

Успішний розвиток аграрного бізнесу безпосередньо залежить від рівня довіри до інвестиційного середовища. Запровадження чіткої та прозорої системи захисту прав інвесторів, включаючи захист від незаконних вилучень майна, спрощення механізмів вирішення спорів та сприяння стабільності в аграрних відносинах, буде важливим чинником залучення інвестицій у галузь.

У січні 2025 року було проведено анкетування з метою оцінки ефективності розвитку стратегії залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в аграрний бізнес України в умовах євроінтеграції. Дослідження є частиною наукової роботи, спрямованої на вивчення можливостей та перспектив залучення інвестицій у сільське господарство України в контексті європейської інтеграції та розвитку аграрної економіки. Для отримання найбільш об'єктивних і точних результатів були залучені експерти, серед яких: представники Міністерства аграрної політики та продовольства України, керівники аграрних підприємств, фахівці з міжнародних фінансів, економісти, а також консультанти з питань інвестиційної привабливості аграрного сектору. Загалом анкетування проводилось серед 50 респондентів, які мають досвід роботи в аграрному секторі та активну участь у залученні іноземних інвестицій.

Анкетування мало на меті виявлення сильних та слабких сторін існуючих стратегій залучення ПІІ, а також визначення перешкод і можливих напрямків удосконалення для ефективного інтегрування аграрного бізнесу України в міжнародні економічні процеси (Додаток К). Результати анкетування щодо оцінки ефективності розвитку стратегії залучення ПІІ в аграрний бізнес України в умовах євроінтеграції наведені у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Результати анкетування щодо оцінки ефективності розвитку стратегії залучення ПІІ в аграрний бізнес України в умовах євроінтеграції

Питання	Відповіді (1 - 5)	Середній бал	Аналіз результатів
---------	----------------------	--------------	--------------------

1. Як ви оцінюєте інвестиційний клімат в аграрному секторі України на даний момент?	1 - 3, 2 - 10, 3 - 15, 4 - 12, 5 - 5	3,06	Переважає нейтральна оцінка, що свідчить про наявність як позитивних, так і негативних аспектів інвестиційного клімату в аграрному секторі.
2. Як ви оцінюєте вплив євроінтеграції на розвиток аграрного сектору України?	1 - 2, 2 - 4, 3 - 14, 4 - 16, 5 - 14	3,88	Більшість респондентів оцінюють вплив євроінтеграції позитивно, що свідчить про позитивні перспективи для аграрного сектору.
3. Як змінилися інвестиційні потоки в аграрний сектор після підписання угоди про асоціацію з ЄС?	1 - 3, 2 - 7, 3 - 12, 4 - 13, 5 - 15	3,84	Позитивна оцінка відповідає наявності певних покращень в інвестиційних потоках, але також є місце для подальших вдосконалень.
4. Які основні стратегії є найбільш ефективними для залучення ПІІ в аграрний бізнес?	Інтерпретація даних з відкритих відповідей	Виявлено найбільший інтерес до державних субсидій, стимулів для інвесторів та покращення інфраструктури.	
5. Чи є достатньо стимулів для іноземних інвесторів для інвестування в аграрний сектор України?	1 - 2, 2 - 5, 3 - 13, 4 - 16, 5 - 14	3,84	Більшість респондентів вказують на наявність певних стимулів, але зазначають, що їх недостатньо для активнішого залучення інвесторів.
6. Які основні проблеми або бар'єри існують для залучення ПІІ в аграрний сектор?	Відповіді вільної форми	Основні проблеми: політична нестабільність, законодавчі бар'єри, відсутність довіри до економічної політики.	
7. Які кроки потрібно зробити для підвищення ефективності залучення ПІІ?	Відповіді вільної форми	Респонденти пропонують покращити правову базу, знизити податки, полегшити доступ до кредитів і підвищити прозорість державних процесів.	
8. Які нові можливості для інвесторів можуть виникнути в результаті євроінтеграції?	Відповіді вільної форми	Нові можливості включають доступ до європейських ринків, покращення стандартів і норм, а також потенціал для партнерства з міжнародними компаніями.	

Джерело: розроблено автором.

Результати анкетування свідчать про наявність значних позитивних змін у ставленні до аграрного сектора України після підписання угоди про асоціацію з ЄС. Більшість респондентів оцінюють вплив євроінтеграції як позитивний (середній бал 3,88), що свідчить про вдосконалення умов для залучення іноземних інвестицій. Однак, хоча є ознаки поліпшення інвестиційних потоків

після підписання угоди, більше половини респондентів відзначають, що цього недостатньо для досягнення значущих змін у довгостроковій перспективі.

Більшість респондентів вважають, що для залучення інвестицій необхідно створити більш сприятливі умови для іноземних інвесторів. Переважна кількість вказала на потребу в покращенні правової бази та стимулів для інвесторів, а також на необхідність зниження податкового навантаження та полегшення доступу до фінансування.

Більшість респондентів вважають, що євроінтеграція має позитивний вплив на аграрний сектор України, що відкриває нові можливості для залучення інвестицій. Незважаючи на позитивні зміни, респонденти вважають, що для більш ефективного залучення іноземних інвестицій необхідно створити додаткові стимули, покращити правову базу і знизити ризики для інвесторів. Основними перешкодами для залучення ПІІ є нестабільність інвестиційного клімату, недостатня інфраструктура і законодавчі бар'єри. Респонденти пропонують зосередитись на підвищенні прозорості державних процесів, зниженні податкового навантаження та спрощенні доступу до фінансування для аграрних підприємств.

Таким чином, для подальшого розвитку аграрного сектору та залучення ПІІ в Україні в умовах євроінтеграції важливо продовжити роботу над покращенням інвестиційного клімату та створенням більш сприятливих умов для інвесторів.

Отже, в умовах євроінтеграції Україна має значний потенціал для розвитку аграрного бізнесу, однак для реалізації цього потенціалу необхідно впровадити низку системних змін, починаючи з правових та інфраструктурних реформ до підвищення кваліфікації робочої сили та забезпечення екологічної сталості. Поліпшення інвестиційного клімату в аграрному секторі допоможе Україні стати важливим гравцем на європейському ринку, забезпечивши сталий економічний розвиток та високий рівень конкурентоспроможності агропродукції.

3.3. Пропозиції щодо залучення ПІІ в аграрний бізнес України

У процесі економічного відновлення та зростаючої потреби у модернізації аграрного сектору України залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) набуває стратегічного значення. Аграрна галузь має значний потенціал для інвестування завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам, наявності родючих земель, експортній орієнтованості та зростаючому попиту на агропродукцію на світових ринках. Проте для повноцінного розкриття цього потенціалу необхідне створення прозорого, стабільного та прогнозованого інвестиційного середовища. Саме тому важливим завданням державної політики є розробка та реалізація ефективної стратегії стимулювання іноземних капіталовкладень в аграрну сферу, яка передбачає вдосконалення законодавства, розвиток інфраструктури, зниження адміністративних бар'єрів і забезпечення гарантій для захисту прав інвесторів.

Враховуючи сприятливі ринкові тенденції, високий потенціал експорту та можливість застосування сучасних технологій, пропонується проєкт залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в діяльність вітчизняного аграрного підприємства «The Nurtured Berry Farm», що спеціалізуватиметься на інтенсивному вирощуванні високоякісної полуниці для експорту.

Суть проєкту: створення сучасного тепличного комплексу для цілорічного вирощування полуниці з використанням передових агротехнологій, орієнтованого на експорт до країн Європейського Союзу та інших перспективних ринків.

Переваги проєкту для інвестора:

– Високий потенціал зростання: ринок ягід в ЄС демонструє стійке зростання (8% щорічно), а частка України на цьому ринку є незначною, що відкриває широкі можливості для розширення.

– Конкурентні переваги України: доступна земля, нижчі витрати на робочу силу порівняно з країнами ЄС, можливість консолідації значних площ для ефективного виробництва.

– Державна підтримка: існуючі програми державної підтримки ягідництва, зокрема компенсація частини витрат на закладання насаджень та будівництво інфраструктури.

– Зростаючий попит на якісну продукцію: тренд на здорове харчування та органічні продукти сприяє збільшенню попиту на високоякісну полуницю без нітратів та хімічних добавок.

– Можливість цілорічного виробництва: Застосування сучасних тепличних технологій дозволить отримувати врожай протягом усього року, забезпечуючи стабільні поставки та вищі ціни.

– Експортна орієнтація: Заробіток у валюті знижує валютні ризики та відкриває доступ до дешевших кредитних ресурсів.

Етапи реалізації проєкту:

1. Залучення інвестицій (6-12 місяців):

– Розробка детального бізнес-плану з урахуванням вимог потенційних інвесторів.

– Проведення переговорів з інвестиційними фондами, приватними інвесторами, міжнародними фінансовими організаціями.

– Підписання інвестиційної угоди.

2. Створення виробничої інфраструктури (12-18 місяців):

– Придбання або довгострокова оренда земельної ділянки (орієнтовно 1-2 га).

– Проєктування та будівництво сучасного тепличного комплексу (4 секції по 250 кв. м кожна).

– Закупівля та встановлення необхідного обладнання (системи опалення, вентиляції, поливу, освітлення, клімат-контролю).

– Організація власного маточного розсадника для забезпечення якісним посадковим матеріалом (технологія «фріго»).

3. Організація виробничого процесу (3-6 місяців):

– Закупівля першої партії розсади елітних експортно-орієнтованих сортів полуниці.

- Підготовка ґрунту в теплицях (забезпечення оптимального складу та дренажу).

- Впровадження інтенсивної технології вирощування (крапельний полив, мульчування плівкою, інтегрований захист від шкідників та хвороб).

- Набір та навчання кваліфікованого персоналу (керуючий менеджер, агротехніки, агрономи, техніки-оператори).

4. Вихід на ринок та експорт (починаючи з 18-24 місяця):

- Сертифікація виробництва за міжнародними стандартами (Global G.A.P., G.R.A.S.P.).

- Розробка експортної стратегії та пошук потенційних покупців у країнах ЄС (торговельні мережі, оптові компанії, переробні підприємства).

- Організація логістичного ланцюга для експорту свіжої та замороженої полуниці (охолодження, пакування, транспортування).

- Участь у міжнародних виставках та торгових місіях для просування продукції.

5. Масштабування та розвиток (після 3-го року):

- Розширення площі тепличного комплексу.

- Впровадження нових сортів полуниці з високим експортним потенціалом.

- Розвиток власної переробки (шокова заморозка, виробництво джемів, соків тощо).

- Диверсифікація ринків збуту.

Ефективне управління проектом зі створення експортно-орієнтованого ягідного господарства вимагає чітко визначеної організаційної структури. Представлена організаційна модель (табл. 3.3) передбачає ієрархічну систему управління, де ключову роль відіграє керуючий менеджер, відповідальний за стратегічне планування та координацію всіх етапів реалізації проекту. Під його керівництвом функціонують профільні спеціалісти, що забезпечують якісне виконання виробничих та управлінських процесів.

Організаційна структура проєкту залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в діяльність вітчизняного аграрного підприємства «The Nurtured Berry Farm»

Посада	Кількість	Основні функції
Керуючий менеджер	1	Загальне управління проєктом, координація роботи всіх підрозділів, взаємодія з інвесторами та партнерами.
Майстер-агротехнік	1	Керівництво агротехнічними процесами, контроль за технологією вирощування, оптимізація урожайності та якості продукції.
Агрономи	2	Контроль за станом рослин, внесення добрив, захист від шкідників та хвороб, розробка технологічних карт вирощування.
Техніки-оператори	4	Обслуговування та контроль роботи тепличного обладнання (полив, опалення, вентиляція, освітлення).
Експедитори-водії	2	Транспортування продукції до місць зберігання, переробки або відправки на експорт.
Сезонні працівники	Змінна	Збір врожаю, догляд за рослинами (прополювання, підв'язування).
Фахівці з експорту	1	Пошук та налагодження контактів з іноземними покупцями, оформлення експортної документації, організація логістики експортних поставок.
Бухгалтер	1	Ведення бухгалтерського обліку, фінансової звітності, розрахунок економічної ефективності проєкту.

Джерело: розроблено автором.

Агротехнічний блок очолює майстер-агротехнік, який здійснює безпосереднє керівництво агрономами та техніками-операторами. Агрономи відповідають за агрономічний супровід вирощування полуниці, включаючи розробку технологічних карт, контроль за живленням та захистом рослин. Техніки-оператори забезпечують належну експлуатацію тепличного обладнання, підтримуючи оптимальні мікрокліматичні умови для цілорічного виробництва. Логістичний аспект діяльності забезпечується експедиторами-водіями, які відповідають за транспортування вирощеної продукції. Залучення сезонних працівників передбачається на етапах збору врожаю та виконання інших трудомістких операцій. Експортний напрямок діяльності курує фахівець з експорту, ключовими завданнями якого є пошук міжнародних партнерів, укладання контрактів та організація експортних поставок. Фінансовий облік та аналіз економічної ефективності проєкту покладається на бухгалтера. Запропонована структура є адаптивною та може зазнавати змін у процесі розвитку підприємства.

Прогнозування економічної ефективності є важливим етапом обґрунтування інвестиційної привабливості проєкту. Розрахунки (табл. 3.4) демонструють потенційну прибутковість створення сучасного тепличного комплексу з вирощування полуниці на експорт протягом перших трьох років діяльності. Ключовими факторами, що впливають на економічні показники, є площа тепличного господарства, середня врожайність культури та кон'юнктура міжнародного ринку ягід.

Таблиця 3.4

Розрахунок економічної ефективності проєкту залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в діяльність вітчизняного аграрного підприємства «The Nurtured Berry Farm»

Показник	Одиниця виміру	Рік 1 (прогноз)	Рік 2 (прогноз)	Рік 3 (прогноз)
1	2	3	4	5
Площа теплиць	га	1	1	1
Середня врожайність з 1 кв. м (за рік)	кг	30	35	40
Загальний обсяг виробництва	тонн	120	140	160
Середня експортна ціна (свіжа полуниця)	євро/кг	3,5	3,7	3,9
Середня експортна ціна (заморожена полуниця)	євро/кг	2,0	2,2	2,4
Виручка від реалізації	євро	400000	480000	570000
Витрати на виробництво (орієнтовно)	євро	250000	280000	300000
- в т.ч. розсада	євро	20000	20000	20000
- в т.ч. добрива та засоби захисту рослин	євро	15000	18000	20000
- в т.ч. енергоносії	євро	40000	45000	50000
- в т.ч. заробітна плата	євро	80000	90000	100000

Продовження табл. 3.4

1	2	3	4	5
- в т.ч. пакування та зберігання	євро	25000	30000	35000
- в т.ч. транспортні витрати (експорт)	євро	30000	35000	40000
Валовий прибуток	євро	150000	200000	270000
Інвестиції в будівництво та обладнання	євро	1000000	-	-
Термін окупності	роки	6-7		
Рентабельність виробництва (валовий прибуток)	%	37,5	41,7	47,4

Джерело: розроблено автором.

Прогнозні значення врожайності відображають очікувану динаміку зростання продуктивності завдяки впровадженню інтенсивних технологій

виращування та накопиченню виробничого досвіду. Орієнтовні експортні ціни на свіжу та заморожену полуницю враховують поточні ринкові тенденції та потенційні зміни попиту. Розрахунок виручки базується на прогнозованих обсягах виробництва та середніх експортних цінах, демонструючи потенціал зростання доходів підприємства.

Структура витрат на виробництво включає всі ключові статті, необхідні для забезпечення виробничого процесу та експорту продукції, такі як закупівля розсади, добрив, засобів захисту рослин, оплата енергоносіїв та праці персоналу, витрати на пакування, зберігання та транспортування. Валовий прибуток, розрахований як різниця між виручкою та виробничими витратами, є ключовим показником операційної ефективності проєкту. Початкові інвестиції в будівництво тепличного комплексу та придбання обладнання є значною статтею витрат на першому етапі. Прогнозований термін окупності проєкту становить 6-7 років, а рентабельність виробництва демонструє тенденцію до зростання протягом перших трьох років діяльності, що свідчить про інвестиційну привабливість проєкту.

Наведені економічні розрахунки є прогнозними та потребують подальшої деталізації з урахуванням конкретних ринкових умов та інвестиційних домовленостей. Проте, вони дають змогу оцінити потенційну ефективність залучення прямих іноземних інвестицій у створення сучасного експортно-орієнтованого підприємства з виращування полуниці.

Отже, залучення ПІІ в аграрний бізнес України є ключовим фактором для розвитку цього сектору та зміцнення економіки в цілому. Для досягнення цієї мети необхідно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на створення сприятливого інвестиційного середовища, покращення інфраструктури, впровадження інноваційних технологій та підвищення кваліфікації робочої сили. Залучення інвестицій в аграрний сектор потребує також розвитку правової системи, що гарантуватиме захист прав інвесторів. Тільки за умови реалізації цих заходів можна очікувати значного поліпшення інвестиційного клімату та подальшого розвитку аграрного бізнесу в Україні. Створення сприятливого

інвестиційного клімату, що включає законодавчі гарантії, розвиток інфраструктури та зниження адміністративних бар'єрів, є необхідною умовою для стимулювання іноземних капіталовкладень. Представлений проєкт «The Nurtured Berry Farm» ілюструє перспективність інвестування в інтенсивне експортно-орієнтоване виробництво ягід, демонструючи значний потенціал прибутковості та сприяючи розвитку аграрної галузі України.

Висновки до розділу 3

Отже, за результатами проведеного дослідження варто зробити відповідні висновки:

Розроблена стратегія залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в аграрний сектор України є комплексною відповіддю на сучасні виклики та можливості, що існують у цьому напрямку. Вона враховує необхідність створення сприятливого інвестиційного середовища, ефективного супроводу інвесторів і забезпечення оцінки результатів. Аналіз лінійного тренду прогнозованих інвестицій на 2025–2027 роки свідчить про стабільне, хоч і помірне зростання ПІІ, що підтверджує потенціал аграрної галузі для сталого розвитку. Для підвищення ефективності реалізації стратегії необхідне подальше вдосконалення інституційної бази, розвиток інфраструктури та активна промоція інвестиційних можливостей України на міжнародному рівні.

Інвестиції в аграрний сектор є критичними для сталого розвитку сільського господарства та підвищення його конкурентоспроможності. Сучасні тенденції орієнтовані на екологічно чисті технології, агротехнічні інновації та розвиток інфраструктури. Однак, незважаючи на позитивні зміни, існують суттєві виклики, такі як нестабільність законодавства, кліматичні ризики та проблеми з фінансуванням. Важливо сприяти стабільному правовому середовищу та полегшеному доступу до фінансування для стимулювання притоку інвестицій.

Для активного залучення прямих іноземних інвестицій в аграрний бізнес України у 2025 році необхідно зосередити зусилля на прискоренні законодавчих змін, що регламентують земельні відносини, податкові стимули та захист прав

інвесторів. Важливо також посилити міжнародну комунікацію через участь у галузевих виставках і форумах, а також зміцнити інституційну підтримку через такі інструменти, як «єдине вікно» для інвестора та інвестиційні хаби. Особливу увагу слід приділяти підвищенню прозорості регуляторного середовища та діджиталізації процедур, що безпосередньо впливають на зменшення адміністративного тиску та підвищення довіри інвесторів. Для ефективного залучення ПІІ необхідна цілеспрямована державна політика, спрямована на формування прозорого та прогнозованого інвестиційного середовища. Проєкт «The Nurtured Berry Farm» є прикладом інвестиційно привабливого напрямку в аграрному секторі, що поєднує високий експортний потенціал із застосуванням сучасних технологій, сприяючи підвищенню конкурентоздатності української агропродукції на міжнародних ринках.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Отже, за результатами проведеного дослідження варто зробити відповідні висновки:

1. Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в аграрний сектор є важливим чинником для розвитку сільського господарства та модернізації виробничих процесів. ПІІ сприяють підвищенню ефективності та конкурентоспроможності аграрного сектору через фінансування, передання технологій, впровадження нових управлінських підходів та інновацій. Вони також стимулюють розвиток інфраструктури, створення нових робочих місць і сприяють збільшенню експорту продукції. Однак для ефективного залучення ПІІ необхідно враховувати такі чинники, як стабільність економічної ситуації, сприятлива податкова політика, наявність розвинутої інфраструктури, підтримка з боку держави, а також політична стабільність. Тільки за умов створення таких сприятливих умов Україна зможе максимально використовувати потенціал ПІІ для розвитку аграрного сектору.

2. Залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в аграрний сектор ЄС є важливим інструментом для досягнення сталого розвитку та покращення конкурентоспроможності сільського господарства. В Європейському Союзі створено ефективну політику та механізми, які включають фінансові інструменти, інвестиційні стимули, законодавчі ініціативи та підтримку інноваційних технологій. Програми, такі як Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій та Horizon Europe, сприяють розвитку інфраструктури, впровадженню новітніх технологій і забезпеченню екологічної трансформації аграрного виробництва. Політична стабільність, підтримка сталого розвитку та відсутність торгових бар'єрів створюють сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій, що зміцнює аграрний сектор ЄС і підтримує його конкурентоспроможність на глобальному ринку.

3. Аналіз розвитку аграрного бізнесу в ЄС та Україні свідчить про суттєві відмінності між двома регіонами, обумовлені політичними, економічними та інфраструктурними факторами. ЄС має стабільну політичну ситуацію, добре розвинену законодавчу базу та фінансову підтримку, що забезпечує сталість аграрного сектору. Натомість в Україні аграрний бізнес стикається з низкою викликів, зокрема політичною нестабільністю, недостатньою державною підтримкою та старою інфраструктурою. Однак поступове впровадження інноваційних технологій в Україні та покращення державної політики в напрямку фінансування агросектору створюють передумови для стабільного розвитку цієї галузі. Важливим кроком для подальшого розвитку аграрного бізнесу є активізація державної підтримки, модернізація інфраструктури та інвестиційні стимули для малого та середнього бізнесу.

4. Порівняльний аналіз розвитку аграрного бізнесу в ЄС та Україні чітко демонструє значний розрив у рівні державної підтримки, технологічному забезпеченні та стабільності бізнес-середовища. В умовах політичної нестабільності та триваючої війни, аграрний сектор України, попри свою стратегічну важливість та експортний потенціал, потребує значної підтримки для забезпечення продовольчої безпеки та відновлення економічного зростання. Недостатнє фінансування, застаріла інфраструктура та обмежений доступ до інновацій гальмують розвиток галузі та знижують її інвестиційну привабливість. У цьому контексті, залучення прямих іноземних інвестицій є критично важливим для модернізації агропромислового комплексу, впровадження передових технологій та адаптації до європейських стандартів. Державні програми підтримки, міжнародна співпраця та створення сприятливого інвестиційного клімату є ключовими елементами для подолання існуючих викликів та реалізації потенціалу аграрного сектору України.

5. Проведений стратегічний аналіз бізнес-середовища в аграрній сфері України в умовах євроінтеграції, попри виявлені значні виклики, також окреслив ряд потенційних можливостей для розвитку. Гармонізація законодавства з ЄС, залучення цільової допомоги та інвестицій, зростання інтересу до органічної

продукції та впровадження новітніх технологій можуть стати драйверами позитивних змін. З огляду на вагомість політико-правових та технологічних факторів, стратегічними пріоритетами для аграрного сектору України мають стати активна адаптація до європейських норм, залучення інвестицій у сучасні технології та інновації, відновлення інфраструктури та поступове підвищення екологічних стандартів, що дозволить максимально використати можливості євроінтеграції та забезпечити сталий розвиток галузі.

6. Попри значний потенціал аграрного сектору України, залучення прямих іноземних інвестицій стримується низкою суттєвих перешкод, серед яких найбільш критичними є високі військові ризики та пов'язана з ними невизначеність, недостатня захищеність прав інвесторів, недосконале земельне законодавство, руйнування логістичної інфраструктури та валютні обмеження. Подолання цих системних проблем вимагає комплексного підходу, включаючи гарантування безпеки інвестицій, покращення інвестиційного клімату, державну підтримку стратегічних інвесторів, відновлення інфраструктури та розвиток міжнародної співпраці, що є необхідною умовою для активізації притоку іноземного капіталу та розкриття потенціалу аграрного бізнесу України.

7. Ефективне залучення ПІІ в аграрний бізнес України можливе лише за умови впровадження цілеспрямованої стратегії, що охоплює правове реформування, інституційну підтримку та інфраструктурний розвиток. Побудований лінійний тренд показує помірне, але стабільне зростання інвестицій, що створює передумови для довгострокової модернізації агросектору. Пріоритетом має стати реальна підтримка інвесторів – від консультацій і «єдиного вікна» до гарантій захисту інвестицій. Таким чином, реалізація стратегії дозволить не лише залучити додатковий капітал, але й зміцнити позиції аграрного сектору як драйвера економічного зростання України.

8. Стратегія залучення ПІІ в аграрний сектор України має бути націлена на подолання наслідків війни та створення привабливого інвестиційного клімату для міжнародних партнерів. Важливими складовими стратегії є підтримка

переробної промисловості, впровадження інноваційних технологій, а також поліпшення логістичної інфраструктури. Успішна реалізація таких заходів дозволить забезпечити стабільне залучення інвестицій в агробізнес навіть у складних умовах глобальної економічної нестабільності.

9. З метою підвищення ефективності залучення ПІІ в аграрний сектор України доцільно зосередитися на завершенні реформ, спрямованих на дерегуляцію та забезпечення стабільного правового поля. Рекомендується активізувати переговори з потенційними інвесторами, зокрема шляхом створення прозорих умов для укладення інвестиційних угод, та стимулювати розвиток аграрної інфраструктури, включаючи логістичні та енергетичні потужності. Важливим напрямком також є підтримка агроінновацій та впровадження сучасних технологій виробництва, що дозволить не лише підвищити продуктивність, а й забезпечити довгострокову конкурентоспроможність українського аграрного сектору на світовому ринку. Ефективне залучення ПІІ вимагає від держави цілеспрямованої політики, спрямованої на формування прозорого та передбачуваного інвестиційного середовища. Проєкт «The Nurtured Berry Farm» є показовим прикладом інвестиційно привабливого напрямку в аграрному секторі, який поєднує значний експортний потенціал із впровадженням передових технологій, тим самим підвищуючи конкурентоздатність української агропродукції на міжнародній арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 21.05.2025)
2. Закон України Про інвестиційну діяльність: від 18.09.1991 № 1560-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 47, ст. 646. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text> (дата звернення: 21.05.2025)
3. Закон України Про режим іноземного інвестування: від 19.03.96 р. Документ 93/96-ВР, чинний, поточна редакція Редакція від 22.03.2022, підстава 2139-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 19, ст. 80. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 16.02.2025)
4. Закон України Про зовнішньоекономічну діяльність: № 959-XII від 16.04.1991 р. Документ 959-XII, чинний, поточна редакція Редакція від 01.07.2022, підстава 2325-IX. Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 29, ст. 377. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 16.02.2025)
5. Альошина І. В. Міжнародна конкурентоспроможність банківського сектору в умовах євроінтеграційних процесів : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.02. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2020. 20 с. DOI: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpre_2018_1_20
6. Аналіз сільськогосподарського ринку України. 2025 рік. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-selskohozyajstvennogo-rynka-ukrainy-2024-god> (дата звернення: 16.02.2025)
7. Аграрний сектор України у 2023 році: складові стійкості, проблеми та перспективні завдання. Національний інститут стратегічних досліджень (NISS). 14.02.2024. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/ahrarynyy-sektor-ukrayiny-u-2023-rotsi-skladovi-stiykosti-problemy-ta> (дата звернення: 16.02.2025)

8. Безп'ята І. В. Інвестиційне забезпечення аграрного сектора економіки: монографія. Миколаїв, 2016. 337 с. DOI: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2152/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D1%8F%D1%82%D0%B0.pdf

9. Біловодська О. А. Методологічні засади маркетингової політики розподілу інноваційної продукції промислових підприємств: автореф. дис. ...д-ра екон. наук : 08.00.04 / Нац. ун-т водного господарства та природокористування. Рівне, 2019. 40 с. DOI: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/36515/1/Bilovodska.pdf>

10. Біловодська О. А. Методологічні засади маркетингової політики розподілу інноваційної продукції промислових 98 підприємств: дис. ...д-ра екон. наук : 08.00.04 / Нац. ун-т водного господарства та природокористування. Рівне, 2019. 595 с. DOI: <https://uacademic.info/ua/document/0519U000315>

11. Білоткач О. В., Павлова Г. Є. Теоретико-методичні основи інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 15 (1). С. 29–32. DOI: [http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvuumevcg_2017_15\(1\)__8](http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvuumevcg_2017_15(1)__8)

12. Борецька Ю. Основні напрями інвестування розвитку агропромислового сектору: теорія і практика. *Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції*. 2018. Вип. 29 (18). Т. 2. С. 104–110. DOI: <https://mba.chdtu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/42/2021/04/6-586456.pdf>

13. Борецька Ю. Основні підходи щодо оцінки ефективності інвестицій в аграрному секторі. *Збірник наукових праць Донецького державного університету управління. Серія: Економіка*. 2019. Вип. 311. Проблеми та перспективи забезпечення стабільного соціально-економічного розвитку. Т. XX.

С. 235–245. DOI: <https://www.sworldjournal.com/index.php/swj/article/view/swj09-02-030>

14. Булкот О. В. Інвестиційний паспорт як елемент формування інвестиційного середовища країни. *«Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво»*. Випуск 4 (121) 2021. С. 10-14. DOI: <https://ipacs.knu.ua/pages/osn/2/news/2109/files/96b2c931-691f-4363-8347-6e4c48948b9e.pdf>

15. Булкот О. В. Методика аналізу міжнародної привабливості інвестиційного середовища країни. *Причорноморські економічні студії. Науковий Журнал*. 2020. Випуск 54. С. 16-22. DOI: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=bses_2020_54_4

16. Булкот О. В. Міжнародна інвестиційна діяльність ТНК в умовах викликів цифрової економіки. *Економічний простір: Збірник наукових праць*. № 156. Дніпро: ПДАБА, 2020. 226 с. С. 32-36. DOI: <https://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/532>

17. Бурлака Н. І. Розвиток інвестиційної діяльності підприємств України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 8. С. 37-44. DOI: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6628&i=5>

18. Бусленко Б. В. Потреба в залученні інвестицій в агропромисловий комплекс України. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=71179> (дата звернення: 16.02.2025)

19. Вакалюк В. А. Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 16. С. 122-126. DOI: <http://global-national.in.ua/archive/16-2017/26.pdf>

20. Ванькович Д. В., Галайко А. М. Державна фінансова підтримка підприємств як інструмент активізації розвитку аграрного сектору економіки.

Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. Вип. 1 (12). С. 284–288. DOI: <http://repository.vsau.org/getfile.php/16781.pdf>

21. Варцаба В. В. Прямі іноземні інвестиції в Україні: воєнний контекст. *Науковий вісник Ужгородського Університету*. 2024. Серія Економіка. Випуск 1 (63). С. 201-209. DOI: <http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/303414>

22. Вініченко І. І. Формування системи управління інвестиційною діяльністю аграрного підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 4. URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/3000/1/8.pdf> (дата звернення: 16.02.2025)

23. Вірченко В. В. Сучасний інструментарій ризик-менеджменту інноваційно-підприємницької діяльності в умовах формування віртуальної економіки. *Ефективна економіка*. 2021. № 9. (Index Copernicus) URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9251>. (дата звернення: 16.02.2025)

24. Волощук К. Б., Волощук В. Р., Кацан А. М. Тенденції іноземного інвестування підприємств аграрного сектора економіки. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2020. № 2 (113). С. 95–101. DOI: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2020/2_2020/18.pdf

25. Гайдай Г. Г. Інвестиційний потенціал як основа формування комплексу стратегічних інвестиційних рішень. *Економіка та управління на транспорті*. 2018. Вип. 6. С. 106–112. DOI: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=eut_2018_6_17

26. Гребеннікова А. А., Кошман Я. О. Удосконалення фінансово-інвестиційного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств. *Молодий вчений*. 2016. № 12.1. С. 706–709. DOI: <https://econom.knu.ua/departments/emaef/staff/tiurina/>

27. Гривківська О. В., Мельник Л. В. Оцінка інвестиційних потреб аграрної сфери. *Економіка і управління*. 2019. № 2. С. 87–95. DOI: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8245>

28. Гривківська О. В. Салахеддін Мохаммед Абухмед. Інвестиційні орієнтири розвитку сільського господарства. *Економіка і управління*. 2019. № 3. С. 59–63. DOI:

http://www.economy.nayka.com.ua/index.php/pdf/9_2021/97.pdf?op=8&w=%D0%9E+%D0%92.+%D0%93%D1%80%D0%B8%D0%B2%D0%BA%D1%96%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0

29. Дивнич О. Д. Капітальні інвестиції у ресурсному забезпеченні сільськогосподарських підприємств України. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2020. Вип. 36. С. 123–125. DOI:

<https://scholar.google.com.ua/citations?user=x5sl1oUAAAAJ&hl=ru>

30. Дискіна А. Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України. *III Міжнародна науково-практична конференція «Формування потенціалу економічного розвитку промислових підприємств». Секція 2. Теорія і практика формування інвестиційно-інвестиційного потенціалу промислових підприємств*. 2017. С. 30-31. DOI:

https://economics.net.ua/files/science/form_ek_rozv/2017/30.pdf

31. Єрмаков О. Ю., Калашникова Г. О. Державна підтримка аграрного сектору економіки в контексті світового досвіду. *Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції: VII Всеукраїнська науково-практична конференція*, м. Миколаїв, 20–22 травня 2020 року: тези доповіді. Миколаїв, 2020. С. 341–344. DOI:

https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u207/gotoviy_do_druku.pdf

32. Єрмаков О. Ю., Калашникова Г. О. До питання інвестиційного забезпечення розвитку аграрного сектору України. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2020. № 2 (42). С. 18–26. DOI:

33. Єрмаков О. Ю., Калашникова Г. О. До питання інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору України. *Перспективи розвитку фінансово-економічного простору України: Міжнародна науково-*

практична конференція, м. Вінниця, 08 квітня 2020 року: тези доповіді. Вінниця, 2020. С. 132–134. DOI: 10.31388/2519-884X-2020-42-18-26

34. Єрмаков О. Ю., Калашникова Г. О. Інвестиційне забезпечення як передумова ефективного розвитку аграрного сектору економіки. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку агро- та електроінженерії: Міжнародна науково-практична конференція*, м. Бережани, 10 квітня 2020 року: тези доповіді. Тернопіль, 2020. С. 96–99. DOI: https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2152/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%96%D1%8F_%D0%91%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D1%8F%D1%82%D0%B0.pdf

35. Задоя А. О. Міжнародна інвестиційна діяльність: навчальний посібник. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. 122 с. DOI: https://shron1.chtyvo.org.ua/Zadoia_Anatolii/Mizhnarodna_investytsiina_diiialnist.pdf

36. Захарова О. В. Особливості міжнародного інвестиційного розвитку країн. *Вісник Маріупольського державного університету*. 2022. С. 20-23. DOI: <http://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/4809>

37. Заяць О. І. Глобальні виміри конкурентної сили міжнародних інтеграційних об'єднань: автореферат дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.02. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2021. 36 с. DOI: https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/53117/1/aref_Zayats%20%D0%9E.%D0%86..pdf

38. Ільчук В., Шпомер Т. Інноваційно-інвестиційна діяльність АПК: сучасний стан і проблеми розвитку. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2017. Vol. 3. № 1. Р. 108–118. DOI: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=areis_2017_3_1_11

39. Іноземцева Є. О. Генези гендерно чутливого інвестування у міжнародному русі капіталу. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2021. Вип. 44. С. 18-23. DOI: <https://ejournal.kspu.edu/index.php/ej/article/view/759>

40. Крюкова І. О. Пріоритети розвитку інвестиційної діяльності в аграрному секторі України у контексті сучасних європейських тенденцій. *Інноваційна економіка*. 2021. № 1–2 (86). С. 13–19. DOI: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=inek_2021_1-2_3

41. Линдюк А. О., Брух О. О. Аналіз міжнародної інвестиційної привабливості України як чинник інвестиційної спроможності регіонів. *Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти*. 22-23 березня 2022. С. 294-298. DOI: <https://surl.li/qrsfmw>

42. Маркетинг: термінологічний словник / А. О. Старостіна та ін.; за ред. А. О. Старостіної. Київ: «НВП «Інтерсервіс», 2017. 154 с. DOI: https://omu.marketing/wp-content/uploads/2021/04/marketing_terminolohichnyi-slovnyk.pdf

43. Міжнародна економіка : Практикум. Навч. посібник / А.О. Старостіна, О.Л. Каніщенко, І.Я. Софіщенко та ін. / За заг. ред. проф. А.О. Старостіної. Київ : НВП «Інтерсервіс», 2015. 416 с. DOI: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/41882/1/NP_MIZHNARODNA%20EKONOMIKA_23.pdf

44. Одінецов О. М. Активізація інвестиційної діяльності аграрного сектору економіки на основі формування регіональних агропромислових кластерів. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки*. 2019. Вип. 55. С. 41–50. DOI: <https://er.chdtu.edu.ua/bitstream/ChSTU/2489/1/7.pdf>

45. Онегіна В. Інвестиції та земельна реформа в сільському господарстві в Україні. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2020. Vol. 6. № 4. С. 187–210. DOI: https://www.researchgate.net/publication/348670446_Investicii_ta_zemelna_reforma_v_silському_gospodarstvi_v_Ukraini
46. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 16.02.2025)
47. Офіційний сайт Unctad. URL: <https://unctad.org/topic/investment/world-investment-report> (дата звернення: 16.02.2025)
48. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 15.05.2025)
49. Пашук Л. В. Теоретичні засади формування підприємницьких екосистем. *Актуальні проблеми економіки*. 2019. № 7. С.142-149. DOI: <https://nam.kyiv.ua/files/tesis/dysertatsiia-pashchuk-lv.pdf>
50. Пашук Л. В. Механізми державного регулювання інституційного розвитку підприємницьких екосистем. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2020. №.12 С. 147-157. DOI: <https://nam.kyiv.ua/files/tesis/dysertatsiia-pashchuk-lv.pdf>
51. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/> (дата звернення: 16.02.2025)
52. Сімків Л. Є., Потьомкіна Н. Ю. Особливості залучення іноземних інвестицій в регіонах України: проблеми та шляхи їх розв'язання. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Випуск 45. С. 404-408. DOI: <http://global-national.in.ua/archive/15-2017/82.pdf>
53. Серета В. І., Нагачевська Т. В., Кульчіцька І. С. Фактори підвищення конкурентоспроможності українських виробників меду на ринках країн ЄС. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2021. № 5(32). URL: <http://www.easterneurope-ebm.in.ua/index.php/vipusk-32-2021> (дата звернення: 16.02.2025)

54. Серета В. І., Кузьома О. Ю. Інтернаціоналізація українського ІТ-сектора: ризики та можливості. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4851> (дата звернення: 15.05.2025)

55. Серета В. І., Козарь М. В. Особливості використання кількісних інструментів регулювання міжнародної торгівлі в сучасних умовах. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/21.pdf/ (дата звернення: 16.02.2025)

56. Старостіна А.О., Кравченко В.А., Нагачевська Т.В. 7 сходинок підготовки успішної дисертації: монографія. За заг. ред. проф. Старостіної А.О. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : «Інтерсервіс», 2019. 307 с. DOI: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1876875

57. Терес Ю. Залучення іноземних інвестицій для розвитку економіки України: виклики воєнного часу та післявоєнні перспективи. *Економіка та суспільство*. 2023. № 51. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-51> (дата звернення: 16.02.2025)

58. Утенкова К. О. Експертна оцінка як метод визначення впливу окремих чинників на стан економічної безпеки аграрних підприємств. *Accounting and Finance*. 2020. № 2 (88). С. 151-157. DOI: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1019636.pdf>

59. Філіпішина Л. М. Перешкоди на шляху до залучення іноземних інвестицій в українські територіальні громади: аналіз та шляхи вирішення. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2024 р. № 3 (133). С. 100-105. DOI: http://www.econom.stateandregions.zp.ua/journal/2024/3_2024/2.pdf

60. Харчук С. А. Стан інвестиційної діяльності підприємств України в умовах економічної нестабільності. *Журнал «Економіка та держава»*. 2020. № 1. С. 66-72. DOI: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4489&i=11>

61. Цілі сталого розвитку: Україна. Національна доповідь. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. 2017. URL:

http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (дата звернення: 16.02.2025)

62. Чуницька І. І., Макаренко О. Я. Іноземні інвестиції в економіку України: сучасний стан та шляхи покращення інвестиційного клімату. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2019. № 1. С. 246-262. DOI: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=znpnudps_2019_1_19

63. Шевченко В. Ю. Опощенко М. В. Еволюція прямого іноземного інвестування у цифровій економіці. *Теоретичні та прикладні питання економіки. Зб.наук. пр.* Вип.1 (38). К.: Вид.полігр. центр „Київськ. універ.”, 2019. С.63-73. DOI: https://knu.ua/pdfs/official/accreditation/292/36444-international-business_commerce-and-finance.pdf

64. Aksu G., Duzeller C. O., & Eser, M. T. (2019). The effect of the normalization method used in different sample sizes on the success of artificial neural network model. *International Journal of Assessment Tools in Education*, 6(2), pp. 170–192. DOI: https://www.researchgate.net/publication/335292985_The_Effect_of_the_Normalization_Method_Used_in_Different_Sample_Sizes_on_the_Success_of_Artificial_Neural_Network_Model

65. Alavin M., Visentin D. C., Thapa, D. K., Hunt, G. E., Watson, R., & Clearly, M. (2020). Explanatory factor analysis and principal component analysis in clinical studies: Which one should you use? *Journal of Advanced Nursing*, 76(8), pp. 1886–1889. DOI: https://www.researchgate.net/publication/340490389_Exploratory_Factor_Analysis_and_Principal_Component_Analysis_in_Clinical_Studies_Which_one_should_you_use

66. Anyanwu J. C. (2017). Manufacturing value-added development in North Africa: Analysis of key drivers. *Asian Development Policy Review*, 5(4), pp. 281–298. DOI: <https://archive.aessweb.com/index.php/5008/article/view/293>

67. Awaliyyah E. Z., Chen, S., & Anindita, Suhartini, R. A. (2020). Analysis of structural transformation of labor from agriculture to non-agriculture in Asia. *Agricultural Socio-Economics Journal*, 20 (4), pp. 335–341. DOI: https://agriculture.basf.com/global/en/about_us/biggest-job-on-earth/global-roadshow?gad_source=1&gad_campaignid=18135242076&gclid=CjwKCAjw87XB BhBIEiwAxP3_A564rKFymDALHleR2DtjDusOGEMaInaBVLR8SANMWGQqqEzsW65IDBoCTL8QAvD_BwE

68. Chenaf-Nicet D. (2019). Dynamic of structural change in globalized world: What is the role played by institutions in the case of Sub-Saharan African Countries. *The European Journal of Development Research* 32, pp. 998–1037. DOI: https://econpapers.repec.org/article/paleurjdr/v_3a32_3ay_3a2020_3ai_3a4_3ad_3a10.1057_5fs41287-019-00250-2.htm

69. Gybkina N., Sidorov M., Storozhenko O. Research of the economic development structure of the regions of Ukraine with the methods of multidimensional statistical analysis. *Information systems and innovative technologies in project and program management: Collective monograph edited by I. Linde, I. Chumachenko, V. Timofeyev. Riga, 2019. P. 280–293. DOI: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/16402/1/Gavrilyuk_OP_KR_E_2024.pdf*

70. Granato D., Santos J. S., Escher G. B., Ferreira B. L., & Maggio R. M. (2018). Use of Principal Component Analysis (PCA) and Hierarchical Cluster Analysis (HCA) for multivariate association between bioactive compounds and functional properties in foods: A critical perspective. *Trends in Food Science and Technology*, 72, pp. 83–90. DOI: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0924224417306362>

71. Gygli S., Haelg F., Potrafke N., Sturm J. (2019). The KOF globalisation index – revisited. *The Review of International Organizations*, 14(3), pp. 543–574.

72. DoAgro 2024: відродження агрогалузі, залучення інвестицій та експортні можливості. 17 грудня 2024. URL: https://biz.ligazakon.net/news/232704_doagro-2024-vdrodzhennya-agrogaluz-zaluchennya-nvestitsy-ta-eksportn-mozhliivost (дата звернення: 16.02.2025)

73. Finagina O., Prodanova L., Zinchenko O., Buriak I., Gavrylovskiy O., Khoroshun Y. Improving investment management in agribusiness. *Studies of Applied Economics*. 2021. Vol 39. No 5. URL: 10.25115/eea.v39i5.4981 (дата звернення: 16.02.2025).

74. Zos-Kior M., Shkurupii O., Fedirets O., Shulzhenko I., Hnatenko I., Rubezhanska V. Modeling of the Investment Program Formation Process of Ecological Management of the Agrarian Cluster. *European Journal of Sustainable Development*. 2021. Vol. 10. No. 1. P. 571–583. DOI: https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u145/dis_kalashnikova.pdf

75. Hauge J. (2019). Should the African Lion from the Asian tigers? A Comparative-historical study of FDI-oriented industrial policy in Ethiopia, South Korea and Taiwan. *Third World Quarterly*, 40(11). pp. 2071–2091. DOI: <https://ideas.repec.org/a/taf/ctwqxx/v40y2019i11p2071-2091.html>

76. Hanna Kalashnykova. Main ways to increase investment efficiency of agricultural sector development. *Green, Blue & Digital Economy Journal*. 2022. Vol. 3. No. 1. P. 23–27. DOI: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/gbdej/article/view/1735>

77. Hanna Kalashnykova, Oleksandr Yermakov. *Agricultural Sector of Ukraine: Development. Conditions of Functioning. Transformation of economy, finance and management in modern conditions: Scientific monograph*. Riga, Latvia, 2022. P. 310–324. DOI: <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/book/238/6462/13486-1>

78. Jie L., & Shamshedin A. (2019). The impact of FDI on industrialization in Ethiopia. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 9(7), pp. 726–742. DOI:

https://hrmars.com/papers_submitted/6175/The_Impact_of_FDI_on_Industrialization_in_Ethiopia.pdf

79. Khan M. A. (2020). Cross sectoral linkage to explain structural transformation in Nepal. *Structural Change and Economic Dynamics*, 52, pp. 221–235. DOI: <https://ideas.repec.org/a/eee/streco/v52y2020icp221-235.html>

80. Khan M. A. Zinc Solubilization and Mobilization: A Promising Approach for Cereals Biofortification. 2020. URL: <https://www.researchgate.net/profile/Mudasser-Khan-2> (дата звернення: 16.02.2025)

81. Mamba E., Ginigue M., Ali E. (2020). Effect of foreign direct investment on structural transformation in West African Economic and Monetary Union (WAEMU) Countries. *Cogent Economics & Finance*, 8(1), pp. 1–21. DOI: <https://ideas.repec.org/a/taf/oaefxx/v8y2020i1p1783910.html>

82. Maroof Z., Hussain S., Jawad M., & Naz M. (2019). Determinants of industrial development: A panel analysis of South Asian economies. *Quality & Quantity*, 53(3), pp. 1391–1419. DOI: https://ideas.repec.org/a/spr/qualqt/v53y2019i3d10.1007_s11135-018-0820-8.html

83. Mensah J. T., Adu G., Amoah A., Abrokwa K. K., Adu J. (2016). What drives structural transformation in Sub-Saharan Africa? *African Development Review*, 28(2), pp. 157–169. DOI: <https://ideas.repec.org/a/bla/afdev/v28y2016i2p157-169.html>

84. Mohamad M., Juahir H., Ali N. A. M., Kamarudin M. K. A., Karim F., & Badarilah, N. (2017). Developing health status index using factor analysis. *Journal of Fundamental and Applied Sciences*, 9(2S), pp. 82–92. DOI: <https://www.ajol.info/index.php/jfas/article/view/165036>

85. Montes M. F., Cruz J. (2020). The political economy of foreign investments and industrial development: The Philippines, Malaysia, and Thailand in comparative perspective. *Journal of the Asian Pacific Economy* 25 1, pp. 16–39. DOI: <https://ideas.repec.org/a/taf/rjapxx/v25y2020i1p16-39.html>

86. Moral-Benito E., Allison P., & Williams R. (2018). Dynamic panel data modelling using maximum likelihood: An alternative to arellano-bond. *Applied*

Economics 51(20), pp. 2221–2232. DOI:
https://www.researchgate.net/publication/328727239_Dynamic_panel_data_modeling_using_maximum_likelihood_an_alternative_to_Arellano-Bond

87. Muhlen H., Escobar O. (2020). The role of FDI in structural change: Evidence from Mexico. *World Economy*, 43(3), pp. 557–585. DOI:

88. Muller P. (2021). Impacts of inward FDIs and ICT penetration on the industrialisation of Sub-Saharan African Countries. *Structural Change and Economic Dynamics*, 56, pp. 265–279. DOI:
<https://ideas.repec.org/a/bla/worlde/v43y2020i3p557-585.html>

89. Oduola M., Bello M. O., Popoola R. (2022). Foreign direct investment, institution and industrialisation in Sub-Saharan Africa. *Economic Change and Restructuring*, 55, pp. 577–606. DOI:
https://ideas.repec.org/a/kap/ecopl/v55y2022i2d10.1007_s10644-021-09322-y.html

90. Ren C., Liu S., van Grinsven H., Reis S., Jin S., Liu H., Gu B. (2019). The impact of farm size on agricultural sustainability. *Journal of Cleaner Production*, 220, pp. 357–367. DOI:
https://www.researchgate.net/publication/331091169_The_impact_of_farm_size_on_agricultural_sustainability

91. Rodrik D. (2018). An African growth miracle? *Journal of African Economies*, 27(1), pp. 10–27. DOI:
https://econpapers.repec.org/article/oupjafrec/v_3a27_3ay_3a2018_3ai_3a1_3ap_3a10-27..htm

92. Saif-ur R., Abu B. N. (2019). FDI and manufacturing growth: Bound test and ARDL approach. *International Journal of Research in Social Sciences*, 9(5), pp. 36–91. DOI:
https://www.researchgate.net/publication/335061648_FDI_and_Manufacturing_Growth_Bound_Test_and_Ardl_Approach

93. Saucedo E., Jr T. O., Zamora, H. (2020). The effect of FDI on low and high-skilled employment and wages in Mexico: A study for the manufacturing and service

sectors. *Journal of Labour Market Research*, 54(9), pp. 1–15. DOI: <https://labourmarketresearch.springeropen.com/articles/10.1186/s12651-020-00273-x>

94. Simmons A M., Chernova Y. (2022). Russia Announces Annexation of Four Regions of Ukraine. *The Wall Street Journal*. URL: <https://www.wsj.com/articles/russia-prepares-treaties-to-annex-ukrainian-land-11664536196> (дата звернення: 16.02.2025)

95. Shrestha N. (2021). Factor analysis as a tool for survey analysis. *American Journal of Applied Mathematics and Statistics*, 9(1), pp. 4–11. DOI: https://www.researchgate.net/publication/348653341_Factor_Analysis_as_a_Tool_for_Survey_Analysis

96. Starostina A.O., Nagachevska T.V., Soroka M.M. Development of the mechanism of international strategic economic partnership for Ukrainian automotive industry // *Economic Herald of State Higher Educational Institution «Ukrainian State University of Chemical Technology*, 2020, № 2. p.35-48. DOI: <https://ouci.dntb.gov.ua/en/works/loNBR0GW/>

97. Thirion J. M. (2020). FDI, regional development and structural change; The case of three states in El Bajio, Mexico. *Analysis Economico*, 35(90), pp. 199–220. DOI: https://www.researchgate.net/publication/351479525_FDI_regional_development_and_structural_change_The_Case_of_three_states_in_El_Bajio_Mexico

98. Topcu B. A. (2016). The relationship between foreign direct investment and industrialization in developing countries: Panel data analysis. *The Journal of Academic Social Science*, 4(35), pp. 390–400. DOI: https://asosjournal.com/?mod=makale_ing_ozet&makale_id=34048

99. Trusova N. V., Synchak V. P., Borovik L. V., Kostornoi S. V., Chkan I. O., Forkun I. V. Fiscal policy in a decentralized space of the financial system of Ukraine (2020) *International Journal of Criminology and Sociology*, 9, pp. 2891-2904. DOI: <http://elar.tsatu.edu.ua/handle/123456789/12792>

100. Watkins M. W. (2018). Exploratory factor analysis: A guide to best practice. *Journal of Black Psychology*, 44(3), pp. 219–246. DOI:

https://www.researchgate.net/publication/324822608_Exploratory_Factor_Analysis_A_Guide_to_Best_Practice

101. Wu W., & Zhao K. (2019). Dynamic interaction between foreign direct investment and the new urbanization in China. *Journal of Housing and the Built Environment*, 34(4), pp. 1107–1124. DOI: https://www.researchgate.net/publication/332533853_Dynamic_interaction_between_foreign_direct_investment_and_the_new_urbanization_in_China

102. World Investment Report 2023. Investing In Sustainable Energy For All / United Nations /Geneva, 2023. 231 p. DOI: <https://investmentpolicy.unctad.org/publications/1283/world-investment-report-2023-investing-in-sustainable-energy-for-all>

103. Grumbling in the Fields: EU Agriculture and Trade. European Centre for International Political Economy : web-site. URL: <https://ecipe.org/blog/grumbling-in-the-fields-eu-agriculture-and-trade/> (дата звернення: 16.02.2025).

104. Performance of the agricultural sector. Eurostat: web-site. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Performance_of_the_agricultural_sector#Value_of_agricultural_output (дата звернення: 16.02.2025).

105. EU agri-food trade achieved a record surplus in 2023. European Commission : web-site. URL: https://agriculture.ec.europa.eu/news/eu-agri-food-trade-achieved-record-surplus-2023-2024-04-05_en# (дата звернення: 16.02.2025).

106. Extra-EU trade in agricultural goods. Eurostat: web-site. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Extra-EU_trade_in_agricultural_goods#EU_trade_in_agricultural_products:_surplus_of_.E2.82.AC46_billion (дата звернення: 16.02.2025).

ДОДАТКИ

Додаток А
Таблиця А.1

Попередній аналіз політико-правових факторів аграрної сфери України та ЄС

№	Фактор	Проблема (Україна)	Можливість (Україна)	Вплив на сектор (Україна)	Проблема (ЄС)	Можливість (ЄС)	Вплив на сектор (ЄС)
1	Гармонізація законодавства з нормами ЄС	Необхідність швидкого впровадження складних регуляторних актів	Створення сприятливіших умов для торгівлі та інвестицій	Зростання вимог	Тривалий процес адаптації національних законодавств	Покращення умов для внутрішньої та зовнішньої торгівлі	Підвищення стандартів
2	Квотування експорту до ЄС	Обмеження обсягів експорту окремих видів продукції	Можливість поступового збільшення квот	Обмеження експорту	Захист внутрішнього ринку	Розширення ринків збуту для країн-членів	Регулювання ринку
3	Державна підтримка аграрного сектору	Недостатній обсяг та нестабільність державної підтримки в умовах війни	Залучення цільових грантів та програм допомоги від ЄС	Нестабільність	Значні обсяги державної підтримки (CAP)	Підтримка стабільності та розвитку сектору	Стабільність
4	Земельна реформа	Затягування реформи та обмеження на продаж землі іноземцям	Створення прозорого ринку землі може залучити інвестиції	Обмеження інвестицій	Розвинений ринок землі	Забезпечення ефективного використання земельних ресурсів	Ефективність
5	Політична нестабільність та війна	Високі ризики для інвестицій, руйнування інфраструктури та виробничих потужностей	Поступова стабілізація та відновлення територій може відкрити нові інвестиційні можливості	Високі ризики	Відносна політична стабільність	Сприятливе середовище для довгострокових інвестицій	Низькі ризики

Джерело: розроблено автором.

Додаток Б
Таблиця Б.1

Попередній аналіз економічних факторів аграрної сфери України та ЄС

№	Фактор	Проблема (Україна)	Можливість (Україна)	Вплив на сектор (Україна)	Проблема (ЄС)	Можливість (ЄС)	Вплив на сектор (ЄС)
1	Низька купівельна спроможність населення	Обмеження внутрішнього попиту на дорожчу якісну продукцію	Зростання реальних доходів в довгостроковій перспективі збільшить внутрішній попит	Обмеження попиту	Висока купівельна спроможність населення	Великий внутрішній ринок для якісної продукції	Стимулювання виробництва
2	Висока інфляція та нестабільний валютний курс	Зростання витрат виробництва та ризики для експортерів та імпортерів	Стабілізація макроекономічної ситуації сприятиме прогнозованості та інвестиціям	Зростання витрат, ризики	Відносно низька інфляція та стабільний валютний курс	Прогнозованість та низькі ризики для бізнесу	Стабільність
3	Обмежений доступ до фінансування та кредитів	Недостатність інвестицій у модернізацію та розвиток	Залучення іноземних інвестицій та розширення кредитних програм з підтримкою ЄС	Обмеження розвитку	Розвинена система банківського кредитування та лізингу	Доступність фінансових ресурсів для розвитку	Розвиток
4	Руйнування логістичної інфраструктури	Ускладнення та здорожчання експорту та внутрішніх поставок	Відновлення інфраструктури за рахунок міжнародної допомоги та ПП	Логістичні проблеми	Розвинена транспортна інфраструктура	Ефективна логістика та доступ до світових ринків	Ефективність
5	Залежність від експорту сировини	Низька додана вартість та вразливість до коливань світових цін	Перехід до виробництва продукції з вищою доданою вартістю за підтримки інвестицій	Низька додана вартість	Диверсифікована структура експорту	Висока частка продукції з високою доданою вартістю	Стабільність доходів

Джерело: розроблено автором.

Додаток В
Таблиця В.1

Попередній аналіз соціально-культурних факторів аграрної сфери України та ЄС

№	Фактор	Проблема (Україна)	Можливість (Україна)	Вплив на сектор (Україна)	Проблема (ЄС)	Можливість (ЄС)	Вплив на сектор (ЄС)
1	Старіння сільського населення та міграція молоді	Дефіцит кваліфікованої робочої сили в сільській місцевості	Залучення молоді через програми підтримки та розвиток сільських територій	Дефіцит кадрів	Старіння фермерського населення	Залучення молоді через інновації та нові можливості	Дефіцит кадрів
2	Низька обізнаність про органічну продукцію	Обмежений попит на органічну продукцію	Зростання інтересу до здорового харчування та екологічно чистої продукції сприятиме розвитку органічного виробництва	Обмежений попит	Високий рівень обізнаності та попиту на органічну продукцію	Розвинений ринок органічної продукції	Стимулювання виробництва
3	Зміна споживчих звичок	Повільне переорієнтування на продукти з вищою доданою вартістю	Європейські споживчі тренди можуть стимулювати зміни у виробництві	Повільні зміни	Зрілі споживчі звички, орієнтовані на якість та різноманітність	Можливість для спеціалізації та диференціації продукції	Різноманітність попиту
4	Вплив війни на продовольчу безпеку та міграцію	Зменшення внутрішнього попиту через міграцію населення та руйнування економіки	Відновлення економіки та повернення мігрантів збільшить внутрішній попит	Зниження попиту	Забезпечення продовольчої безпеки в умовах глобальних викликів	Стабільний попит та експортні можливості	Стабільність попиту
5	Регіональні відмінності у споживанні	Ускладнення маркетингових стратегій	Врахування регіональних особливостей може підвищити ефективність маркетингу	Сегментація ринку	Відносна однорідність споживчих вподобань	Спрощення маркетингових стратегій	Однорідність попиту

Джерело: розроблено автором.

Додаток Г
Таблиця Г.1

Попередній аналіз технологічних факторів аграрної сфери України та ЄС

№	Фактор	Проблема (Україна)	Можливість (Україна)	Вплив на сектор (Україна)	Проблема (ЄС)	Можливість (ЄС)	Вплив на сектор (ЄС)
1	Низький рівень технологічного забезпечення	Обмежена продуктивність та високі витрати	Залучення інвестицій у сучасні технології та обладнання	Низька продуктивність	Високий рівень технологічного забезпечення та автоматизації	Підвищення продуктивності та зниження витрат	Висока продуктивність
2	Повільне впровадження інновацій та біотехнологій	Упущена вигода від використання передових наукових розробок	Співпраця з європейськими науковими установами та залучення інвестицій в R&D	Уповільнення розвитку	Активний розвиток та впровадження інновацій та біотехнологій	Підвищення стійкості та конкурентоздатності	Інноваційний розвиток
3	Недостатній розвиток цифрових технологій	Обмежені можливості для точного землеробства та оптимізації управління	Впровадження цифрових платформ та систем управління агробізнесом за підтримки ЄС	Обмежена ефективність	Широке використання цифрових технологій та точного землеробства	Оптимізація виробництва та підвищення ефективності	Висока ефективність
4	Застаріла інфраструктура зберігання та логістики	Втрати врожаю та ускладнення експорту	Модернізація інфраструктури за рахунок інвестицій та міжнародної допомоги	Логістичні проблеми, втрати	Розвинена інфраструктура зберігання та логістики	Зниження втрат та забезпечення ефективних поставок	Зниження втрат
5	Вплив війни на технологічний розвиток	Ускладнення доступу до технологій та обладнання, руйнування наукової інфраструктури	Відновлення науково-технічної бази та залучення новітніх технологій після закінчення війни	Уповільнення розвитку	Безперервний технологічний розвиток	Підтримка лідерства у технологічній сфері	Технологічне л

Джерело: розроблено автором.

Додаток Д
Таблиця Д.1

Попередній аналіз екологічних факторів аграрної сфери України та ЄС

№	Фактор	Проблема (Україна)	Можливість (Україна)	Вплив на сектор (Україна)	Проблема (ЄС)	Можливість (ЄС)	Вплив на сектор (ЄС)
1	Зміна клімату та екстремальні погодні умови	Зростання ризиків для врожайності та необхідність адаптації агротехнологій	Впровадження кліматично стійких сортів та технологій за підтримки міжнародних програм	Зростання ризиків	Зміна клімату та необхідність адаптації сільського господарства	Розробка та впровадження кліматично стійких агротехнологій та практик	Зростання витрат, необхідність адаптації
2	Низькі екологічні стандарти та контроль	Забруднення ґрунтів та водних ресурсів, негативний вплив на якість продукції	Гармонізація екологічних стандартів з нормами ЄС та посилення контролю	Погіршення якості продукції, обмеження експорту	Високі екологічні стандарти та контроль	Забезпечення високої якості продукції та екологічної безпеки	Підвищення стандартів, обмеження на використання певних речовин
3	Нераціональне використання природних ресурсів	Виснаження ґрунтів, неефективне використання води	Впровадження практик сталого сільського господарства та ресурсозбереження за підтримки ЄС	Зниження продуктивності, екологічні проблеми	Стимулювання сталого сільського господарства та збереження біорізноманіття	Підтримка екологічно чистих методів ведення сільського господарства	Екологізація виробництва
4	Проблеми з утилізацією сільськогосподарських відходів	Забруднення навколишнього середовища	Впровадження технологій переробки та утилізації відходів	Екологічні проблеми	Розвинені системи утилізації та переробки відходів	Зниження негативного впливу на довкілля	Екологічна безпека

Продовження додатку Д
Продовження табл. Д.1

№	Фактор	Проблема (Україна)	Можливість (Україна)	Вплив на сектор (Україна)	Проблема (ЄС)	Можливість (ЄС)	Вплив на сектор (ЄС)
5	Вплив війни на екологічну ситуацію	Забруднення територій вибухонебезпечними предметами, руйнування екосистем	Програми з розмінування та відновлення екосистем після закінчення війни	Екологічні катастрофи	Посилення екологічних вимог у рамках «Зеленого курсу» ЄС	Перехід до більш екологічно стійкого сільського господарства	Зростання вимог, нові можливості для «зелених» інвестицій

Джерело: розроблено автором.

Запропонована стратегія залучення прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в аграрний бізнес України

Етап	Напрямок	Задачі	Очікувані результати
1	2	3	4
Етап 1. Створення сприятливого інвестиційного клімату (Короткостроковий: 1-2 роки)	1. Удосконалення нормативно-правової бази	- Спрощення процедур землеустрою та реєстрації прав власності на землю. - Забезпечення прозорості та передбачуваності регуляторної політики в агросекторі. - Гармонізація законодавства з нормами ЄС у сфері сільського господарства та інвестицій. - Захист прав інвесторів та забезпечення верховенства права.	- Зростання рівня довіри інвесторів до правової системи України. - Зменшення бюрократичних перешкод для інвестування.
	2. Підвищення інвестиційної привабливості сектору	- Розробка та просування інвестиційних проєктів у пріоритетних галузях агробізнесу (органічне виробництво, переробка, логістика, інноваційні технології). - Участь у міжнародних інвестиційних форумах та виставках. - Організація ознайомчих візитів для потенційних інвесторів. - Створення онлайн-платформи з інформацією про інвестиційні можливості в агросекторі.	- Зростання кількості запитів від потенційних інвесторів. - Підписання перших значних інвестиційних угод.
Етап 2. Залучення та супровід інвестицій (Середньостроковий: 3-5 років)	3. Створення ефективних механізмів підтримки інвесторів	- Надання консультаційної та інформаційної підтримки інвесторам на всіх етапах реалізації проєктів. - Забезпечення швидкого та ефективного розгляду інвестиційних заявок. - Створення «єдиного вікна» для інвесторів. - Запровадження механізмів страхування інвестиційних ризиків.	- Збільшення обсягу фактично залучених ПІІ в агросектор. - Успішна реалізація інвестиційних проєктів.
	4. Розвиток інфраструктури та логістики	- Інвестування в модернізацію транспортної інфраструктури (дороги, залізниці, порти). - Створення сучасних логістичних центрів та складських комплексів. - Розвиток систем зрошення та меліорації. - Підтримка проєктів у сфері енергоефективності та відновлюваної енергетики в агросекторі.	- Покращення транспортної доступності до сільськогосподарських виробників. - Зменшення логістичних витрат.

Продовження додатку Ж

Продовження табл. Ж.1

1	2	3	4
Етап 3. Оцінка ефективності та подальший розвиток (Довгостроковий: 5+ років)	5. Моніторинг та оцінка результатів	<ul style="list-style-type: none"> - Регулярний збір та аналіз статистичних даних щодо залучення ПІІ. - Проведення опитувань інвесторів щодо їхнього досвіду та проблем. - Оцінка впливу ПІІ на розвиток аграрного сектору та сільських територій. 	<ul style="list-style-type: none"> - Підвищення прозорості та підзвітності інвестиційної політики. - Забезпечення сталого зростання обсягу ПІІ в агросектор. - Позитивний вплив інвестицій на економічний та соціальний розвиток сільських територій.
	6. Стимулювання реінвестування та залучення нових інвестицій	<ul style="list-style-type: none"> - Створення сприятливих умов для реінвестування прибутку іноземними компаніями - Розширення програм підтримки інвесторів. - Залучення нових інвестицій у високотехнологічні та інноваційні галузі агробізнесу. 	<ul style="list-style-type: none"> - Зростання обсягу реінвестованого прибутку. - Залучення інвестицій у нові, високотехнологічні галузі агробізнесу.

Джерело: розроблено автором.

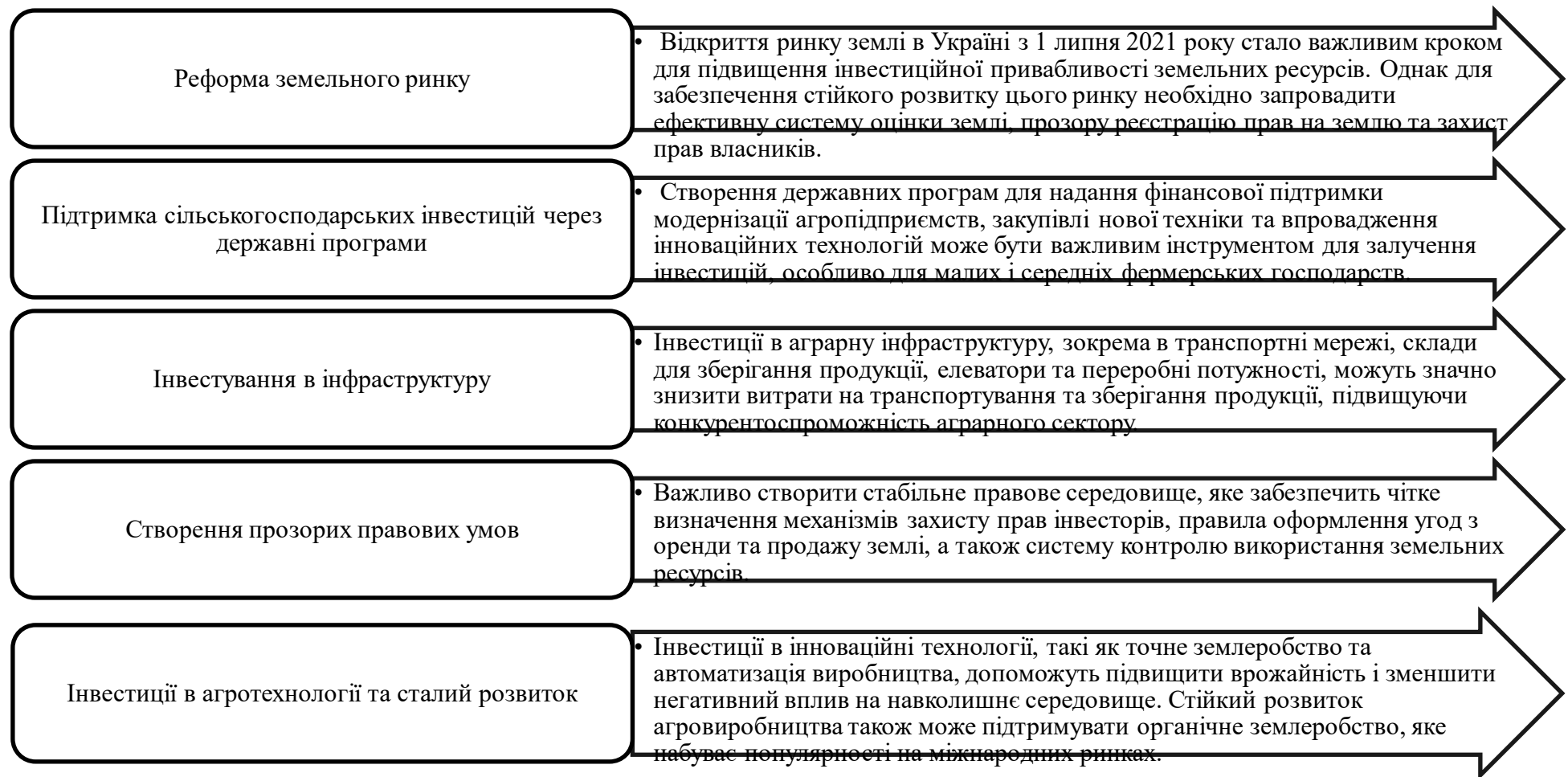

Рис. 3.1. Перспективи та стратегії підвищення інвестиційної привабливості вітчизняної аграрної сфери. Джерело: розроблено автором.

Анкета для оцінки ефективності розвитку стратегії залучення ПП в аграрний бізнес України в умовах євроінтеграції

1. Загальна інформація про респондента

- 1.1. Ваше ім'я та посада:
- 1.2. Структура організації, в якій ви працюєте:
- 1.3. Ваш досвід роботи в аграрному секторі (роки):

2. Загальна оцінка інвестиційного клімату в аграрному секторі України

- 2.1. Як ви оцінюєте інвестиційний клімат в аграрному секторі України

на даний момент?

- (1) Дуже негативно
- (2) Негативно
- (3) Нейтрально
- (4) Позитивно
- (5) Дуже позитивно

- 2.2. Які основні фактори, на вашу думку, найбільше впливають на

інвестиційний клімат в аграрному секторі?

3. Євроінтеграція та її вплив на залучення ПП в аграрний сектор

- 3.1. Як ви оцінюєте вплив євроінтеграції на розвиток аграрного сектору

України?

- (1) Дуже негативний
- (2) Негативний
- (3) Нейтральний
- (4) Позитивний
- (5) Дуже позитивний

- 3.2. Як змінилися інвестиційні потоки в аграрний сектор після

підписання угоди про асоціацію з ЄС?

4. Стратегії залучення ПП в аграрний сектор

- 4.1. Які основні стратегії, на ваш погляд, є найбільш ефективними для

залучення ПП в аграрний бізнес?

– 4.2. Чи є достатньо стимулів для іноземних інвесторів для інвестування в аграрний сектор України?

- (1) Зовсім недостатньо
- (2) Недостатньо
- (3) Нейтрально
- (4) Достатньо
- (5) Повністю достатньо

5. Перешкоди для залучення ПІІ в аграрний бізнес

– 5.1. Які основні проблеми або бар'єри ви вважаєте найважливішими для залучення ПІІ в аграрний сектор України? (можна обрати кілька варіантів)

- () Нестабільний інвестиційний клімат
- () Високі ризики, пов'язані з аграрним бізнесом
- () Недостатня інфраструктура
- () Законодавчі бар'єри
- () Відсутність фінансової підтримки
- () Інші (вказіть):

6. Можливості для розвитку стратегії залучення ПІІ

– 6.1. Які кроки потрібно зробити для підвищення ефективності залучення ПІІ в аграрний сектор України?

– 6.2. Які нові можливості для інвесторів можуть виникнути в результаті євроінтеграції?

7. Загальні зауваження та пропозиції

– 7.1. Ваші зауваження щодо покращення стратегії залучення ПІІ в аграрний бізнес України.